

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı

PTOLEMAİS ANTİK KENTİ LİMANI
Yüksek Lisans Tezi

Celil Samet HARMANDAR

92130003298

DANIŞMANI: Doç. Dr. Ahmet Kaan ŞENOL

İzmir – 2015

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı

PTOLEMAİS ANTİK KENTİ LİMANI
Yüksek Lisans Tezi

Celil Samet HARMANDAR

92130003298

DANIŞMANI: Doç. Dr. Ahmet Kaan ŞENOL

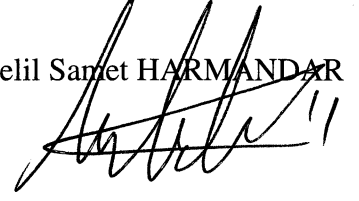
Yrd. Doç. Dr. Aytekin ERDOĞAN

Yrd. Doç. Dr. Hakan ÖNİZ

İzmir – 2015

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum "Ptolemais Antik Kenti Limanı" başlıklı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir biçimde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda belirttiğimi onurumla doğrularım.

Celil Samet HARMANDAR

T.C.EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

Adı Soyadı : Celil Samet Harmandar
Numarası : 92130003298
Anabilim Dalı : Arkeoloji Bölümü – Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı
Tez Başlığı (Türkçe) : Ptolemaios Antik Kenti Limanı
Tez Başlığı (İngilizce) : Ancient Port of Ptolemais
Tez Savunma Tarihi : 22.06.2015

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Başkanı

Unvan, Adı, Soyadı : Doç. Dr. Ahmet Kaan ŞENOL
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Yrd. Doç. Dr. Aytekin ERDOĞAN
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Yrd. Doç. Dr. Hakan ÖNİZ
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

TEZ HAKKINDA JÜRİNİN GENEL GÖRÜŞÜ

(Jüri Başkanı Tarafından Doldurulacaktır)

Tez savunması sonucunda öğrenci tarafından hazırlanan çalışma;

Oybirliğiyle

Oy çokluğuyla

Başarılıdır

Düzeltilmelidir

Başarısızdır

- Bu tutanak üç (3) işgünü içerisinde jüri üyelerinin raporlarıyla beraber Anabilim Dalı Başkanlığı üst yazısıyla Enstitü Müdürlüğüne gönderilmelidir.
- Tezli yüksek lisans programlarında düzeltme alan öğrencinin 3 (üç) ay içerisinde yeniden savunmaya girmesi zorunludur.

İÇİNDEKİLER	V
ÖNSÖZ.....	VII
KISALTMALAR	X
ŞEKİL LİSTESİ.....	XIII
HARİTA LİSTESİ	XVI
TABLO LİSTESİ	XVII
KATALOG LİSTESİ.....	XVII
1.GİRİŞ	1
A.Konu.....	1
B.Amaç ve Kapsam	1
C.Yöntem.....	2
2.DOĞU AKDENİZ VE ANADOLU KIYILARINDA YAPILAN ANTİK LİMAN ARAŞTIRMALARI	5
A.Doğu Akdeniz’de Liman Yapıları.....	5
B.Anadolu Kıyılarında Yapılan Liman Araştırmaları	8
3.PTOLEMAİS ANTİK KENTİ LİMANI	11
A.Coğrafi Konum	11
1.Fiziksel ve Tarihi Coğrafya.....	11
2.Jeomorfolojik Özellikler	15
3.Jeostratejik Konum	19

B.Araştırma Tarihçesi.....	22
C.Ticari Açıdan Ptolemis Limanının Yeri	27
D.Ptolemis Limanının Özellikleri ve Mimari Yapısı.....	36
4.SONUÇ.....	56
BİBLİYOGRAFYA	63
KATALOG	84
ÖZGEÇMİŞ.....	100
ÖZET.....	104
ABSTRACT	104

ÖNSÖZ

İnsanoğlunun ahşapla olan ilişkisi tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiğinde Paleolitik dönemlere kadar uzanır. Bıçak, mızrak, balta ve ok gibi ilk aletlerin yapımında ahşap; işlenebilir duruma gelen taşların alet niteliği kazanmasında tamamlayıcı unsur olmuştur. İklimin yumuşamaya başladığı evrelerde mağara barınaklarından açık alanlara yerleşmesine geçiş aşamasında, ahşap hatıllar ve direkler yine ilk mimari yapı unsuru olma özelliği gösterir. Nehir kenarlarında açık alan yerleşimlerinin artması; her ne kadar kronolojik açıdan bölgesel farklılıklar olsa da Neolitik kültürün başlamasını sağlamıştır. Buna bağlı olarak; tarımın sistemli biçimde uygulanabilir hale gelmesiyle tarım faaliyetlerinde kullanılan aletler gelişim gösterirken, konut mimarisindeki yuvarlak plandan daha kullanışlı olan dörtgen ya da dikdörtgen planlı yapılara geçiş gibi ilerlemelerle ahşabın günlük kullanımdaki payı artmış ve zamanla ahşap daha yetkin biçimde işlenebilir hale gelmiştir.

Avcı-toplayıcı Paleolitik insandan günümüze uzanan süreçte insanoğlu, başta balık olmak üzere farklı ekonomik değerleri olan hayvanları avlayarak avcı geleneğini devam ettirmektedir. İlkel dönemlerde de temel tüketim maddelerinden biri olan balığın elde edilmesi yolunda nehirlerde daha rahat hareket edilebilmesini sağlayacak bir araç ihtiyacı doğmuştur. Deneme-yanılma yoluyla uzun bir süre sonra basamak atlayarak okyanusları aşabilecek kapasiteye ulaşan araç, gemi olarak günümüzdeki yerini almıştır. Nehirlerde balıkçılık amacıyla kullanılmaya başlayan kayıklar zaman içinde, siyasi otoritelerin propaganda aracı haline gelmiş ve seremoni teknesi statüsüne ulaşmıştır. Özellikle Tunç Çağında deniz ticaretinin de gelişim göstermesiyle birlikte ticari kargo teknelerinin yanında inşası ayrı bir mühendislik becerisi gerektiren savaş gemisi teknolojisi ortaya çıkmıştır. Mevcut türler kendi içlerinde de yapısal özellikleri ve kullanım amaçlarıyla bağlantılı olarak; nehir, göl ve açık deniz tekneleri şeklinde çeşitlilik gösterir. Hâkimiyet alanları genişleyen yönetimlerin ve keşif meraklısı denizcilerin, deniz aşırı coğrafyalarda ilerlerken dinlendiği doğal koylar, ticari faaliyetlerin gelişmesi ve savaş gemilerindeki inşa teknolojisinin ivme kazanmasıyla doğru orantılı olarak liman tesisi konumuna yükselmişlerdir.

Ptolemais Antik Kenti Limanı'nın Doğu Akdeniz Coğrafyasındaki stratejik konumu, Eskiçağ Tarihi açısından bilinen veriler çerçevesinde kronolojik süreci ve günümüze kadar gelinen süreçte önemli oranda korunmuş antik mendirek platformu göz önünde bulundurularak arkeolojik özelliklerinin detaylı bir biçimde araştırılması gerektiği kararlaştırılmıştır. Ptolemais Antik Kenti Limanı başlıklı araştırma konusu yüksek lisans tezi kapsamında ilgili kurumlardan resmi izinlerin alınması ile birlikte projelendirilmiştir. Proje kapsamında antik mendirek ve çevresine odaklanan araştırma yapılmıştır. Tez kapsamında Doğu Akdeniz'de Coğrafyasında yer alan antik liman yapılarına değinilirken Anadolu kıyılarında yapılan antik liman çalışmaları listelenmiştir. Ptolemais Antik Kenti Limanının yer aldığı konum fiziksel, tarihsel, jeostratejik ve jeomorfolojik açıdan irdelenmiştir. Kent hakkında yapılan öncül araştırmalar kronolojik bir düzende incelenmiş, kentin ticari potansiyeli ve mimari özellikleri arkeolojik çerçevede değerlendirilmiştir.

Akademik Danışmanım Doç. Dr. Ahmet Kaan Şenol ve Doç. Dr. Gonca Cankardeş Şenol'a gerek araştırma gerekse yazım sürecindeki yönlendirmeleriyle çalışmanın anlamlı bir bütün olarak ilerlemesini sağladıkları ve kütüphane arşivlerini sınırsız kullanma olanağı sundukları; Arkeolog Mehmet Bezdan ve Gökmen Elmalı'ya çalışmanın araştırma ve uygulama sürecinde gösterdikleri destek; Prof. Dr. İlhan Kayan'a coğrafi araştırma sürecindeki rehberliği ve yönlendirmeleri; Yrd. Doç. Haluk Sağlamtimur, Yrd. Doç. Dr. AYTEKİN ERDOĞAN, Arş. Gör. Dr. MÜCELLA ERDALKIRAN, Arş. Gör. Dr. AYILIN ERDEM, Arş. Gör. Dr. ATILLA BATMAZ, Arş. Gör. Dr. ERGÜN KARACA ve Doç. Dr. ÇİLER ÇİLİNGİROĞLU'na araştırma sürecindeki destekleri; Yrd. Doç. Dr. HAKAN ÖNİZ, Yrd. Doç. Dr. ERKAN ALKAÇ ve Dr. ERDOĞAN ASLAN'a tezin projelendirmesi sürecindeki destekleri; Prof. Dr. CENGİZ METİN, Prof. Dr. ALTAN LÖK ve Dr. AYTAÇ ÖZGÜL'e yönlendirici önerileri, sağladıkları teknik donanım destekleri ve katkıları; Arş. Gör. ESEN KAYA ve Arş. Gör. AYÇA ELALMIŞ'a gerek tezin projelendirmesi ve gerekse tezin tamamlanması sürecindeki destekleri, literatür önerileri ve kaynaklara ulaşım aşamasındaki katkıları; Mısır-İskenderiye'de arkeoloji çalışmalarına katıldığım süreçteki samimi yaklaşımları; Kütüphane olanaklarını sonuna kadar açan CEALex (Centre d'Études Alexandrines) çalışanlarına; Projemize sundukları yüksek lisans

araştırma fonu destekleri için, Suna ve İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (AKMED) yetkililerine; Alanya Arkeoloji Müzesi Müdürü Arkeolog Seher Türkmen, Arkeolog Gülcan Demir ve Arkeolog Belgin Őavař'a saha çalışmasında gösterdikleri destek ve bölge hakkındaki arkeolojik araştırmalar konusunda sağladıkları bilgiler; Alanya Belediyesi, Oba Fen İşleri Birimindeki teknik uzmanlara, saha çalışması sırasında sağladıkları teknolojik imkânlar ve yardımları; Mehmet Yılmaz ve çalışma arkadaşlarına, Esra ve Musahan Karaduman, Ahmet Polat ve Tarık Olcan'a araştırma sürecinde sundukları imkânlar, destekleri ve Alanya'da konakladığımız zaman zarfında çalışmalarımıza gösterdikleri ilgi ve yardımları; İzmir Arkeoloji Müzesi'nden Arkeolog Erdal Korkmaz, Arkeolog Elif Erginer ve Ebru Kırmızıyüz'e çalışma sürecimdeki destekleri; Arkeolog A. Burak Günşen, Arkeolog Onur Bozoğlan, Arkeolog Sinem akır, Arkeolog A. Oğuzhan Karaçetin, Arkeolog Ceren Özkesen ve Arkeolog Özgen elik'e projelendirme sürecindeki katkıları dolayısı ile çok teşekkür ederim.

Aileme, tüm destekleri ve tez yazım sürecindeki sabırları için çok minnettarım.

KISALTMALAR

<i>AA</i>	Der Archologische Anzeiger.
<i>AAG</i>	Association of American Geographers.
<i>AEGAEUM</i>	Annales d'Archologie genne de l'Universit de Lige.
<i>AERA</i>	Ancient Egypt Research Associates.
<i>ANMED</i>	Akdeniz Medeniyetlerini Araştırma Enstitüsü.
<i>AJA</i>	American Journal of Archaeology.
<i>ASOR</i>	American Schools of Oriental Research Archaeological Reports.
<i>AST</i>	Araştırma Sonuçları Toplantısı.
<i>BAR</i>	British Archaeological Reports.
<i>BCH</i>	Bulletin de Correspondance Hellnique.
<i>BJ</i>	Bonner Jahrbücher.
<i>BSMAES</i>	British Museum Studies in Ancient Egypt and Sudan.
<i>CAARI</i>	Cyprus American Archaeological Research Institute.
<i>CEALEX</i>	Centre d'tudes Alexandrines.
<i>CEDRUS</i>	Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Dergisi.
<i>CFEETK</i>	Centre franco-gyptien d'tude des temples de Karnak.

<i>CHIRON</i>	Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts.
<i>CNRS</i>	Centre National De La Recherche Scientifique.
<i>DEGUWA</i>	Deutsche Gesellschaft zur Förderung der Unterwasserarchäologie.
<i>EJA</i>	European Journal of Archaeology.
<i>GEPHYRA</i>	Doğu Akdeniz Bölgesi Eskiçağ Tarihi ve Kültürlerini Araştırma Dergisi.
<i>GSA TODAY</i>	The Geological Society of America.
<i>HKM</i>	Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, Jeodezi, Jeoinformasyon ve Arazi Yönetimi Dergisi.
<i>IJNA</i>	International Journal of Nautical Archaeology.
<i>INOC</i>	International Conference on “Land-Sea Interactions in the Coastal Zone”.
<i>IRAQ</i>	The British Institute for the Study of Iraq.
<i>IOC</i>	Intergovernmental Oceanographic Commission.
<i>ITRF</i>	International Terrestrial Reference Frame.
<i>IWA</i>	International Water Association.
<i>JAS</i>	Journal of Archaeological Science.
<i>JRA</i>	Journal of Roman Archaeology.
<i>KST</i>	Kazı Sonuçları Toplantısı.
<i>MEFRA</i>	Mélanges de l'école française de Rome.

<i>NEA</i>	Near Eastern Archaeology.
<i>OLBA</i>	Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi Süreli Yayını.
<i>RCRF</i>	Rei Cretariae Romanae Fautores.
<i>ROMACONS</i>	Roma Maritime Concrete Study.
<i>SBT</i>	Sualtı Bilim ve Teknoloji Toplantısı.
<i>SKYLLISS</i>	Deguwa - Zeitschrift für Unterwasserarchäologie.
<i>TAVO</i>	Tübinger Atlas des Vorderen Orients.
<i>TINA</i>	Türkiye Sualtı Arkeolojisi Vakfı.
<i>TOPOI</i>	The Formation and Transformation of Space and Knowledge in Ancient Civilizations.
<i>TROPIS</i>	International Symposium on Ship Construction in Antiquity.
<i>TTK</i>	Türk Tarih Kurumu.
<i>UNDERWATER TECHNOLOGY</i>	The International Journal of the Society for Underwater.
<i>RCRF</i>	Rei Cretariae Romanae Fautores.
<i>WGS 84</i>	World Geodetic System.

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 1a** Beaufort F., *Karamania, or A Brief Description of the South Coast of Asia-Minor and of the Remains of Antiquity*, London, 1817.
- Şekil 1a** 2013 Tarihli Google Earth Pro Uydu Fotoğrafı.
- Şekil 2** Sualtı Arkeolojik Yüzey Araştırması – 2015 – Karelaj ve Koordinat Planı; Google Earth Pro 2013 ve Magellan Mapsend Bluenav Europe 2013 verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.
- Şekil 3** Mendirek bloklarının 2015 yılındaki dağılım durumunu gösteren hava fotoğrafı (Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi).
- Şekil 4** Beaufort F., *Karamania, or A Brief Description of the South Coast of Asia-Minor and of the Remains of Antiquity*, London, 1817.
- Şekil 5** Kara ve sualtı yüzey buluntusu olarak tespit edilen amphora formları: a: PTL-KARA-1; b: PTL-1; c: PTL-2; d: PTL-3; e: PTL-5; f: PTL-6.
- Şekil 6** Kara buluntusu olarak tespit edilen taş çapa formu: PTL-KARA-2.
- Şekil 7** Türkler Mesire Yeri Mevkiinde Yer Alan Zeytinyağı Üretim Atölyesi ve Kalas nişlerinin her iki yanında yer alması gereken taş levhalar (Bezdan M., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).

- Şekil 8** Fıġla burnu yarımadası, 2007 (Foto: Yöresel Arşiv).
- Şekil 9** Aynalıgöl koyu ve mendrek yapısının güneybatı'dan görünümü, 2015 (Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi).
- Şekil 10** 28 Şubat 2015 tarihinde Mendrek içi ve dışı deniz durumunu gösteren Photosphere çalışması (Harmandar C. S., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).
- Şekil 11** Liman yapısının kuzey batıdan ve güneydoğudan görünümü -1974 (Tigrel 1975, Res.4, 12).
- Şekil 12** Mendreklerin koy içi konumlarını gösteren topografik plan – 1974. (Tigrel 1975, Res. 2).
- Şekil 13** Limanın aktif olarak çalıştığı dönemi gösteren illüstrasyon önerisi (Harmandar C. S. -2015).
- Şekil 14** Mendrek içi 4 sıra blok dizisinin korunduğu kesit (Bezdan M., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).
- Şekil 15** Kırılmalı kuyruğu kenet bağlantısı, Kalıp Alma Çalışması (Elmalı G., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).
- Şekil 16** 3. ve 4. sıra blokların arasında tespit edilen harç izleri. (Elmalı G., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)

- Şekil 17** Mendirek Platformunun güney kesimine dik olarak birbirine paralel yerleştirilmiş blok dizisi. (Bezdan M., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)..
- Şekil 18** Antik limanın 2007 yılındaki durumunu gösteren hava fotoğrafı (Yöresel Arşiv).
- Şekil 19** Antik limanın 2015 yılındaki durumunu gösteren hava fotoğrafı (Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi).
- Şekil 20** Fıgla burnu çevresinde yer alan dağınık durumdaki antik dönem yapılarına ait mimari bloklar (Bezdan M., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi).
- Şekil 21** Total Station ve Cors cihazları ile yapılan ölçümlerin; ‘‘ITRF-WGS 84’’e göre hazırlanmış koordinat sistemi ile Aynalıgöl Koy lokasyonuna klasik el çizimleri detaylandırılarak senkronize edilmiş planı (Harmandar C. S., Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).
- Şekil 22** ‘‘ITRF-WGS 84’’ Detaylı Görünüm (Harmandar C. S., Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).
- Şekil 23** ‘‘Sahil şeridinde uzanan konglomera alanın, antik dönemde taş ocağı olarak kullanıldığına dair izler’’ (Bezdan M., Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).

- Şekil 24** ‘‘Balık havuzu olarak kullanılmış olabileceği düşünölen alanlar’’ (Bezdan M., Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)
- Şekil 25** ‘‘Balık havuzu olarak kullanılmış olabileceği düşünölen alanlar’’ (Bezdan M., Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)
- Şekil 26** ‘‘Balık havuzu olarak kullanılmış olabileceği düşünölen alanlar’’ (Bezdan M., Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)

HARİTA LİSTESİ

- Harita 1** Brandau B., Schickert H., JablonkaP., *Resimlerle Troia*, Ankara, 2010, fig.1.
- Harita 2** Intergovernmental Oceanographic Commission, International Bathymetric Chart of The Mediterranean, Series Established Under The Cooperative Investigations in The Mediterranean, Mercator Projection-Scale 1:1 000 000 at 38° latitude Heights and depths in metres, Published by the Head Department of Navigation and Oceanography, Ministry of Defence, Leningrad, USSR Under The Authority of IOC (UNESCO) 1st Edition June 1981.
- Harita 3** Asia Citerior, V. HENRICO KIEPERT, *Atlas antiquus* Berlin, 1903, Riemer.
- Harita 4** Kelletat D., Kayan İ., ‘‘Alanya batısındaki kıyılarda ilk ¹⁴C tarihlendirmelerinin ışığında Geç Holosen tektonik hareketleri’’, *Türkiye Jeoloji Bülteni* Cilt 26, 1983, şek.2.

- Harita 5** Beaufort F., *Karamania, or A Brief Description of the South Coast of Asia-Minor and of the Remains of Antiquity*, London, 1817.
- Harita 6** Nollé J., ‘Pamphylische Studien 6-10’, *CHIRON* Band 17, München, 1987, Taf. 8.
- Harita 7** Nollé J., ‘Pamphylische Studien 6-10’, *CHIRON* Band 17, München, 1987, Taf. 1.
- Harita 8** Pamphylia et Pisidia Nicolas Sanson – Johannes Covens & Corneille Mortier. *Türkische Riviera*. Amsterdam, 1970.

TABLO LİSTESİ

- Tablo 1** Kelletat D., Kayan İ., ‘Alanya batısındaki kıyılarda ilk ¹⁴C tarihlendirmelerinin ışığında Geç Holosen tektonik hareketleri’, *Türkiye Jeoloji Bülteni* Cilt 26, 1983, şek.3.

KATALOG LİSTESİ

- Katalog 1** PTL - KARA – 1 nolu amphora çizim (Elmalı G., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).
- Katalog 2** PTL – 1 nolu amphora çizim (Elmalı G., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).
- Katalog 3** PTL – 2 nolu amphora çizim (Elmalı G., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).

- Katalog 4** PTL – 3 nolu amphora çizim (Elmalı G., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).
- Katalog 5** PTL – 5 nolu amphora çizim çizim (Elmalı G., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).
- Katalog 6** PTL – 6 nolu amphora çizim (Elmalı G., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).
- Katalog 7** Aynalıgöl Koyu ve Mendirek platformunun güneydoğudan görünümü. (Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)
- Katalog 8** Aynalıgöl Koyu ve Mendirek platformunun güneybatıdan görünümü. (Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)
- Katalog 9** Aynalıgöl Koyu ve Mendirek platformunun kuşbakışı görünümü. (Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)
- Katalog 10** Fığla Burnu kuzeyden görünümü. (Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)
- Katalog 11** Ptolemais güney mendireği fotogrametri çalışmasından kesit. (Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)
- Katalog 12** Ptolemais güney mendireğinin sualtında kalan bloklarından kesit. (Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)

Katalog 13

Ptolemais güney mendireğinin kuzeyden görünümü fotogrametri kesit. (Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)

Katalog 14

Ptolemais güney mendireğinin güneyden görünümü fotogrametri kesit. (Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)

Katalog 15

Mendirek platformunda kenet yuvalarının izlenebildiği in situ üç sıra blok fotogrametri kesit (Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)

Katalog 16

Mendirek platformu yan kesit çizimi (Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)

1.GİRİŞ

1.A.Konu

Anadolu'da, antik kentlerin denizle ve dolayısıyla Akdeniz uygarlıklarıyla ilişkilerini sağlayan ve diğer taraftan da Anadolu'nun daha iç kesimlerindeki antik kentlerle olan ticari ve sosyal ilişkilerine kaynak oluşturan ticari limanlar üzerine yapılan çalışmaların eksikliği bu bağlamda sağlıklı bir ticaret tarihi yazımını engellemektedir. 1960'lı yıllardan günümüze yapılan çalışmaların daha çok batık araştırmaları ve kazıları üzerine yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Batı Akdeniz'deki ticari potansiyel batıklardan elde edilen veriler yardımıyla daha net tahmin edilebilirken, Anadolu'da yer alan antik limanlar hakkında yeterli yayının olmaması bu ticari hacmi net ve somut şekilde görmemizi engellemektedir. Günümüzde artık liman özelliğini yitirmiş liman yapılarının jeofizik çalışmaları dışında çok az sayıda antik limanda çalışma yürütülmektedir.

Antik liman yapılarının arkeolojik veri tabanına eklenmesi Anadolu'nun deniz ticaretine yönelik altyapısının aydınlatılması noktasında önemli bir değer oluşturacaktır. Tez konusu olarak belirlenen "Ptolemais Antik Kenti Limanı"nın sadece Anadolu coğrafyası için değil, antik çağ Doğu Akdeniz coğrafyası adına da önemli bir yapı olduğu ve bu nedenle antik dönem ticaretinin önemli duraklarından bir tanesi olmasının yanısıra askeri bir garnizon da olduğu düşünülmektedir. Diğer Pamphylia kentleri kadar detaylı araştırılmamış olan Ptolemais antik kentinin önemli ölçüde korunmuş limanı çevresinde tarafımızdan sualtı arkeolojik yüzey araştırması yapılmıştır. Araştırma konusu; Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, "14 EDB. 013" nolu Bilimsel Araştırma Projesi (BAP) kapsamında projelendirilmiştir.

1.B.Amaç ve Kapsam

Ptolemais antik kenti limanında ikonografik, epigrafik ve arkeolojik veriler neticesinde; antik dönem liman yapım teknikleri, mevcut limanın antik dönemdeki ticari hacmi ve potansiyelinin açığa çıkarılması hedeflenmiştir. Ayrıca proje çerçevesinde, antik limanın su altı ve kara bağlantılı çizimleri topografik plan çerçevesinde

yapılmıştır. Böylece liman yapısının arkeolojik açıdan belgelenmesi sağlanmıştır. Tüm bu çalışmalar sonucunda limanın fiziki yapısının yanında dönemin ticari yoğunluğu, faaliyetleri ve ticari kapasitesine ilişkin verilere ulaşılması da amaçlanmıştır.

Bu tez çalışmasında Bronz çağlarından Hellenistik dönemin sonuna kadar olan süreçte liman alanındaki jeomorfolojik değişimler, arkeolojik veriler dikkate alınarak değerlendirilmiş; Hellenistik dönemdeki süreç kapsamlı bir şekilde ele alınarak Ptolemis antik liman kentinin hellenistik dönemdeki niteliği konusuna yoğunlaşmıştır.

1.C.Yöntem

Projede uygulanan yöntemler; Arşiv-Kütüphane Taraması, Yöresel Sözlü Bilgilerin Tespiti ve Sualtı Arkeolojik Yüzey Araştırması olarak üç ayrı bölümde tamamlanmıştır.

Arşiv ve kütüphane taramaları, araştırmanın başlangıcından yayın aşamasına kadar devam eden bir süreçtir. Projeye ön hazırlık aşaması olarak kabul edilen bu çalışma, araştırmacıya dayanak noktaları sunması açısından önemlidir. Konu ile ilgili hazırlanmış olan literatürün ve bilimsel çalışmaların taranması, araştırılan alan hakkında yönlendirici olacaktır. Araştırma sonunda hazırlanacak olan bilimsel yayın için referans noktaları belirlenmesini sağlayacaktır. Fığla burnu çevresinde Alanya müzesi denetiminde gerçekleştirilen kurtarma kazıları ve sondaj çalışmalarının incelenmesi de bölgeye ilişkin aydınlatıcı veriler sunması açısından önem arz etmektedir.

Çalışma yapılacak alan hakkında yönlendirici olabilecek diğer referanslar bölgede yaşayan halktan alınan yerel duyumlardır. Özellikle turizm potansiyelini halen koruyan bölgelerde gözlemlenen yoğun inşaa faaliyetleri, inşaa sürecinden önceki durum hakkında fikir edinilmesi açısından yöre halkıyla iletişime geçilmesini zorunlu kılmaktadır. Ptolemis antik kenti limanı halen günümüzde turizm tekneleri için korunaklı bir liman olarak tercih edilmektedir. Kıyı halkı, balıkçılar, her ne kadar günümüzde yasaklanmış olsa da eski sünger dalgıçları ve dalış okullarındaki yöneticilerin aktarımları bölgenin deformasyonundan önceki durumuna yönelik kanıt

niteliğinde bilgiler sunmaları açısından göz ardı edilmemesi gereken öneme sahiptirler. Bu tür kişi ve kurumlardan edinilen veriler çalışmanın ilerleme sürecini de hızlandırmıştır.

Arkeoloji biliminin tüm yöntem ve prensiplerinin kullanılarak; sualtı arkeolojisi ana bilim dalına ait metod, araç ve gereçlerin de kullanımıyla mimari yapı üzerinde sualtı ve kara çalışmasının yapılması, tespit edilen eserlerinin analizi ve tarihlendirilmesi gerçekleştirilmiştir. Derinlik seviyesine bağlı olarak Serbest dalış, yüzeyden çekerek tarama, dipten çekerek tarama yöntemleri kullanılarak Ptolemais antik kentinin bulunduğu yarımada üzerindeki çalışmalar liman ve çevresinde yoğunlaştırılmıştır. Çalışma, limanın karayla olan bağlantısı yönünde devam ettirilmiştir. Mevcut liman yapısı Total Station koordinatları doğrultusunda topografik plana oturtulmuştur. Sualtı yapılarına ve buluntularına ait fotomozaik, photosphere ve fotogrametri çalışmaları tamamlanmıştır (**Kat. 11-15**).

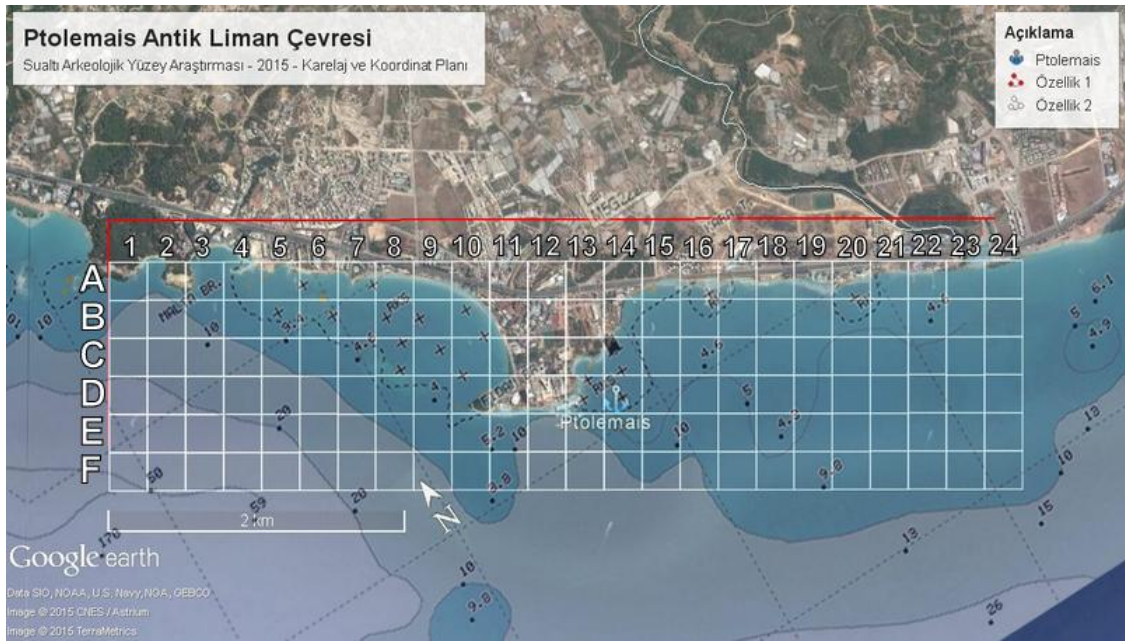
Karelaj ve koordinat planı hazırlanırken Beaufort'un Fığla burnunun batısında belirttiği muhtemel antik limanın lokasyonu ve muhtemel nehir limanı güzergahları göz önünde bulundurularak Kargı Çay baz alınmıştır (**Şek.1a,b**). Böylece Fığla burnu yarımadası kıyı şeridinin taranması sağlanmıştır. Karelaj sisteminde belirtilen noktalar derinlik ve gps koordinatları alınarak taranılan alanın sualtı arkeolojik haritası çıkartılmıştır (**Şek.2**). Karelaj ve koordinat planı hazırlanırken Google Earth Pro ve Mapsedn Bluenav Europe verilerinden yararlanılmıştır¹.

¹ Dalış planlaması; Ege Üniversitesi Sualtı Teknolojisi Programı, öğretim üyelerinden; Prof. Dr. Altan LÖK ve Prof. Dr. Cengiz METİN'in yönlendirmeleri doğrultusunda belirlenmiştir.

Şekil 1 a: Beaufort'un Fığla Burnu ve çevresi çizimi (BEAUFORT 1817)

Şekil 1 b: Fığla Burnunu gösteren GoogleEarth Pro uydu fotoğrafı (2013)

Şekil 2: Sualtı Arkeolojik YüzeY Araştırması – 2015 – KareLaj ve Koordinat Planı

2.DOĞU AKDENİZ ve ANADOLU KIYILARINDA YAPILAN ANTİK LİMAN ARAŞTIRMALARI

2.A.Doğu Akdeniz’de Liman Yapıları

Doğu Akdeniz deniz ulaşım ağı Mısır, Levant, Güney Anadolu kıyıları, Kıbrıs ve Girit ana hatlarında; bazen nehir kollarının imkân sunduğu ölçüde iç bölgelere uzanan bazen de doğrudan deniz kenarına konumlandırılan liman tesislerinden yararlanmak üzere oluşturulmuştur. Akdeniz havzasındaki dönemsel akıntılar ve hâkim rüzgâr yönü, özellikle Doğu Akdeniz için saat yönünün tersini izleyen yönde, kıyı şeridini izleyen bir rota çizmektedir². Yelken teknolojisi ve gemi yapım tekniklerinin gelişmesine paralel olarak açık deniz seyahatlerinin ivme kazanarak deniz aşırı ulaşım rotalarını artırdığı bilinmektedir³.

Doğu Akdeniz’in hemen hemen her kesiminde liman yapılarının benzer teknik bir çizgiye sahip oldukları düşünülebilir⁴. Doğu Akdeniz’de T formlu liman yapıları en erken dönem liman tipleri olarak bilinmektedir. Yukarı Mısır’da yer alan Karnak’ta Amun-Ra tapınağı adına çalışan gemilerin barınması amacıyla inşa edilen ‘‘T’’ formlu bir limanın varlığı ve rıhtım duvarlarının temeli bölgede yapılan jeomorfolojik incelemeler sonucu anlaşılmıştır⁵. Giza Vadisi’nde yer alan piramitlerin Nil nehri bağlantılı limanlarının olduğu ve Asuan’dan Byblos’a uzanan güzergâhta nehir yolculuklarının dönem dönem açık deniz seyahatleriyle de devam ettiği bilinmektedir⁶. Levant Bölgesi’nde Bronz Çağı limanlarının ana tipleri arasında nehir ağızları ya da mevsimsel rüzgârlara karşı korunaklı koyların tercih edilerek doğal limanlar ile öne çıkan kayalıkların ve adaların konumundan yararlanan demirleme yerleri sayılabilir⁷. Kothon tipindeki⁸ limanların; Assurluların özellikle Sanherib döneminde, drenaj kanalları vasıtasıyla gerek zirai sulama ihtiyacını karşıladıkları gerekse nehir kolları

² HÖCKMANN 2006, 311.

³ CASTRO vd. 2008, 347-359.

⁴ RABAN 1991, 131-145.

⁵ BORAİK vd. 2010, 101-109.

⁶ LEHNER 2013, 2-7.

⁷ HÖCKMAN 2006, 305-310; FROST 1995, 1-22.

⁸ Yapay liman tanımlamalarında Kothon-Tipi tercih edilir. Kanallar vasıtasıyla deniz bağlantısı sağlanan yapay havuzlar, gemilere barınak alanı oluşturur. BLACKMAN 2014, 186,217,222, 224;

üzerinde açtıkları kanallar aracılığıyla belirli noktalara ulaşım sağladıkları⁹ göz önünde bulundurulacak olursa M.Ö. 1. Bin yılın erken dönemlerinden itibaren kullanıldığı düşünülebilir. Lechaion antik limanı, Akdeniz’de yer alan kothon-tipi limanlar içinde iyi bir örnektir¹⁰. Planlı bir şekilde dörtgen taş bloklarla oluşturulan dalgakıran formu M.Ö. 14. yy’a kadar uzanmaktadır. Ugarit’in limanı olarak değerlendirilen Mahadu’daki (Minet El Beida) liman yapısı bu teknikte inşa edilmiştir¹¹.

Kıbrıs Khition-Kathari’de kazısı yapılan bir Tunç Çağı limanında Raban’ın rıhtım olarak yorumladığı bazı taş yapı kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. Amathus, Enkomi, Salamis, Hala Sultan Tekke ve Paphos’da yer alan antik çağ Kıbrıs limanlarının lokasyonları bilinmektedir¹². Levant bölgesi ve Kıbrıs arasında erken dönemlere uzanan etkileşim ilişkisinin bilinmesi, Kenanların liman inşa teknikleri üzerine sahip oldukları bilgi birikiminin Kıbrıs kökenli olduğunu düşündürmektedir¹³.

Demir Çağı, yazılı kaynaklardan aktarılanlardan hareketle Doğu Akdeniz dünyasında siyasi, sosyal ve ticari anlamda bir istikrarsızlık sürecinin başlangıcı olarak görülmektedir. Bu durum M.Ö. 1225-1175 yılları arasında yaşanan göç hareketleri ile ilişkilendirilebilir¹⁴. Etkileri M.Ö. 8.yy’a kadar hissedilen karışıklık sürecinden en az etkilenen ve artık Fenikeliler olarak anılmaya başlayan eski Kenanlılar olmuştur¹⁵. M.Ö. 8-7.yy’a tarihlendirilen Fenike kenti Tyre limanının antik kaynaklarca da belirtilen iki limanına odaklanan araştırmada kuzey mendireği olarak tanımlanan noktada, 1.5-3.5 m. derinlikte sualtında yer alan birbirine paralel 85 m.’ye ulaşan iki duvar yapısı tespit edilmiş ve planları çıkartılmıştır. Kaçakçılar tarafından önemli oranda tahrip edildiği belirtilen limanda devam edecek olan arkeolojik araştırmaların mevcut durumu daha açık hale getireceği beklenmektedir¹⁶.

⁹ UR 2005, 317-345.

¹⁰ HANNA vd. 2011, 70-73.

¹¹ RABAN 1991, 143.

¹² IACOVOU 2008, 625-651.

¹³ HÖCKMAN 2006, 323.

¹⁴ GÜR 2012, 130-159.

¹⁵ BRAUDEL 2007, 204-221.

¹⁶ NOUREDDINE 2010, 176-181.

Girit'te Phalasarina'da M.Ö. 4.yy'dan M.S. 1.yy'a kadar kullanım gördüğü tespit edilen antik liman tesislerinin tamamına yakını ortaya çıkarılmıştır¹⁷. Nirou Khani'de yapılan kazılarda tespit edilen, ana kayanın oyularak işlenmesiyle oluşturulmuş bir liman havuzu Giritlilerin taş rıhtım ve dalgakıran yapabilecek tecrübeye sahip olduklarını kanıtlamaktadır¹⁸. Mallia'da nehirin denizle birleştiği noktada bir dalgakıranın tespit edildiği bilinmektedir. Mallia'da doğal bir havuzun kayanın içine kanallar kazılarak denize bağlanması Dor'daki benzer uygulama ile paralellik göstermektedir¹⁹. Komnos'ta yapılan kazılar sonucu gemi barınakları amaçlı kullanıldığı düşünülen mimari yapı kompleksleri açığa çıkartılmış ve bilinen diğer antik dönem gemi barınakları ile karşılaştırmaları yapılmıştır²⁰. Girit adasında yer alan antik limanlar üzerine yapılan genel durum değerlendirmesi, liman tesislerinin inşa sürecinde nehir kenarlarının tercih edildiğini gösterirken illüstrasyon önerileri mevcut durumu daha anlaşılır hale getirir niteliktedir²¹.

Kuzey Afrika'nın Doğu Akdeniz kıyılarında yer alan liman kentleri Hellenistik dönemden İslamiyetin yayılma sürecine kadar önemini kaybetmemiş ve bazıları günümüze uzanan verileriyle detaylı bir biçimde araştırılmayı beklemektedir. Pseudo Scylax referans gösterilerek erken dönemlerde Harbor at Barca adıyla anılan Ptolemais Cyrenaica²² kentinin Batı limanında yapılan araştırmalar, çıkarılan kent planına liman tesislerinin de eklenmesini sağlamıştır²³. M.Ö. 631'de Yunan kolonisi olarak kurulan Cyrene kentinin limanı M.Ö. 1.yy'dan itibaren Apollonia olarak isimlendirilmiş ve Cyrene'den bir anlamda bağımsız olarak ticari faaliyet üssü olarak kullanılmaya başlamıştır. Apollonia, günümüzde deniz seviyesinin 2.5-3.0 m. altında kalmış durumdadır²⁴. İskenderiye limanı, Hellenistik Dönemden günümüze uzanan süreçte önemini kaybetmeden ticari potansiyelini koruyan Kuzey Afrika'nın Akdeniz kıyısındaki en önemli tesisi konumundadır. Antik dönemde Pharos adası ve Lochias

¹⁷ THEODOULOU-MEMOS 2006, 685-691.

¹⁸ INMAN 1974, 1049-1051.

¹⁹ RABAN 1991, 139,149.

²⁰ SHAW-SHAW 1999, 369-381.

²¹ SHAW 1990, 420-436.

²² Kent günümüzde Tolmeta olarak anılmaktadır.

²³ KRAELING 1960, 29, 48-51.

²⁴ PIZZINATO-BELTRAME 2012, 217-224.

burnunun doğal konumlarından faydalanılarak oluşturulan liman tesisi Mareotis gölüne uzanan kanallar vasıtasıyla işlevsel bir liman tesisi konumuna gelmeyi başarmıştır²⁵. Pharos adası çevresinde yapılan sualtı araştırmalarında günümüzde Qaitbay kalesi olarak bilinen alanda antik İskenderiye fenerinin bulunduğu ve fener yapısına ait mimari öğelerin sualtında yapılan araştırmalar sonucu açığa çıkarıldığı belirtilmiştir²⁶. Liman içinde ve çevresinde yapılan arkeojeofizik araştırmalar ile Lochias burnu çevresinde batimetrik sonuçlar elde edilmiştir²⁷.

2.B.Anadolu Kıyılarında Yapılan Antik Liman Araştırmaları

Ülkemizde antik limanlar üzerine yapılan arkeolojik çalışmalar; gezginlerin antik kaynaklarda belirttikleri lokalizasyonlar vasıtasıyla yaptıkları çıkarımlarla teorik anlamda 1800'lü yıllarda başlamıştır²⁸. 1953 yılında Bodrum'da bir balıkçı teknesinin ağına takılarak açığa çıkartılan Bronz Demeter heykeli, Bean tarafından M.Ö. 4.yy'a tarihlendirildikten sonra araştırmacıların dikkati; başta Bodrum kıyıları olmak üzere Anadolu'nun güney kıyılarındaki sualtı kültürel mirasına yoğunlaşmıştır²⁹. Sualtı arkeolojisi çalışmalarının, modern arkeolojik prensipler çerçevesinde uygulamalı olarak 1960'lı yıllarda başladığı bilinmektedir³⁰.

Kyme; liman arkeolojisi kapsamında, sualtı ve kara bağlantılı mimari yapılarıyla ülkemiz kıyılarında yapılan ilk akademik çalışmalardandır³¹. Side limanı, mimari yapı teknikleri ve boyutları açısından incelendiğinde³²; her ne kadar mevcut olan günümüz limanı, yenilenecek antik limanın üzerine inşa edilmiş³³ olsa da Pamphylia bölgesinin bilinen en büyük ve önemli antik limanı olma özelliğini korumaktadır³⁴. Side mendireği çevresinde son dönemlerde yapılan sualtı çalışmaları mendireğin son 2000 yıllık süreç

²⁵ STANLEY vd. 2007, 4-10.

²⁶ EMPEREUR 2004, 64-79.

²⁷ TZALAS 2013, 320-348.

²⁸ BEAUFORT 1818; CONDER 1830, 87-333.

²⁹ THROCKMORTON 1987, 20.

³⁰ BERKAYA 1993, 297-300.

³¹ ESPOSITO vd. 2002, 1-38; LAGONA 1989, 23, Fig. 3-12; LAGONA 1983 47-49.

³² MANSEL 1978, 71-78; KNOBLAUCH 1977, 31-47;

³³ ÇUBUK 2013, 6-11

³⁴ ALANYALI 2011, 76.

içerisinde birkaç kez onarıldığı sonucunu açığa çıkarmıştır³⁵. Phaselis antik kentinin iki ayrı limanında devam eden sualtı arkeolojik yüzey araştırmaları³⁶, antik liman arkeolojisine katkıda bulunmaya devam etmektedir. Yenikapı³⁷ kazıları daha geç bir döneme ait olmakla birlikte, gerek antik liman gerekse antik dönem gemi yapım teknolojileri ve gelişimi açısından önemli veriler sunmaktadır. Ephesos³⁸, Miletos³⁹, Priene⁴⁰, Elaia⁴¹, Seleucia Pieria⁴² limanları çerçevesinde yapılan arkeojeofizik çalışmalarıyla, antik dönemden günümüze geline süreçte sedimentle kaplanmış ve liman özelliğini yitirmiş antik dönem yerleşimlerinin tespitinde önemli sonuçlara ulaşılmıştır.

Mersin’de Soli Pompeiopolis kazı ve araştırma ekibince yapılan üç boyutlu liman canlandırması⁴³ antik dönem limanlarının nasıl bir mimari yapısı olduğuna ve kent kıyısında ne şekilde konumlandığına dair fikir vermektedir. Soli Pompeiopolis kenti limanının batı kesiminde, mendireğin denizle bulunduğu noktadaki mimari yapı kalıntılarından alınan örneklerle yapılan mikro analizler sonucu; Roma dönemi mühendislerinin liman yapımında deniz suyuna dayanıklı harç hazırlama tekniklerine, harçta kullanılan katkıların çeşitliliği ve yoğunluğuna dair çıkarımlar elde edilmiştir⁴⁴. Kelenderis antik liman kenti, mevcut mozaikleriyle antik dönem liman tesislerinin dönem koşullarına göre değerlendirilmesi gerektiğine yönelik veriler sunarken, yapılan sualtı araştırmaları neticesinde kentin antik dönem limanına dair somut kanıtlara ulaşılması sağlanmıştır⁴⁵. Kekova bölgesinde yapılan sualtı araştırmalarıyla antik liman yapıları ve sualtı kültürel mirası açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Aperlai sualtı araştırmalarında Aperlai genel kent planının yanı sıra sualtında kalan yapıların planları

³⁵ ÖNİZ 2014, 58-63.

³⁶ ARSLAN – ÖNEN 2014, 189-195.

³⁷ KOCABAŞ 2012, 5,6; ALGAN vd. 2009, 457-461;

³⁸ DELILE vd. 2015, 202-213.

³⁹ MÜLLENHOFF vd. 2009, 97-110;

⁴⁰ MARRINER vd. 2010, 24; BRÜCKNER vd. 2002, 47-65.

⁴¹ PIRSON 2007, 31-46.

⁴² ÖNER 2008, 1-25; EROL–PİRAZZOLİ 1992, 317-327.

⁴³ YAĞCI-KAYA 2011, 105.

⁴⁴ STANISLAO vd. 2011, 471-488.

⁴⁵ ZOROĞLU 2015, 199-224; ZOROĞLU-ÖNİZ 2008, 32-37.

da hazırlanmıştır⁴⁶. Kaunos antik kentinin deniz bağlantısı alüvyonların etkisiyle dolmuş limanında, arkeojeofiziksel yöntemler kullanılarak araştırmalar yapılmaktadır⁴⁷. Myndos antik kentinde son dönemlerde yapılan araştırmalar kentin batı limanının keşfini sağlamıştır. Tamamı sualtında bulunan Batı limanına ait mendirek ve iskele yapısı üzerindeki araştırmalar devam etmektedir. Mendirek üzerinde konumlanan batıklarda ele geçen seramiklerden hareketle batı limanının Strabon'un yaşadığı dönemden sonra M.S. 1. yy.'da inşa edildiği düşünülmektedir⁴⁸. Teos antik kentinde liman üzerine yapılan araştırmalar şimdilik yüzey araştırması kapsamında karada ve sualtında belgeleme amaçlı devam etmektedir⁴⁹. Limantepe kazılarının sualtı aşamasını oluşturan bölümlerde mendirek olduğu düşünülen yapı çevresinde açılan farklı açmalarda sualtı kazı çalışmaları, arkeojeofiziksel araştırmalarla desteklenerek sürdürülmektedir⁵⁰. Alexandria Troas kentinin limanı 1991 yılında yüksek lisans tez konusu olarak çalışmış olup limanın planı, inşa teknolojisi, inşa malzemesi ve liman çevresinde tespit edilen küçük buluntular üzerine bir durum değerlendirmesi yapılmıştır. Liman'da yer alan dalgakıran ve mendirek yapıları üzerinde belgeleme çalışmaları yapılmıştır⁵¹. Knidos antik kentinde yer alan iki liman yapısı askeri ve ticari olmak üzere sınıflandırılarak 2012 yılında doktora tez konusu olarak çalışılmıştır. Tez çalışması kapsamında Knidos limanları; mimari özellikleri açısından detaylandırılırken, kentin ticari kapasitesi ve askeri gücü liman ve çevresinde yapılan araştırmaların sonucu ile birlikte değerlendirilmiştir⁵². Tios antik kentinde yapılan liman araştırmaları; Anadolu'nun Karadeniz kıyılarında yer alması özelliğiyle bir ilk konumundadır. Sualtında tespit edilen mendirek yapılarının çevresinde henüz herhangi bir sualtı araştırması veya kazısı yapılmamıştır⁵³. Likya Bölgesi'nin iki önemli liman kentinde ise çalışmalar devam etmektedir. Bu çalışmalarda Patara'da liman araştırmalarının⁵⁴ yanında Deniz Feneri'nin kazıları tamamlanmış ve restorasyon çalışmalarına

⁴⁶ ASLAN 2012, 9-21; ASLAN 2011, 38-53; HOLDFELDER 1999, 443-460; VANN vd. 1997, 377-380; CARTER 1978, 177-185;

⁴⁷ ERGÜDER vd. 2013, 46-56.

⁴⁸ ŞAHİN 2014, 64-69; ŞAHİN-CİNER 2014, 76-84.

⁴⁹ KADIOĞLU vd. 2013, 17-18; ÖZBİL vd. 2013, 221,222.

⁵⁰ ERKANAL vd. 2014a, 26-31; ERKANAL vd. 2014b,

⁵¹ ÖZDAŞ 1991, 36-80; FEUSER 2011, 256-273; HEMER 1975, 79-112.

⁵² BÜYÜKÖZER 2012, 41-95, 103-121.

⁵³ SÖNMEZ-ÖZTÜRK 2008, 133-146; YÜKSEL-ATASOY 2007, 128-130.

⁵⁴ DUGGAN 2010, 47-72.

başlanmıştır⁵⁵. Andriake Limanı'nda ise son yıllarda başlanan kazı çalışmaları sistemli bir şekilde devam etmektedir⁵⁶. Kıyı değişim çizgileri üzerine yapılan değerlendirmeler⁵⁷ arttıkça antik dönem limanlarının günümüzdeki konumlarının belirlenmesinde önemli mesafe kaydedilecektir.

Tez çalışmasının ana temasını oluşturan; Ptolemais antik limanı, Side'den sonra Pamphylia bölgesinin ikinci büyük antik limanı olarak kayda geçmiştir. 1800'lü yıllarda yapılan hidrografi çalışmaları sırasında Beaufort'un ekibi tarafından belgelenen⁵⁸ liman, akademik anlamda ilk olarak Tigrel tarafından çalışılmıştır⁵⁹. "Konumlarına ve Kullanımlarına Göre Antalya İli Kıyılarında Antik Limanlar ve Demirleme Yerleri" konulu doktora tezi⁶⁰ kapsamında; Pamphylia bölgesi antik çağ limanları ve demirleme yerlerine dair veritabanı oluşturulurken; Ptolemais antik limanına da değinilmiş ve liman çevresinde batık olduğu düşünülen yoğun seramik grubuyla karşılaşıldığı belirtilmiştir.

3.PTOLEMAİS ANTİK KENTİ LİMANI

3.A.Coğrafi Konum

3.A.1.Fiziksel ve Tarihi Coğrafya

Çalışma sahasını içine alan bölge Tunç Çağı'nda kesin sınırları tam olarak bilinmemekle birlikte, Lukka ve Tarhuntassa olarak anılmaktadır⁶¹. **(Harita 1)** Antik çağlarda Pamphylia Küçük Asya'nın güneyinde yer alan kuzeyden Toros dağları ile çevrili güneyde ise Akdeniz ile sınırlandırılan batısında Lykia, doğusunda Kilikia Trakheia denilen dağlık Kilikia'nın bulunduğu kıyı düzlüklerine verilen isimdir. Kıyı batıda Khelidonia (Gelidonya burnu) doğuda Anamur'a kadar uzanan geniş bir girinti yaparak oldukça büyük bir körfez meydana getirmektedir. Bu körfezden Kıbrıs adasına

⁵⁵ UNLU vd. 2012, 411-418.

⁵⁶ AKYÜREK 2014, 52-57.

⁵⁷ FOUACHE vd. 2005.

⁵⁸ BEAUFORT 1818, 159,160.

⁵⁹ TİGREL 1975, 613-632.

⁶⁰ ÖNİZ 2012, 66-122.

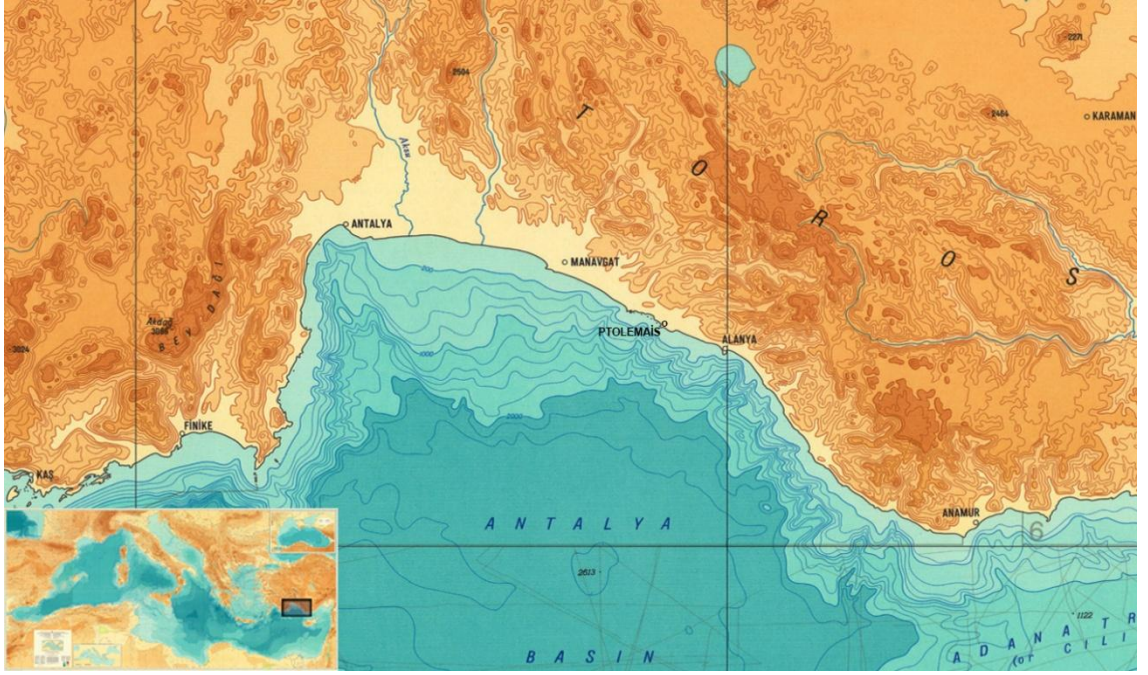
⁶¹ HAWKINS 2009, 73-83.

kadar uzanan bölüme ise antik dönemde Pamphylia denizi⁶² adı verilmektedir (Harita2).

Harita 1: Çalışılan alanı kapsayan Tunç Çağı bölgesel haritası (BRANDAU vd. 2010 fig.1)

⁶² STRABON, XII 7.3; XIV 3.9; XIV 6.1.

Harita 2: Antalya Körfezi, fiziki ve batimetrik harita (IOC 1981 - UNESCO)

Pamphylia bölgesinin sınırları konusu antik yazarlar arasında olduğu kadar halen günümüz araştırmacıları için de çeşitli görüş ve fikir ayrılıklarına neden olmaktadır. Kuzeyde denize doğru uzanan Toros dağları; güneyde ise Akdeniz kıyı düzlüklerini iki yönden sınırlandırmaktadır. Antik kaynakların belirttiği gibi genellikle Olbia, Lykia bölgesinden önce yer alan en batı Pamphylia şehri olarak kabul edilir⁶³. Ptolemais antik liman kentinin bulunduğu konumu itibariyle Pamphylia ya da Kilikia Thrakheia bölgelerinde yer aldığına dair farklı yorumlar mevcuttur. Bu noktada bir genelleme yapılacak olursa Pamphylia'nın en doğu noktası olarak Side şehrinin ve ya Melas nehrinin denizle buluştuğu nokta kabul edilir. Strabon, Pamphylia ve Kilikia arasındaki sınırı çok daha doğuya kadar götürmekte ve Korakesion'u (Alanya) Pamphylia'ya dâhil etmektedir⁶⁴. Pseudo Skylax da aynı şekilde Kibyra ve Korakesion'u Pamphylia şehirleri olarak tanımlamaktadır⁶⁵. W. Ruge bu bölge konusundaki incelemelerinin

⁶³ TİGREL 1975, 614.

⁶⁴ STRABON XIV 4.1; 4.2; 4.3.

⁶⁵ FLENSTED-JENSEN 2000, 193.

sonucunda Pamphylia sınırlarının başlangıçta Side'ye kadar uzandığı fakat M.Ö. 200 yıllarında Korakesion'a kadar genişlediği sonucuna ulaştığını anlatmaktadır⁶⁶.

Tüm bu görüşleri değerlendirirken ilk olarak göz önünde bulundurulması gereken nokta; Pamphylia tanımlamasının esas itibariyle coğrafi bir kavram oluşu ve Toros Dağları'nın güneyinde yer alan kıyı düzlüklerine verilen isim olmasıdır⁶⁷. Antalya körfezinin kuzeybatısından itibaren dağlar kıyıda kuzeye doğru uzaklaşırlar ve verimli topraklara sahip bir düzlük meydana getirirler. Ova, Melas'ın (Manavgat Çayı) denize döküldüğü yere kadar bu şekilde devam eder, ancak doğuya doğru ilerlendiğinde Toroslar'ın devamı şeklinde irili ufaklı tepelerin kıyıya kadar sokuldukları ve Alanya'ya kadar olan kesimde tepeler ile sahil arasında dar bir kıyı şeridi kaldığı görülür. Bu durumda coğrafi bir kavram olarak artık bir düzlükten bir sahil ovasından söz etmemek ve Side'nin doğusundan itibaren Dağlık Kilikia'nın başladığını kabullenmek daha uygun görünmektedir (**Harita 3**).

Harita 3: Tarihsel süreç içinde Pamphylia sınırları (Asia Citerior, V. HENRICO KIEPERT 1903) Atlas antiquus Berlin (Riemer)

Küçük Asya'nın güney kıyısında yer alan Pamphylia'nın batısında Lykia, doğusunda Kilikia Trakheia, kuzeyinde Pisidia ve doğal bir sınır olarak Toroslar, güneyinde ise yine doğal bir sınır olan Akdeniz bulunur. Bölgenin özellikle batı ve doğu sınırları tarihsel süreçte politik gelişmelerle doğru orantılı olarak değişmiştir. Batı sınırı antik yazarlarca farklı biçimlerde betimlenmiştir. Olbia genel anlamda batı sınırı olarak

⁶⁶ TIGREL 1975, 614.

⁶⁷ BOSCH 1957, 13.

kabul edilmiştir; fakat bu bazen bir Lykia kenti olan Phaselis'e kadar uzatılmıştır. Lykia kenti olarak bilinen Olympos kenti'nin bazı dönemlerde Pamphylia'nın bir parçası olarak anıldığı da kayda geçmiştir⁶⁸. Charles Texier'in "Description de l'Asie Mineure" isimli çalışmasının 3. cildi referans gösterilerek yapılan bölge tanımlamasında Pamphylia bölgesinin doğu sınırı olarak Ptolemais gösterilmiştir⁶⁹. Roma İmparatorluk Dönemi'nde Olbia ile Korakesion arası Pamphylia'nın doğu-batı sınırı olarak kesin kabul görmüştür. Kıyının iç kesimle bağlantısı, antik dönemde iç kısımlara kadar ulaşım elverişli Kestros (Aksu) ve Eurymedon (Köprüçay) gibi debisi yüksek akarsularla sağlanmıştır⁷⁰. Tez çalışmasının ana temasını oluşturan bölge Pamphylia'da Alara ve Kargı Çayları arasında kalan sahil kesimidir.

3.A.2 Jeomorfolojik Özellikler

Son 100 yıllık bir zaman zarfında arkeologlar, hidrografi çalışmaları yapan mühendisler, denizbilimciler ve mesleki anlamda denizle ilişkilendirilebilen çeşitli anabilim dalı uzmanları; Doğu Akdeniz kıyılarında tarih çağları boyunca deniz seviyesi değişmelerine paralel olarak, kıyı çizgisinde değişimler meydana geldiği konusunda saptamalarda bulunmuşlardır. Diğer taraftan; Jeomorfolojik çalışmalarla ya da paleocoğrafya sondajlarıyla; akarsuların getirdiği alüvyonlarla oluşan delta alanlarına, arkeolojik sit alanlarının arkeolojik tabakalaşma sürecine dair katmanlara kronolojik düzende ulaşılmaktadır. Bu çalışmalar, bilimsel analizlerle kanıtlanarak antik dönem liman tesislerinin inşa edildiği tarihlerden günümüze gelinen süreçte deniz seviyesinin altında yada üstünde kalıp kalmadığına dair veriler sunar⁷¹.

Alanya'nın 20 km kadar batısında yer alan Fığla burnu ve Malta burnunda yapılan kıyı jeomorfolojisi çalışmaları sırasında saptanan kıyı platformları 1981 ve 1982 yılları arasında Kelletat ve Kayan tarafından incelenmiştir. Yapılan incelemelerle kıyı platformlarının genellikle biyo-erozyonla şekillendiği ve daha sonra 0.5-1.3m. kadar yükseldiği sonucuna varılmıştır. Platform yüzeylerinden alınan stromatolitik kalker alglerinin kalıntılara Institut für Umweltphysik der Universität Heidelberg'de ¹⁴C

⁶⁸ WILES-YARNOLD 2001, 9.

⁶⁹ KAYA 1937, 12.

⁷⁰ KÖSE 2011, 146-148; BEAN 1999, 27; ABBASOĞLU 1998, 86.

⁷¹ MORHANGE vd. 2015, 281-289; DELILE vd. 2015, 202-213.

tarikhlemesi yapılmıştır. Sağlanan veriler ışığında Alanya'nın batısındaki kıyılarda Geç Holosen dönemde (Son 4-3 bin yıl) Güney Ege ada yayındakine benzer tektonik hareketler meydana geldiği gözlemlenmiştir. Platformların oluşumları ve yükselme süreçleri kronolojik olarak incelenmiş ve bu olaylar Güney Ege ada yayında Geç Holosen'de meydana gelen tektonik hareketlerle karşılaştırılmıştır.

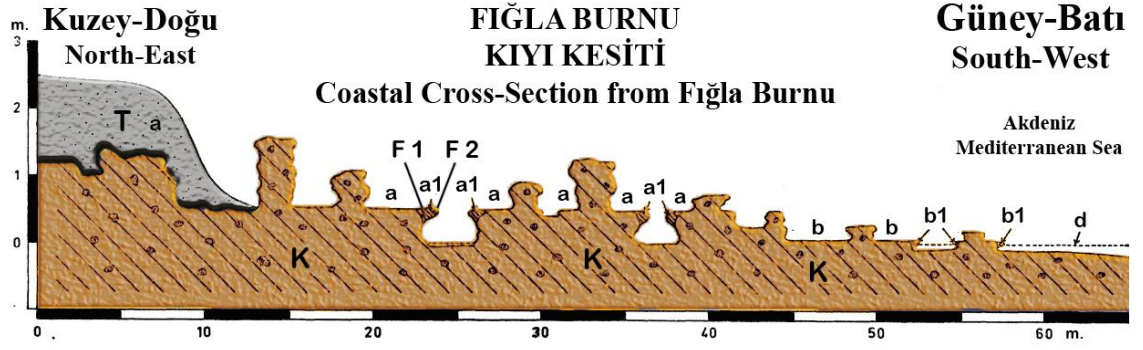
Deniz seviyesinden 50 cm yükseklikteki platformlarda ölü kalıntıları bulunan alglerin ana kayaya yapışık en erken bölümleri 2715, aşınmamış durumda bulunan en dıştaki en geç bölümleri ise 1580 yıl öncesine tarihlenmiştir⁷². Buna göre alglerin gelişimi için tektonik bakımdan, deniz seviyesinin sabit kaldığı en az 900 yıllık bir sürenin geçmiş olması gerekir. Yaklaşık 1500 yıl kadar önce meydana gelen ani yükselmeden sonra, deniz yüzeyinin bugünkü seviyesinde sabit kaldığı sonucuna varılmıştır.

Jeomorfolojik gözlemler ve ¹⁴C yöntemi ile yapılan yaş belirlemeleri, tarihsel süreçte meydana gelen tektonik hareketlerin, Alanya batısındaki kıyılarda 1.3 m'ye ulaşan yükselmelere neden olduğunu göstermektedir. Bu değer, araştırma alanında görülen en yüksek platformun seviyesine göre belirlenmiştir. Kelletat ve Kayan Ege ada yayı üzerinde eşzamanlı, sismo-tektonik bir olayın, yalnız Peloponnesos yarımadası güneyinden Datça yarımadası güneyine kadar uzanan ada yayı boyunca değil, daha doğuda en az Alanya'nın batısına kadar uzanan bir alanda da etkili olduğunu belirtmektedirler⁷³. Fığla burnunda 0.5 m platformundan alınan alg örneklerinin radyokarbonla tarihlendirilmesi bu platform gelişiminin 2600 yıl kadar önce başladığını ve en az 1100 yıl kadar sürdükten sonra⁷⁴ günümüzden yaklaşık olarak 1585 yıl önce meydana gelmiş olan sismo-tektonik bir hareketle çarpılarak yükseldiği tespit edilmiştir (**Tab. 2**).

⁷² ¹⁴C ve diğer analiz sonuçlarının çalışıldığı makale 1983 yılında yayımlanmıştır. (KELLETTAT-KAYAN 1983)

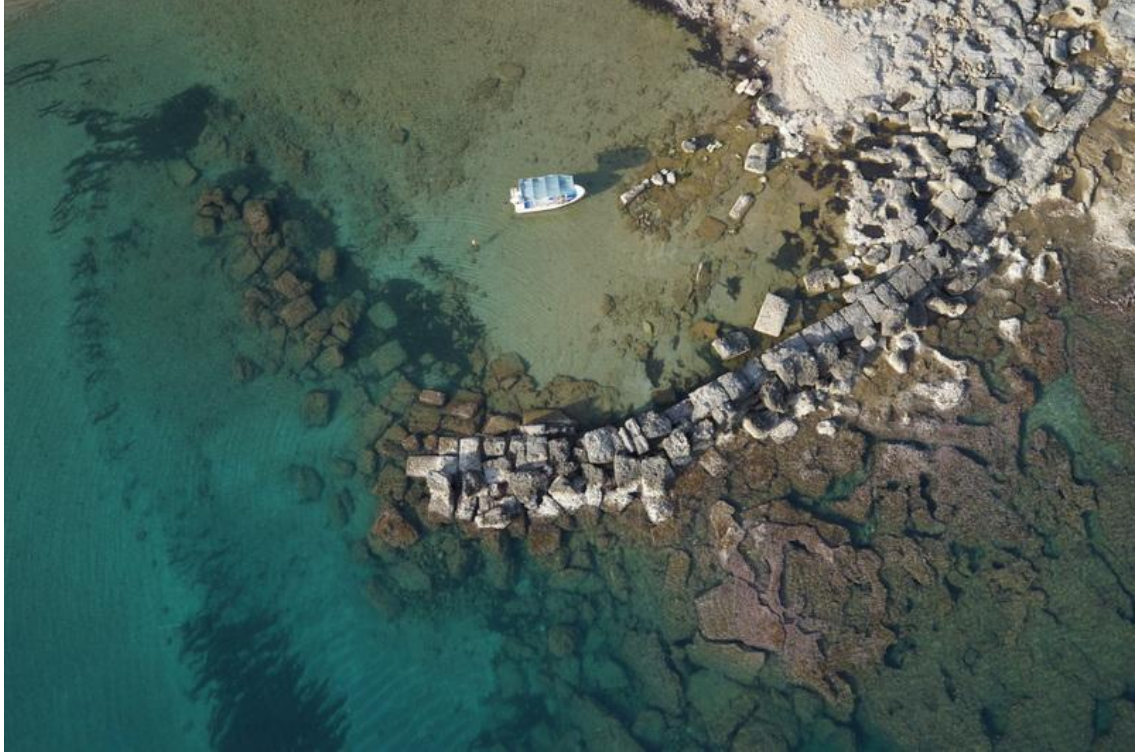
⁷³ KELLETTAT-KAYAN 1983, 83-87.

⁷⁴ KAYAN vd. 1985, 68.

Tablo 1: **K:** Plio-Pleistosen konglomera (çoğunlukla kalker elemanlı). **T:** Yapay Toprak Dolgu. **a:** 0.5m. yükseklikte biyo-erozyonla şekillenmiş platform. **a1:** 0.5m. platformu üzerinde ölü kalker algerinin kalıntıları. **b:** Bugünkü deniz seviyesine göre gelişmekte olan biyo-erozyon platformları. **b1:** Çalışmanın yapıldığı dönemde yaşayan kalker algeri. **d:** 1981-1982 yılları arasındaki deniz yüzeyi. **F1 ve F2:** ¹⁴C tarihlemesi yapılan kalkerli alg örneklerinin alındığı noktalar. (KELLETTAT-KAYAN 1983, Şek. 3)

Ptolemais antik kenti limanı Fiğla burnunun doğu kıyısında bulunmaktadır. (Harita4). Buna göre 1585 yıl kadar önce meydana gelen sismo tektonik bir hareket Ptolemais antik kenti limanının 0.5m.'lik bir seviyede yükselmiş olduğunu göstermiştir. Mendirek bloklarının koy içine ve dışına dağılmış durumda bulunması muhtemelen bu sismo-tektonik hareketle açıklanabilir (Şek.3).

Şekil 3: Mendirek bloklarının 2015 yılındaki dağılım durumunu gösteren hava fotoğrafı (Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi)

3.A.3Jestratejik Konum

Pamphylia bölgesi bir bütün olarak ele alındığında Lykia, Kilikia ve Pisidia ile birlikte değerlendirilmelidir. Bronz çağlarından Roma dönemine uzanan süreçte Doğu Akdeniz, deniz ticaret rotasında, gerek doğal koyları gerekse mendirek, dalgakıran, granarium, hamam ve agora yapılarıyla bir bütün olarak tesis konumuna getirilen limanları ile tercih edilir bir güzergâh olmayı başarmıştır⁷⁵.

Peter Throckmorton'un, 1961 yılında Yunanistan'ın Kalymnos Adasında dönemin en yaşlı sünger dalgıcıyla yaptığı bir röportaj, Alanya kıyılarında planokonveks formu⁷⁶ külçeler yüklü bir bronz çağı gemisinin battığına işaret etmektedir. Yaşlı dalgıç 20.yy başlarında Alanya körfezinde bir tonu aşkın, iki gemi yükü bakır külçeyi sualtından çıkardıklarını ve hurdacılar sattıklarını aktarmıştır.

⁷⁵ BOSCH 1957, 1-6.

⁷⁶ PULAK 2006, 61,62; Pide biçimli oval form;

Fotoğraflardan karşılaştırılarak incelenen külçelerin pide formlu olduğu sonucuna varılmıştır⁷⁷. Söz konusu külçeler M.Ö. 15.yy'a tarihlenen ve taşımaya yönelik tutamakları bulunmayan eski tipte külçelerdir. Sünger dalgıçları bu külçelerle birlikte Uluburun batığının zoomorfik terazisi ağırlığına benzeyen tunçtan küçük hayvan figürleri bulduklarını da belirtmişlerdir⁷⁸. Günümüze kadar gelinen süreçte yakın tarihte yapılan sualtı arkeolojik yüzey araştırmalarında gerek Kilikia bölgesi kıyılarında⁷⁹ gerekse Pamphylia körfezinin iç kısımlarında yer alan sahil şeridinde⁸⁰ bronz çağı gemilerinde kullanıldığı bilinen taş çapaların varlığı tespit edilmiştir.

Bronz çağlarından Roma hâkimiyet dönemine gelinen zaman zarfında, şüphesiz jeopolitik konumun sunduğu avantajlar, Pamphylia bölgesinin antik dönemde tercih edilir rotalardan biri olmasında etkili olmuştur. Yoğun deniz ticaret yolu, antik dönem ticaretinin ivme kazanmasıyla doğru orantılı olarak korsanlık faaliyetlerinin de artmasına neden olmuştur. Tarih boyunca, otorite konusunda istikrar sağlanılamayan bölgede siyasi bir birliğin olduğu süreçten bahsetmek mümkün değildir⁸¹. Bölge'de bilinen güçlü kralların varlıklarını sürdürebilmeleri dahi çoğu zaman yerel korsanlarla olan iyi ilişkilerine bağlanmıştır⁸².

Deniz hâkimiyeti, mevcut deniz ticaret rotasını kapalı veya açık bulundurmak; nakliye gemilerinin seyahatlerine engel olmak veya bu gemilerin geçişlerine izin verme haklarına sahip olma özgürlüğüdür. Deniz hâkimiyeti, anayurt sahillerinden çok uzaklaştığı takdirde donanmanın ticari güzergâh üzerinde üslere ihtiyacı olması kaçınılmazdır⁸³. Atina'nın M.Ö. 5.yy'daki deniz hâkimiyeti, stratejik önem arz eden adalar ve Ege denizindeki sahil şehirlerine⁸⁴; Mısır'daki Ptolemaioslar devletinin M.Ö. 3.yy'daki deniz hâkimiyeti ise savaş gemilerinin yapımında gözlemlenen teknolojik ivmenin yükselmesiyle bağlantılı olarak⁸⁵; Fenike, Kıbrıs, Pamphylia, Girit ve Ege

⁷⁷ THROCKMORTON 1987, 32.

⁷⁸ BASS 2006, 309.

⁷⁹ TOSKAY vd. 2007, 7,16.

⁸⁰ ÖNİZ 2012, 174.

⁸¹ BOSCH 1957, 14.

⁸² ARSLAN-ÖNEN 2011, 190.

⁸³ ABULAFIA 2012, 229.

⁸⁴ MANSEL 1947, 275-283.

⁸⁵ RICKMAN 2005, 125.

denizinde yer alan birçok ada ile Anadolu'nun Batı sahillerindeki önemli şehirlerin elde bulundurulmasına dayandırılmaktadır⁸⁶. Doğu Akdeniz'de deniz hâkimiyetini elinde bulunduran bir kimse için Pamphylia ve Rhodos bu hâkimiyet bölgesine dâhil bulunmadığı takdirde donanma üsleri, sisteminin en fazla batıya uzanan bir kısmından ibaret kalmaktadır. Pamphylia bölgesi, Doğu Akdeniz'den batıya doğru ilerleyen bir deniz kuvvetlerinin toplanma yeri ve hareket noktasıdır.

Doğu Akdeniz, bu denizin etrafında bulunan devletlerden her birinin hâkimiyeti altına almak mecburiyetinde olduğu stratejik bir sahayı temsil eder. Bu sahanın hâkimiyeti en önemli deniz üslerinin elde bulundurulmasına bağlıdır. Bu üsler; Fenike, Kıbrıs, Nil deltası ve Pamphylia'dır. Kıbrıs'a sahip olduğu takdirde Kilikia'dan vazgeçilebilir. Bu mevkileri elinde tutabilmesi sayesinde Pers devleti Doğu Akdeniz'e tartışmasız bir şekilde uzunca bir süre hâkim olmuştur. Pers devletinin bu bölgedeki egemenliğini kaybetmesi ancak Büyük İskender'in Pamphylia'dan Mısır'a kadar tüm sahilleri ele geçirmesinden sonra gerçekleşmiştir⁸⁷.

Mısır'da Ptolemaioslar Devletinin, Doğu Akdeniz üzerindeki politik etkisi de Finike ve Kıbrıs'ı kesin bir şekilde himayesine aldığı andan itibaren sağlamlaşmıştır. Bu nedenle Fenike bölgesi Seleukoslar Devleti ile Mısır arasında (Ptolemaioslar) sürekli tekrar eden savaflara sebep olmuştur. Her iki devletin Pamphylia'ya yerleşme girişimleri aynı nedenle gerçekleşmiştir. Bu konuda başarılı olabilen Ptolemaioslar uzunca bir süre Pamphylia'da hüküm sürmüşlerdir⁸⁸. Ptolemaioslar'ın Kilikia bölgesinden iş gücü anlamında faydalandıkları ve bölgeden sıklıkla asker devşirdikleri bilinmektedir⁸⁹. Ptolemais, Arsinoe, Philoteris ve Berenike gibi isimler Ptolemaios sülalesi ile ilişkilendirilen toponimlerdir⁹⁰. Ptolemaioslar Devleti M.Ö. 2.yy'da zayıflamaya başladığı ve deniz aşırı hareket üslerini elinde tutacak durumda bulunmadığı zaman Doğu Akdeniz hâkimiyeti Seleukosların eline geçmiştir.

⁸⁶ AKŞİT 1971, 47-50.

⁸⁷ ARSLAN 2008, 48-61.

⁸⁸ MEADOWS-THONEMANN 2013, 223-226.

⁸⁹ ŞAR 2010, 92.

⁹⁰ ŞAR 2010, 113; (Yer ismi); Toponym tanımlaması için: ARSLAN-ÖNEN 2011, 196-199.

Tez konusu olan Ptolemais antik kenti limanının tarihsel kökeni, I. Ptolemaios Soter'in Kıbrıs adasında; Roma dönemine kadar süren Ptolemaioslar hâkimiyetini başlatmasına kadar uzanmaktadır. Kıbrıs'ın sunduğu konum avantajı ile deniz imparatorluğu konumuna gelen Ptolemaios Devleti Akdeniz'de bir güç merkezi haline gelmiştir. Dağlık Kilikia'ya uzanan hâkimiyet sahasında Seleukeia; Seleukoslarla Ptolemaioslar arasında sınır teşkil eden bir pozisyonudur. M.Ö. 3.yy'dan itibaren Seleukeia'nın batısında yer alan sahil şeridinin Ptolemaioslar egemenliğinde olduğu düşünülebilir. II. Ptolemaios Philadelphos ile pekişen Küçük Asya'nın sahil kesimindeki hâkimiyet süreci Kelenderis ve Nagidos gibi yerleşimlerin yakınlarına kurulmuş olan kolonilerle kanıtlanmıştır. Kilikia sahilleri boyunca kurulan deniz üsleri, bir dönem; Pergamon, Ephesos ve Miletos' kadar uzanan II. Ptolemaios iradesinin temel dayanak noktalarını oluşturmuştur⁹¹.

3.B.Araştırma Tarihçesi

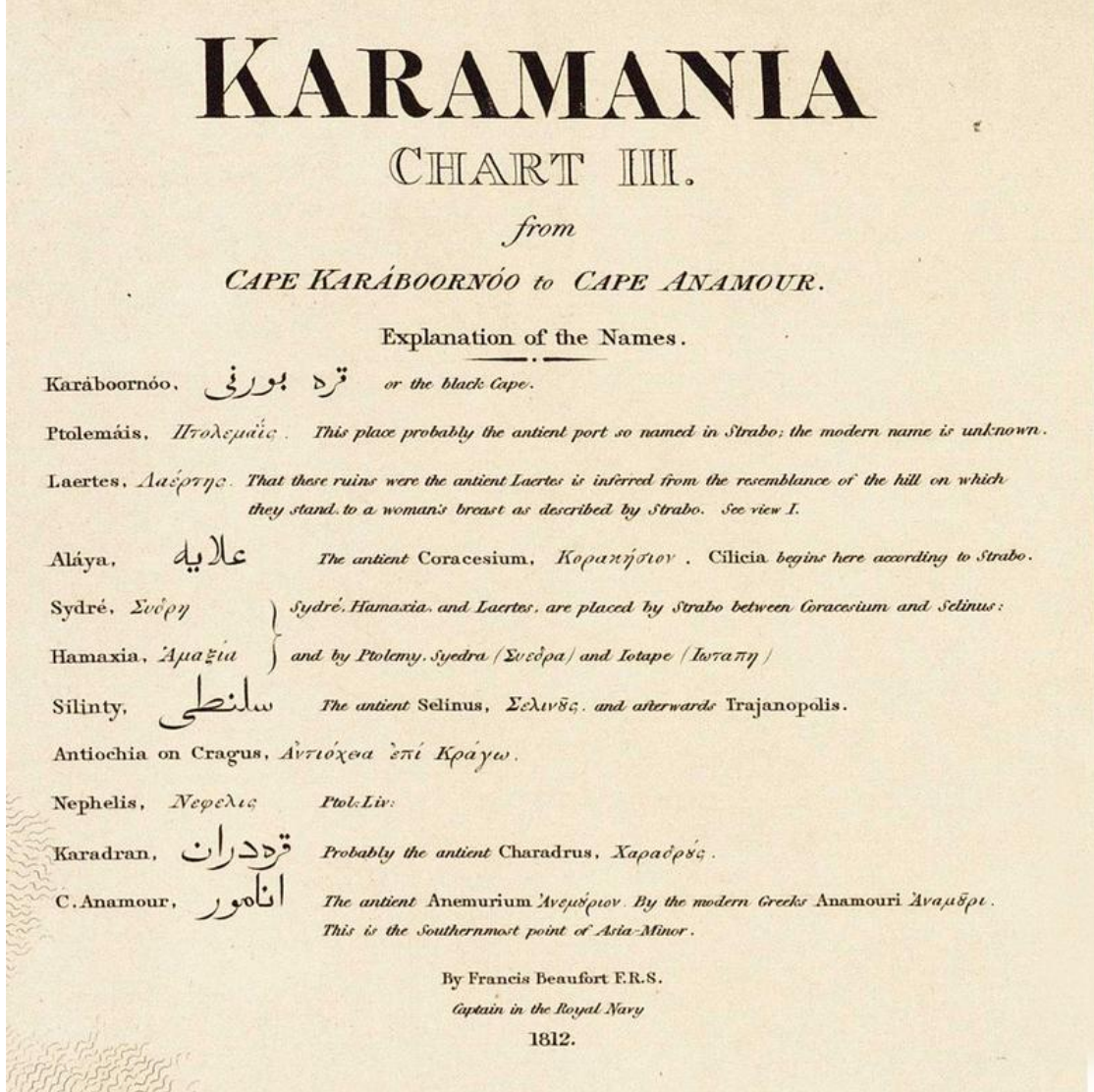
Sualtı arkeolojik yüzey araştırması ve tez konusu kapsamında incelenen bölge Alara çay ile Kargı çay arasında yer alan sahil şerididir (**Kat.7-10**). Arkeolojik ve tarihsel süreçte; bahsi geçen sınırlar çerçevesindeki bölge hakkında bilgi veren başlıca kaynaklar, inceleme gezileri yapmış olan gezginlerin notları ve bölgede arkeolojik prensipler çerçevesinde yapılan araştırmalar, kronolojik bir düzen içerisinde incelenmiştir.

Francis Beaufort, 1811-1812 yılları arasında İngiltere hükümeti tarafından Rhodos yakınlarından İskenderun körfezine kadar uzanan Küçük Asya'nın güney kıyı şeridinde hidrografi araştırmaları yapmak ve sahil haritasını çıkartmak üzere görevlendirilmiştir. Beaufort, görevlendirildiği rota boyunca sahil haritası çıkartılırken⁹² karşılaştığı antik dönem yerleşimlerinde inceleme yapma fırsatı da bulmuştur. Karşılaştığı antik dönem mimari kalıntılarını, antik dönem Yunan kentleriyle özdeşleştirirken; Strabon'u, Claudios Ptolemaios'u ve Titus Livius'u referans aldığı açıkça belirtmiştir. Belirttiği lokalizasyonlardaki noktaların bahsi geçen dönemde anılan

⁹¹ ŞAR 2010, 39-56.

⁹² Karamania isimli eserde yer alan haritalar J&C Walker tarafından çizilmiştir.

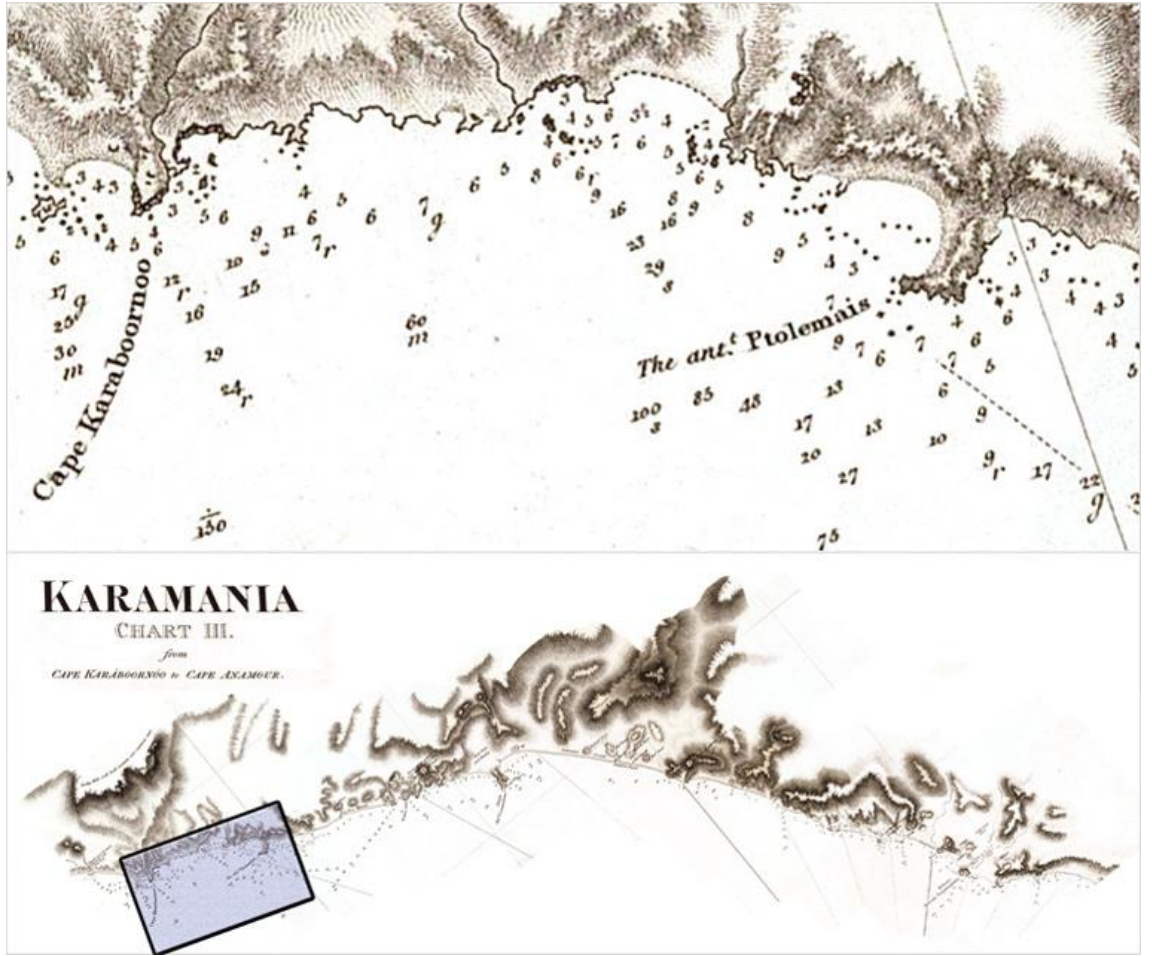
Türkçe isimlerine, Latin ve Arap harfleriyle yer verirken antik dönemde bilinen isimlerini de Yunan alfabesi ile kaleme almıştır (Şek.4).

Şekil 4: Alanya, Karaburun'dan Anamur'a uzanan sahil şeridinde karşılan antik dönem yerleşimleri ve 1811'li yıllarda bilinen isimleri. (Beaufort Karamania) (Harita 4)

Beaufort görüş ve tespitlerini derlediği *Karamania* isimli bir kitap yayınlamıştır. Akdeniz'in uzun sahil şeridinde yer alan antik dönem mimari kalıntılarına yönelik izlenimlerini referans belirterek antik dönem yerleşimleriyle eşleştirme ve kartografi çalışmalarıyla konumlandırma çabası, Güney Anadolu kıyılarının son 2000 yıllık tarihsel süreçte geçirdiği evreleri anlamlandırma açısından rehber niteliğindedir.

Side'nin doğu kıyısına dökülen Melas Nehri (Manavgat Çayı) ile Korakesion (Alanya) arasına lokalize ettiği bir noktada; kyklojik duvarlar bulunduğuna ve antik yapılar yer aldığına dair notlar düşmüştür. Bahsi geçen alan Ptolemais antik yerleşimi olarak isimlendirilmiştir⁹³. Burnun arkasında kara içine doğru uzanan alanda sulak vadiler yer almaktadır⁹⁴. Strabon XIV 667'de verilen bilgiye de değinerek Melas ve Korakesion arasında kurulmuş olan Ptolemais antik şehrinin zamanında burada yer almış olduğunun kabul edilebileceği fikrini ortaya atmıştır (**Harita5**).

Harita 5: Beaufort'un Karaburun'dan Anamur'a uzanan kıyı yerleşimlerini haritalandığı alan içinde Ptolemais olarak isimlendirdiği günümüz Fığla burnu ve Alanya, Karaburun lokasyonları (Beaufort Karamania)

⁹³ BEAUFORT 1817, 159.

⁹⁴ TIGREL 1975, 615.

Beaufort'un aktarımlarından sonra gelinen süreçte; bahsi geçen bölgede 1891 yılında 14-16 Nisan tarihleri arasında araştırma gezisi yapan Heberdey ve Wilhelm, Karaburun üzerinde tespit ettikleri antik dönem yapı kalıntılarında ve çok sayıda lahitten söz ettikten sonra inceleme yaptıkları alanın Kibyra Mikra olması gerektiğini belirtmişlerdir ve Beaufort'u referans alarak buldukları alanın Ptolemis olduğunu belirtmişlerdir. Alara çayı vadisindeki bölgeyi incelemek istediklerinden Okurcalar köyünden iç bölgelere doğru yöneldiklerinde Selçuklu dönemi eserleriyle karşılaşmışlardır. Şarapsahan'a varmadan önce izledikleri güzergâh boyunca güney taraflarında kalan ve kıyıya yakın tepelerin eteğinde konumlanan antik dönem mimari öğeleriyle karşılaştıklarında; Beaufort'un Ptolemis antik kenti konumlandırmasını onaylamışlardır. Stadiasmus Maris Magni 210'da bahsi geçen Leukotheion tanımlamasının da günümüz Fığla burnu yarımadasına lokalize edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir⁹⁵.

Heberdey ve Wilhelm'den sonra onların izlediği yolu takip ederek 1906 yılında, araştırma konusu olan bölgeyi de içine alan bir araştırma gezisi yapan H. Rott, Alara çayı vadisinde Boztepe yakınlarından Karaburun kıyısına ulaşmıştır. Çevrede pek çok kule ve sur kalıntısına rastlarken kıyı şeridinde yakınlaştığında mimari yapı kalıntılarının arttığını belirtmiştir. Burnun batısında yer alan bir koyda antik bir mezarlıktan, gördüğü çok sayıdaki mezar odalarından ve semerdamlı lahitlerden söz etmektedir. İncelenen mezar yapılarının üzerinde yer alan haç motiflerinden bölgenin Geç Roma - Erken Bizans dönemi geçiş sürecinde de iskân edildiği kanısına varılmıştır. Dik ve sarp kayalık burun üzerinde yer alan pek çok yapı kalıntısına rastlamış olduklarını ve büyük dörtgen temel taşları ile çevrelenmiş bir sıra sütun dizisinin ve yüksek kapı girişlerinin varlığına dayanarak mevcut alanda bir antik dönem tapınağının yer almış olması gerektiğini belirtmişlerdir⁹⁶. Öniz tarafından 2012 yılında tamamlanan doktora tez çalışması kapsamında Alara çay açıklarında yapılan sualtında araştırmalarında tahrip olmasına rağmen lahit formunu önemli ölçüde koruyan örneklerle karşılaşmıştır⁹⁷.

⁹⁵ HEBERDEY-WILHELM 1896, 135.

⁹⁶ ROTT vd. 1908, 68;

⁹⁷ ÖNİZ 2012, 70-72.

Rott bölgede inceleme yaptığı zaman zarfında Şarapsa'da yer alan kervansarayda konaklamıştır. Konakladığı yapıyı incelediğinde; duvarlarında antik sütunlar ve yapının bütünlüğünden bağımsız, işlenmiş mimari yapı öğeleri tespit ettiğini belirtmiştir. Rott'a göre mevcut devşirme mimari yapı unsurları, antik Augai şehrine aittir. Buradan sonra Sinekkalesi harabelerinin Hamaxia veya Laertes olabileceğini savunmuştur. Heberdey ve Wilhelm'in Sinekkalesinin bulunduğu tepeyi Hamaxia olarak tanımlamalarına karşılık kendilerinden önce Beaufort burasının Laertes olabileceğini ileri sürmüştür. Rott şehrin limanı olan Aunesis'in kıyıda ufak bir tepe üzerinde limanı koruyan bir kale kalıntısına sahip olduğundan da söz etmektedir⁹⁸.

1913'te Paribeni ve Romanelli⁹⁹, 1914 yılında Keil ve Wilhelm gerçekleştirdikleri Anadolu'nun güney kıyılarını kapsayan seyahatlerinde, Pamphylia bölgesinden Kilikia güzergâhına ilerleyerek başladıkları araştırma gezilerinde kendilerinden önce bölgeyi ziyaret eden gezginlerin bölge hakkındaki incelemelerini önemli ölçüde teyit ederken bölge hakkında öncüllerinin haricinde ek yeni bir bilgi sunmamaktadırlar¹⁰⁰.

E. Kirsten Pamphylia'da yer alan Ptolemais kentinin, Strabon XIV. Kitapta yer alan kayıt referans gösterilerek Ptolemaios II (Philadelphos) tarafından bugünkü Şarapsa'nın batısında Melas ve Korakesion arasında kurulmuş olduğunu bildirmektedir¹⁰¹. W. Ruge Pamphylia konusunda yaptığı incelemeleri ele alan makalesinde yukarıda bahsi geçen araştırmacıların yapıtlarını bibliyografya olarak vermiş ve haritasında da Beaufort'un Ptolemais olarak gösterdiği Fığla burnunun karşısına şehrin adını bir soru işareti ekiyle kaydetmiştir¹⁰². Aynı eserde sayfa 391'de antik Augai'nin, Şarapsa'da bulunan harabelerin bulunduğu alana konumlandırılması gerektiği ve burasının Alanya'nın 13 km kuzeybatısında olduğu belirtilirken; antik

⁹⁸ ROTT vd. 1908, 69;

⁹⁹ PARIBENI-ROMANELLI 1914, 134.

¹⁰⁰ WILHELM-KEIL 1915.

¹⁰¹ KIRSTEN 1959, 1887.

¹⁰² RUGE 1949, 395.

Aunesis kentinin Alanya'nın 6 km batısında yer alan harabelerin yer aldığı noktaya konumlandırılması gerektiği konusuna da değinilmiştir¹⁰³.

Pamphylia Ptolemais'i olarak değerlendirilmesi gereken antik liman yerleşimi hakkında; Cramer¹⁰⁴, Smith¹⁰⁵, Cohen¹⁰⁶, Van Den Hout¹⁰⁷, Waelken ve Loots¹⁰⁸, Hölbl¹⁰⁹, Grainger¹¹⁰, gibi araştırmacıların Beaufort'u ve diğer kaynakları referans göstererek yayınladığı çalışmalar literatüre geçmiştir.

Arkeolojik anlamda ilk değerlendirme ve belgeleme çalışmaları 1974 yılında Tigrel tarafından gerçekleştirilmiştir¹¹¹. 2009 yılında Selçuk Üniversitesi bünyesinden Erdoğan Aslan ve ekibi tarafından mevcut mendirek yapısının Total Station koordinatları alınmış ve 2011 yılında Selçuk Üniversitesi bünyesinden Hakan Öniz başkanlığında Antalya il sınırları içerisinde gerçekleştirilen sualtı arkeolojik yüzey araştırmaları esnasında, mendirek yapısı fotomozaik çalışmasıyla belgelenirken mendirek yakınlarında batık olduğu düşünülen yoğun seramik grubuyla karşılaşıldığı belirtilmiştir¹¹².

3.C.Ticari Açıdan Ptolemais Limanının Yeri

Ptolemais Antik Limanı ve Arsinoe kenti, Hellenistik dönemde denizcilik faaliyetlerinin yürütülebileceği yerleşimler olarak stratejik önem arz eden noktalara konumlandırılmışlardır. Bu yerleşimlerin Pamphylia kentlerinin ve Dağlık Kilikia kentlerinin uzağına konumlandırılmaları güvenlik açısından tedbir almak amaçlı olarak yorumlanabilir¹¹³.

Bölgenin ticari hacmine ve ticari ürünlerinin çeşitliliğine yönelik bilgiler bölgenin en büyük antik liman kenti olan Side'den edinilmektedir. Özellikle İskenderiye

¹⁰³ TİGREL 1975, 619.

¹⁰⁴ CRAMER 1832, 285.

¹⁰⁵ SMITH 1857, 538, 678.

¹⁰⁶ COHEN 1995, 11, 55, 158, 190, 265, 339, 413, 417.

¹⁰⁷ VAN DEN HOUT 1999, 609.

¹⁰⁸ WAELKEN-LOOTS 2000, 496.

¹⁰⁹ HÖLBL 2001, 13, 50, 138.

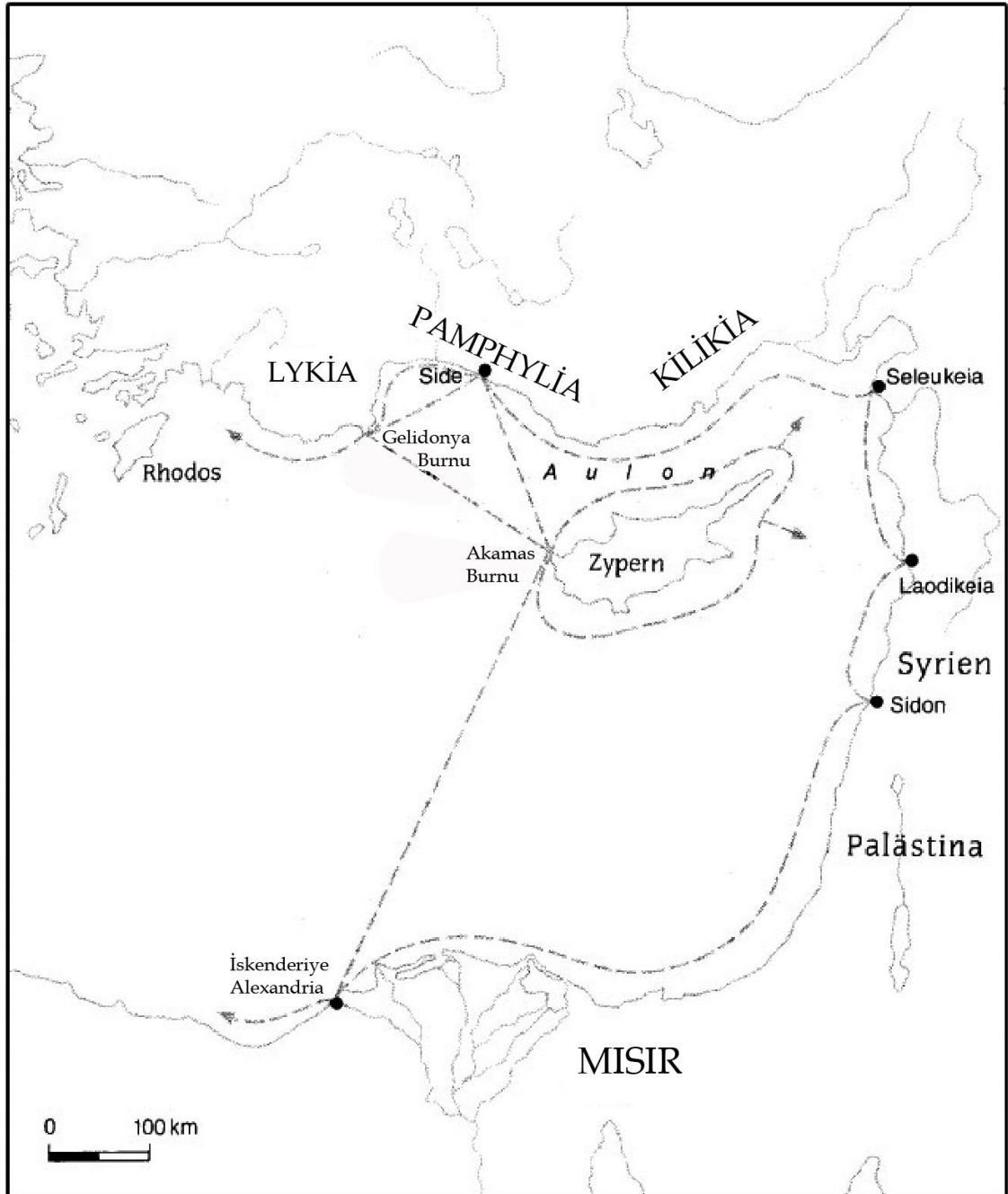
¹¹⁰ GRAINGER 2009, 84, 86, 110, 178.

¹¹¹ TİGREL 1975, 613-629.

¹¹² ÖNİZ 2012, 78.

¹¹³ NOLLÉ 1988, 258,259

ile ilişkilendirilen deniz ticaret rotası, İskenderiye'den Side'ye geliş yönünde akıntı ve rüzgâr yönü açısından uygun koşullar sunarken; Side'den İskenderiye'ye gidiş yönünde elverişli değildir. Bu durum kuzeyden güneye deniz üzerinden ulaşım konusunda iki stratejik noktanın önemini artırmaktadır. Bu durumda Gelidonya Burnu ve Kıbrıs'ın batısındaki Akamas Burnu, Mısır'a uzanan denizaşırı rotada başlangıç ve referans noktaları olarak ön plana çıkmaktadırlar. **(Harita6)**

Harita 6: Side ve İskenderiye arasında deniz üzerinden izlenildiği önerilen ticari rota (NOLLÉ 1987, Taf.8)

Pamphylia Bölgesi Dağlık Kilikia Bölgesi ile birlikte korsanlık faaliyetleri ile ön plana çıkmaktadır. Pamphylia sahillerinin korsanların ganiment satışlarını yapabilmeleri için korsanlara verildiği Strabon'un aktarımlarından bilinmektedir. Strabon, Side tersanelerinin Kilikia'lı korsanlara açık olduğunu ve ele geçirilen tutsakları, Side'de açık artırma ile sattıklarını aktarımlarına eklemiştir¹¹⁴. Bölgede köle ticaretinin yoğun olarak yapıldığı Roma İmparatorluk Çağı'na tarihlendirilen papirüslerden de anlaşılmaktadır. Papirüslerde Galat, Phryg, Pontus ve çeşitli kökenlerden yaşları 10-19 arasında değişen çocukların Side limanı üzerinden; hangi köle tüccarından satın alındığı, kim adına gönderildiği ve alım-satım ücretlerine dair detaylı bilgi yer almaktadır¹¹⁵.

Liman yapısının 650 m kadar kuzey doğusunda konumlanan (A 1 plankaresi sınırları dahilinde) iki adet 'taş destekli baskı kollu vida pres'' olarak bilinen formda bir zeytinyağı üretim atölyesi bulunmaktadır. Atölye kompleksinde, kalas nişlerinin her iki yanında yer alması gereken taş levhaların korunmuş durumda olduğu görünmektedir. (**Şek.7**) Zeytinyağı üretim atölyesinin, limanın bu denli yakınında yer alması ihracata yönelik bir üretimi üstlenmiş olabileceğini akla getirmektedir. Tigrel, 1974 yılında yaptığı araştırmada; Fıgla burnunun kuzeyine konumlanan tepeler üzerinde Bizans yerleşmelerine ait duvar, kapı ve çeşitli yapı kalıntıları yer aldığını notlarına eklemiştir¹¹⁶. Tigrel'in bahsettiği, yapı kalıntıları bu zeytinyağı üretim atölyesine ait olmalıdır. Alanya Müzesi tarafından kurtarma kazısı gerçekleştirilen, limanın 3 km kadar kuzey batısında konumlanan, Avsallar-İncekum mevkiinde yer alan (A 14 plankaresi sınırları dâhilinde (**Şek.2**)) bir diğer zeytinyağı üretim atölyesi¹¹⁷, bölgenin, antik dönemde ticari zeytinyağı üretiminde sahip olduğu önemi desteklemektedir.

¹¹⁴ STRABON XIV, 3.2.

¹¹⁵ DREXHAGE 1991, 77-79.

¹¹⁶ TİGREL 1975, 620.

¹¹⁷ TÜRKMEN 2015, (Yayın Aşamasında)

Şekil 7: Türkler Mesire Yeri mevkiinde yer alan zeytinyağı üretim atölyesi - kalas nişlerinin her iki yanında yer alması gereken taş levhalar (Bezdan M., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)

Zeytinyağı üretim atölyeleri olarak tanımlanan mekânlar, bölgesel yerleşim düzenlemesi açısından ortak özelliklere sahiptirler. Atölyelerin, sahildeki antik kentlere yakın noktalarda bulunması, antik kentlerden dağlardaki yerleşimlere ulaşan yol güzergâhları üzerinde yer almaları dikkat çekicidir. Bu alanlarda coğrafi özelliklerin geniş tarım terasları oluşturulmasına imkân sunmaktadır. Tespit edilen üretim tesislerinin, içlerinde konumlandıkları yerleşim alanlarından ve sahip oldukları donanımların kullanımlarına yönelik olarak; Akdeniz coğrafyasındaki diğer bölgelerde görülen üretim donanımlarıyla paralellik göstermeleri, M.S. 3.yy'da başlayan bir üretim sürecine işaret etmektedir¹¹⁸.

Limanın 14 km doğusunda yer alan Hamaxia, Antik Dönemde gemi yapımında gereksinim duyulan kaliteli kereste ihtiyacını karşılamasıyla ünlenmiştir. Strabon, sedir ağacından üretilen kerestenin Hamaxia'da talebin önemli bir oranını karşıladığından bahseder. Strabon, Antonius'un filoların üretimine elverişli olması sebebiyle kendine ait limanı bulunan bu kenti Kleopatra'ya hediye ettiğini de aktarımlarına eklemiştir¹¹⁹. Hamaxia'nın kuzeyinde yer alan gür ormanlardan tedarik edilen kerestenin sahile nehirler vasıtasıyla ulaştırıldığı bilinmektedir. Ağaç gövdelerini birer ilkel sal olarak

¹¹⁸ AYDINOĞLU 2010, 2.

¹¹⁹ STRABON XIV 5.3.

düşündüğümüzde küçük yönlendirmelerle nehrin akışı yönünde sahilde konumlanan limana ulaşması en basit yoldur¹²⁰. Roma'nın Kilikia işgalinden itibaren yazılı kaynaklara yansıyan Hamaxia Limanı Pamphylia ve Kilikia sahil şeridi üzerinde kereste temininde birinci liman konumuna gelmiştir. M.Ö. 3.yy'dan itibaren, Hamaxia ve çevresi Mısır filolarının inşasında kullanılan ahşap ihtiyacının yanı sıra talep gören meyve ihtiyacını da karşılamaya başlamıştır. Özellikle Büyük İskender ardılı krallıklar bölgeye hâkim olmak için birbirleriyle süregelen savaşlar yapmışlardır¹²¹.

Bölgede gerçekleştirilen üretimin önemli bir kanıtı da çevrede tespit edilen seramik üretim atölyeleridir. Ptolemais antik limanının konumlandığı Fığla Burnu Yarımadası'nın doğu kesiminde, 1974 yılında gerçekleştirilen yüzey araştırmasında geç Antik Dönem'de faaliyette olduğu düşünülen bir çömlekçi fırınının varlığından bahsedilmektedir¹²².

Bölge çevresinde Klasik Dönem'in başlarındaki ticareti gösteren nadir örnekler arasında Antalya, Karaçalı Nekropolü'nde tespit edilen Kıbrıs-Suriye tipi tek kulplu amphora Kıbrıs'la Pamphylia arasındaki deniz ticaretini gösteren veriler arasında sayılabilir¹²³. Bölgenin önemli ihraç ürünü olan zeytinyağının taşındığı Pamphylia tipi amphoralar ise Hellenistik dönemde Dağlık Kilikia olarak bilinen bölgede de üretilmiş olmalıdır¹²⁴. Dağlık Kilikia bölgesinde yapılan arkeolojik araştırmalarda tespit edilen atölye alanlarında Pamphylia tipi amphoraların atıklarına da rastlanmıştır¹²⁵. Bu durum, bölgenin ticarete yönelik üretiminin geniş bir alanda gerçekleştiğini göstermektedir. Doğu Akdeniz'de bulunan merkezlere ihraç edildiği bilinen Pamphylia amphoralarının bölgenin zeytinyağının yanında şarap ihracatında da kullanıldığı düşünülmektedir¹²⁶. Pamphylia üretimi olarak kabul edilen ticari amphoraların; Atina Agorası, Delos, Rhodos, Kos, Kıbrıs, İskenderiye (Mısır) ve Antiokheia'da yapılan kazı çalışmalarında

¹²⁰ MULLIEZ 1982, 107-118.

¹²¹ SEMPLE 1919, 22,23.

¹²² TİGREL 1975, 621.

¹²³ ALKAÇ 2013, 108-113. Bu amphora formu M.Ö. 5.yy'dan itibaren Kıbrıs'ta üretilmiş olmalıdır. ŞENOL 2009, 182.

¹²⁴ FERRAZZOLI 2008, 39; CANKARDEŞ ŞENOL 2003, 123.

¹²⁵ ROAH 2000, 319; Bu atölye alanlarında ağırlıklı olarak Kos ve M 239 tipi amphoralar ele geçmiştir. DANIEL 2009, 24.

¹²⁶ ŞENOL 2008, 110.

tespit edilmesi¹²⁷, Pamphylia bölgesinin ticari ilişkilerde bulunduğu yakın ve denizaşırı noktaları belirtmesi açısından önemlidir. Kıbrıs'ın batısında yapılan sualtı araştırmaları sırasında da Rhodos ile İskenderiye arası rotada bir batık tespit edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucu M.Ö. 100'e tarihlendirilen batığın ana kargosunun Pamphylia tipinde amphoralardan oluştuğu belirtilmiştir¹²⁸.

Tez kapsamında belirlenen koordinat planında (Şek.2) Ptolemais antik mendireği çevresinde yer alan plankarelerde, sualtı yüzey buluntusu olarak tespit ettiğimiz az sayıda amphora (Şek.5), mendirek çevresinde gerçekleştiği varsayılan ticari hareketliliği yansıtmayacak boyutta değildir. Bununla birlikte bu buluntu azlığını bölgenin turizme açık yapılaşmasının etkisiyle gerçekleşen kıyı ve deniz içi tahribatının yanında bölgenin kumluk yapısıyla da ilişkilendirmek olasıdır.

Şekil 5: Kara ve Sualtı yüzey buluntusu olarak tespit edilen amphora formları: **a:** PTL-KARA-1, **b:** PTL-1, **c:** PTL-2, **d:** PTL-3, **e:** PTL-5, **f:** PTL-6

PTL-KARA-1 nolu amphora, Agora G 199 ya da Zemer 41 formu olarak isimlendirilen ve M.S. 1-4. yy arasında Doğu Akdeniz, Kilikia ve Kıbrıs'ta üretildiği

¹²⁷ GRACE 1973, 183-208.

¹²⁸ LAWALL 2007, 76-81.

bilinen bir grubu oluşturmaktadır. Roma İmparatorluk döneminde ekonomik ilişkilerin en parlak olduğu yıllarda Doğu Akdeniz’de bulunan merkezlere yoğun olarak ihraç edilmiş oldukları bilinen bu özel form Ostia, Pompei, Tomis, Korinth, Atina, Ephesos, Sidi Khrebish, Berythus, Sina yarımadası ve Mısır’daki önemli merkezlerin Roma İmparatorluk döneminin ortalarına tarihlendirilen tabakalarında tespit edilmiştir¹²⁹ **(Kat.1)**.

PTL-1 nolu amphora ise Selanik Tip C 5 formu olarak literatüre geçmiştir. Kuzey Ege Adaları’nda üretilmiş olabileceği öne sürülen bu formun Ravenna’da bulunan konteksler yardımıyla M.S. 5.yy sonları ve 6.yy başları arasında ticarete kullanıldığı bilinmektedir¹³⁰. Selanik çevresinde yapılan çeşitli kazılarda da ele geçen bu form Roma’nın Palatinus tepe kazılarında da bulunmuştur. Cassalini ve Crespi tarafından yapılan kesit analizi sonucu, formun doğu kökenli olduğu sonucuna ulaşılmıştır¹³¹ **(Kat.2)**.

PTL-2 Nolu amphora Agora sınıflandırmasına göre M 273 formu olarak adlandırılmaktadır. Kil yapısı nedeniyle Ege üretimi olduğu önesürülen bu form İtalya yarımadası, Gallia, İspanya, Fransa’nın güney kesimleri gibi Batı Akdeniz merkezlerinde ve Atina Agorası, Ampurias Nekropolü ve Ditchin’de gerçekleştirilen kazılarda M.S. 4.yy - 5. yy tabakalarında ele geçmiştir¹³². Bu formun Marsilya’da yapılan kazılarda M.S. 5.yy’a tarihlenen örneklerinde yapılan incelemeler şarap taşınmacılığında kullanıldığını ortaya çıkarmıştır. Agora M 273 tipi amphoraların Pamphylia amphoralarının geç dönemlerdeki üretimleriyle olan benzerlikleri bu formun alt gruplarının Pamphylia’da üretilmiş olabileceğinin önerilmesine neden olmaktadır¹³³ **(Kat.3)**.

PTL-3 Nolu amphora Kartaca sınıflandırmasına göre LR 1 (Late Roman 1) formu olarak adlandırılmaktadır. Başta Kilikia olmak üzere Kuzey Suriye, Kıbrıs,

¹²⁹ ŞENOL 2009, 141-142; ŞENOL 2008, 109-131; RAUH vd. 2006, 49-98; CANKARDEŞ ŞENOL 2003, 119-143; RAUL-WILL 2002, 49-50; RAUH-SLANE 2000, 319-330.

¹³⁰ CIRELLI 2014, 543, 551, fig.6; CIRELLI-CANNAVICCI 2014, 963-974.

¹³¹ CASSALINI-CRESPI 2010,

¹³² SPONDYLIS-DEMESTICHA 2004, 11-27.

¹³³ KLENINA 2014, 932, fig.3.4; ŞENOL 2009, 84, 90, 155-157, 251-252 fig.87; ŞENOL 2001, 387, fig. 10.31;

Rhodos ve Marmaris yakınlarındaki İçmeler bu formun üretildiği merkezler arasındadır. Kazılar, yüzey araştırmaları ve batık incelemeleri, bu formun; Akdeniz ve Karadeniz’de birçok noktaya ulaşarak geniş bir yayılım alanına sahip olduğunu göstermektedir. Elaiussa Sebaste, Soloi, Tarsus, Seleukeia Pieria ve Yumurtalık Körfezi çevresinde bu amphoralara ait atölye alanları keşfedilmiştir. LR 1 amphoralarında taşınan ürünlerin Tuna Nehri aracılığıyla Avrupa’nın iç kesimlerindeki yerleşimlere kadar ulaştırıldığı bilinmektedir¹³⁴. LR 1 amphoralarının İspanya, İtalya, Gallia, İngiltere ve İsviçre’deki kazılarda tespit edildiği konteksler yardımıyla M.S.5-6.yy arasında yoğun olarak üretildikleri belirlenmiştir.. Formun taklitleri Mısır ve Tunus’ta yapılan kazı çalışmalarında ele geçirilmiştir. LR 1 amphoralarının bilinen en erken örnekleri M.S. 365’li yıllara en geç örneği ise 7.yy’a tarihlendirilmiştir¹³⁵ **(Kat.4)**.

PTL-5 nolu amphora, LR 2 tipinin Yassıda formunun alt grupları arasında değerlendirilmelidir. Bu formun benzerleri Güney Kıbrıs’ta Paphos atölyelerinin atık tabakalarında ele geçmiştir. Karadeniz’de Kırım Yarımadası’nda bulunan Yapta’ta bu forma benzeyen örneklerin üretildiği öne sürülmektedir. Formun tipolojik olarak LR 2 amphoralarının 2B ile 2C tipi arasında değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu amphoranın Güney Fransa’da bulunan benzer örnekleri M.S. 7.yy’a tarihlendirilmektedir¹³⁶. Bu amphoraların LR 2 variant olarak bilinen benzer örnekleri ve bunların taklitleri Suriye, Filistin ve Ege de bulunan merkezlerde ele geçmiştir¹³⁷ **(Kat.5)**.

PTL-6 nolu amphora, Korichnevoğlınyanav veya Bulgakov 4.1.2 Tip 1BB olarak literatüre geçmiştir. Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi koleksiyonunda yer alan M.S. 13.yy’a tarihlendirilen amphoralarda bu formun benzer örnekleri bulunmaktadır¹³⁸. Bu formun paralelleri Karadeniz’de Sudak yakınlarındaki M.S. 13.yy’a tarihlenen bir batıkta da tespit edilmiştir¹³⁹ **(Kat.6)**.

¹³⁴ ALKAÇ 2012, 323-344.

¹³⁵ ALKAÇ 2013, 114-115.

¹³⁶ ŞENOL 2009, 249-250

¹³⁷ VROOM 2004 284,285.

¹³⁸ GARVER 1993, 131,132, amp.48.

¹³⁹ ZELENKO-MOROZOVA 2010, 81, 85, pl.8.4

Farklı formların bir arada denilebilecek kadar yakın mesafede ve olumsuz koşullara rağmen yüzey buluntusu olarak tespiti limanın ticari ilişkide bulunduğu bölgeler hakkında yönlendirici bilgiler sunmaktadır.

Tahıl ticareti, bölgenin özellikle kıtlık dönemlerinde ithal edilen bir diğer önemli ticari ürününü açığa çıkarmaktadır. Mısır'dan ithal edilen tahılın Side'ye ulaşan rota üzerinden Roma'ya ulaştırıldığı bilinirken; Caracalla Döneminde Psidia'da yer alan Pogla ve Kilikia'da yer alan Tarsos'tan da İskenderiye'ye tahıl gönderilmiştir¹⁴⁰.

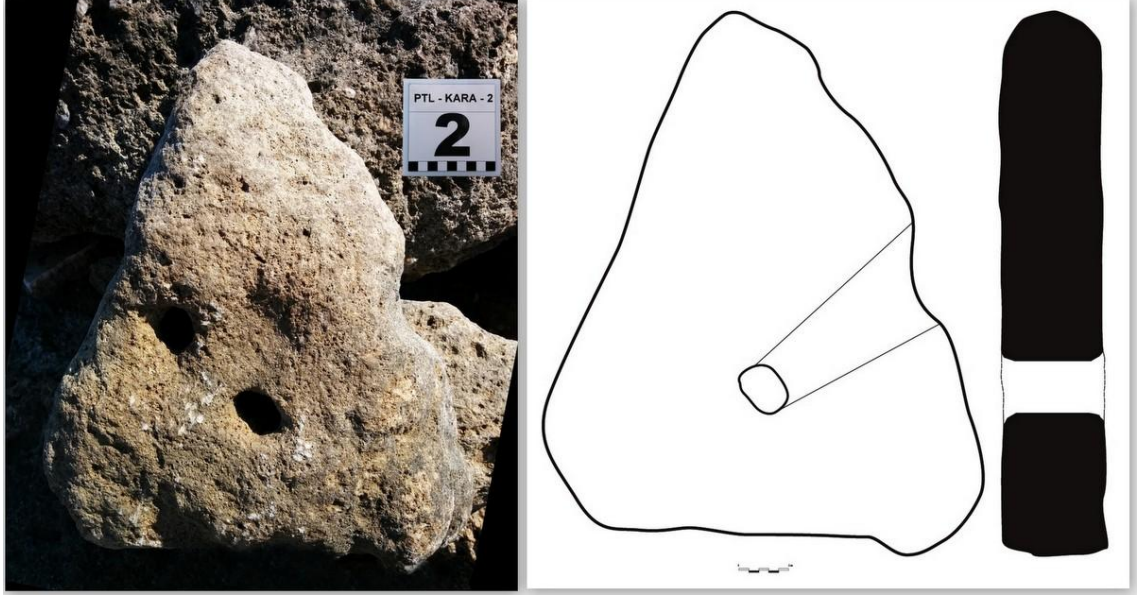
Drexhage, bölge ticareti hakkında yaptığı ticari değerlendirme listesine bir diğer meta olarak eczacılık ve tıp sektörünü eklemiştir. Antik dünyada sağlık sektörüne verilen önemi, Anadolu'da kurulan Askleponlarla ilişkilendirilmiştir. Tedavi amaçlı kullanılan bitkisel ürünlerin Pamphylia'dan tedarik edildiği bilinmektedir. İskenderiye'deki Mouseion'da M.Ö. 3.yy'dan itibaren çalışmalarını yürüten Side'li doktorlardan ve bunların öğrencileri de çalışmıştır. Side'de İskenderiye'dekine benzeyen bir Tıp Okulu olması gerekmektedir.. Sağlık sektörünün göz ardı edilmemesi gereken bir ekonomik bütçe ve organizasyonla yürütüldüğünü vurgulamaktadır¹⁴¹.

Ptolemis antik mendireği çevresinde sahil şeridinde yer alan plankarelerden A7'de, kara buluntusu olarak bir adet taş çapa tespit edilmiştir (**Şek.6**). Bronz Çağlarından Roma Dönemine kadar geniş bir kronolojide kullanıldığı bilinen form, in situ durumda bulunmadığı için tarihlenmesi hakkında fikir beyan etmek olası değildir. Genel tipolojik özelliklerden farklı olarak; Halat bağlama deliği, uzun kenarların birleştiği dar açılı köşede değil; kısa kenarın bulunduğu noktaya yakın biçimde, ortalanarak konumlandırılmıştır. Halat kullanım izinin uzun kenarlardan birinde yer alması, ahşap kazık bağlama deliklerinin eklenmesine gerek duyulmadan ikizkenar üçgen formundan yararlanılmaya çalışılarak demirleme ihtiyacının giderildiğini düşündürmektedir. Bir diğer seçenek olarak; Wachsmann Figure 12.50'ye göre; Wallace 1964: 16 fig.3 referans gösterilerek sunulan illüstrasyonda; Ana çapaya ağırlık sağlaması amaçlı tamamlayıcı ikincil çapa olarak kullanılmış olması da muhtemeldir.

¹⁴⁰ DREXHAGE 1991, 80-81; Tahıl üretiminin Antik Side ekonomisindeki yeri için: ALANYALI 2011, 79-83.

¹⁴¹ DREXHAGE 1991, 81-82.

Wachsmann Figure 12.29'a göre; Galili 1987: 167 fig.1 referans gösterilerek tanımlanan tipolojide Naveh Yam / Newe Yam grubuna dâhil edilen Lübnan tipi taş çapa formlarına uygun görünmektedir. Akdeniz'in tüm çevresi olmakla beraber Nil nehri ve Kızıldeniz dolaylarında tespit edilen benzer formlar mevcuttur¹⁴².

Şekil 6: Kara buluntusu olarak tespit edilen taş çapa formu: PTL-KARA-2

3.D.Ptolemais Limanının Özellikleri ve Mimari Yapısı

Antik dönem limanlarının inşası aşamasında bazı genel kriterler temel alınmaktadır. Bunun yanında yerel şartların oluşturduğu karakteristik özellikler de hesaba katılmalıdır. Temiz suyun kullanılabilirliği, korunaklı bir bölgenin varlığı, hammadde kaynaklarına yakın olma ya da bereketli bir tarımsal güce sahip olma gibi sağlam temelli bir ekonominin varlığı, iç bölgelerle olan fiziki ilişki ve iletişimin yanısıra uygun bir liman lokalizasyonu gibi kriterler, Dağlık Kilikia bölgesinde öne çıkmaktadır. Tüm bunlar bir şehrin lokalizasyonu için göz önüne alınması gereken ana kriterlerdir. Ancak bunlardan birisinin veya daha fazlasının eksikliği şehrin oluşturulmasının başarısız olduğu, eksik kaldığı anlamına da gelmez. Antik dönemde bazı şehirler denizin kıyı şeridini doldurmasına karşı korunmak amacı ile kıyıdan uzak

¹⁴² WACHSMANN 2008, 271-287.

yerlere inşa edilmiş ve bu kentlerin limanları ile kent merkezi arasına mesafe olmasına sebep olmuştur¹⁴³.

Selinus ve Elaiussa Sebaste gibi Kilikia kentlerinde su ihtiyacı su kemeri sistemi ile giderilmiştir. Roma İmparatorluk dönemi ile görülmeye başlayan su kemerlerinin kentlerde inşa edilmeye başlanmasına kadar su ihtiyacının, kuyular, pınarlar veya nehirlerden karşılandığı bilinmektedir. Korykos ve Andriake'den bilinen örneklerle kış yağmurlarının biriktirildiği sarnıçların da bir diğer ana su kaynağı açıktır. Suyun kullanılabilirliği kesinlikle bölgenin stratejik konumu ile ilgili ve buna bağlı olarak değişkendir. Geç Hellenistik yerleşimlerinin en büyük problemi güvenli su sağlamak ve bunu en güvenli şekilde sarnıç, kuyu ya da şehir duvarları içerisinde muhafaza etmektir. Su, gemi depolarında kullanılmak üzere limanlar için önemli bir ihtiyaçtır. Tez konusu kapsamında incelenen Fığla Burnunda, yerel halktan edinilen bilgiler doğrultusunda; Yarımada üzerinde Kösdere otelin bulunduğu alanda ve liman yapısının 50m kadar kuzeyinde antik dönem sarnıç yapılarının bulunduğu ve bunların tahrip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kentlerin ekonomik temellerinin gücü öncelikli olarak hammadde kaynaklarına olan yakınlığa bağlanmıştır. Dağlık Kilikya'daki araştırmalar kıyı ovalarının kullanıldığını göstermektedir. Batıdan doğuya uzanan rotada; Korakesion, Selinus, Anamurium, Karadrus, Seleukeia on Kalykadnos ve Soloi-Pompeiopolis kıyı ovalarının bulunduğu başlıca yerleşimlerdir. Bununla beraber Kilikia Bölgesinde Karadrus'ta yer alan bir köy veya kasabanın yerleştiği küçük vadi ve ovalarda vardır. Ana kıyı düzlüklerinde büyük olasılıkla yerel tüketim için üzüm yetiştiriciliğinin önemli bir yeri vardır. Kasaba ve ya köylerde en iyi kalitede üzümü elde etmek amacıyla komşularla değiş tokuş yapılmasına izin verilirdi¹⁴⁴. Ptolemaioslar döneminde Mısır'da Taenia Bölgesi'nde yapılan asma yetiştiriciliği ve Mareotis gölü kıyılarında yetiştirilen nitelikli üzüm üretimi çabaları, kent talebini karşılayamadığı dönemlerde Khios ve Kilikia'dan temin edilen özel asmaların Mısır'a ulaştırıldığı ve yetiştirme faaliyetlerinin yapıldığı

¹⁴³ VANN 1997, 308,309.

¹⁴⁴ VANN 1997, 308-312.

bilinmektedir¹⁴⁵. Diğer yerlerde duruma göre çoğunlukla balıkçılık yapıldı. Küçük kasabaların olasılıkla ihtiyaç durumunda geliştirebilecekleri lokasyonlarda gemilerini bağlanmak için kullandıkları doğal demirleme yerleri vardır. Bununla beraber yüklemenin veya gelen malların boşaltımının yapıldığı kereste rıhtımlar da bilinir. Kilikia'nın tek nadir doğal kaynağı gemi yapımı için son derece uygun olan ve dağlardan elde edilen kerestedir.

Limanların bir burun tarafından korunaklı bir koyda yer alması, kolayca güçlendirilebilecek doğal bir topografyaya sahip olması; Vann'ın tanımladığı en uygun liman kriterleridir. Bu bölgede güneybatıdan esen rüzgârları engellemek için en iyi demir atma yerleri burnun doğu kenarları olacaktır. Diğer taraftan rüzgârın yön değiştirmesi ile bir diğer demir atma yerinin batı tarafında yer alması daha avantajlı olacağını aktarımlarına eklemiştir¹⁴⁶. Bu anlamda Ptolemais limanı bahsedilen kriterleri tam anlamıyla karşılamaktadır.

Ptolemais antik limanı, Alanya'nın 20 km kadar doğusunda yer alan Fığla burnu'nun güneydoğu ucunda, Aynalıgöl¹⁴⁷ olarak bilinen doğal koy içine konumlanmıştır (**Şek.8,9**). Antik liman konumu dolayısı ile kuzeyinde yer alan kentlerin liman tesisi olarak kullanıldığını düşündürmektedir (**Harita7**). Kargı çay olarak isimlendirilen akarsuyun liman tesisine olan yakınlığı, kuzeyinde konumlanan Karallia ve Kolybrassos kentinin sınırlarına kadar ulaştığının bilinmesi ve fiziksel açıdan nehir ulaşımına uygun olması ilk izlenimi destekler nitelikte özelliklerdir. Sanson tarafından hazırlanan Psidia ve Pamphylia bölgelerini kapsayan haritada Dağlık Kilikia betimlenirken, kuzeyden güneye Kasai, Kolybrasos ve Lybre¹⁴⁸ kenarına konumlandırıldığı nehir'in denizle buluştuğu kısma Ptolemais yerleştirilmiştir (**Harita8**).

¹⁴⁵ ŞENOL 2000, 66.

¹⁴⁶ VANN 1997, 313.

¹⁴⁷ Yarımada'nın doğu kesimi, Karabucak, Fığla burnu, Fuğla burnu ve Fidan burnu, Filge burnu; yarımada'nın batı ucu Şekerbank burnu gibi isimlerle de anılmaktadır.

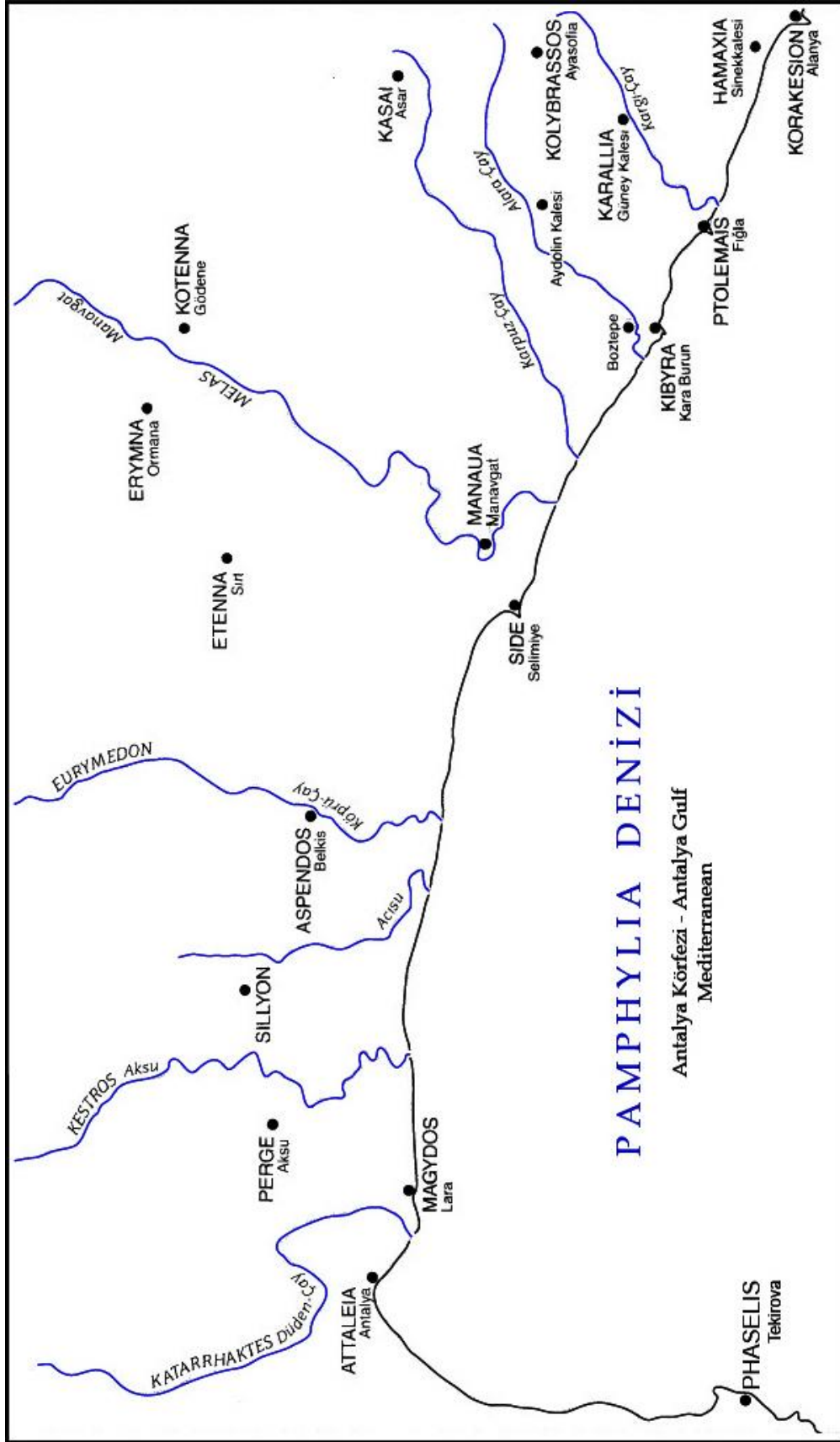
¹⁴⁸ Kasai, Kolybrasos ve Ptolemais hazırlanan haritada doğru konumlanmış görünmekle birlikte güneyine eklenen, Lybre (Selekueia Lybre olması gerekir) kentinin aynı nehir güzergâhına konumlandırılması yanlıştır. Lybre kenti'nin Side sınırlarının kuzeyine konumlandırılması gerekir. Ayrıca Kasai, Kolybrassos ve Ptolemais'in de konumlandırıldığı nehir Melas (Manavgat Çayı) olarak belirtilmiştir. Bu durumda Lybre konumlandırmasının Karallia ile karıştırılmış olması muhtemeldir.

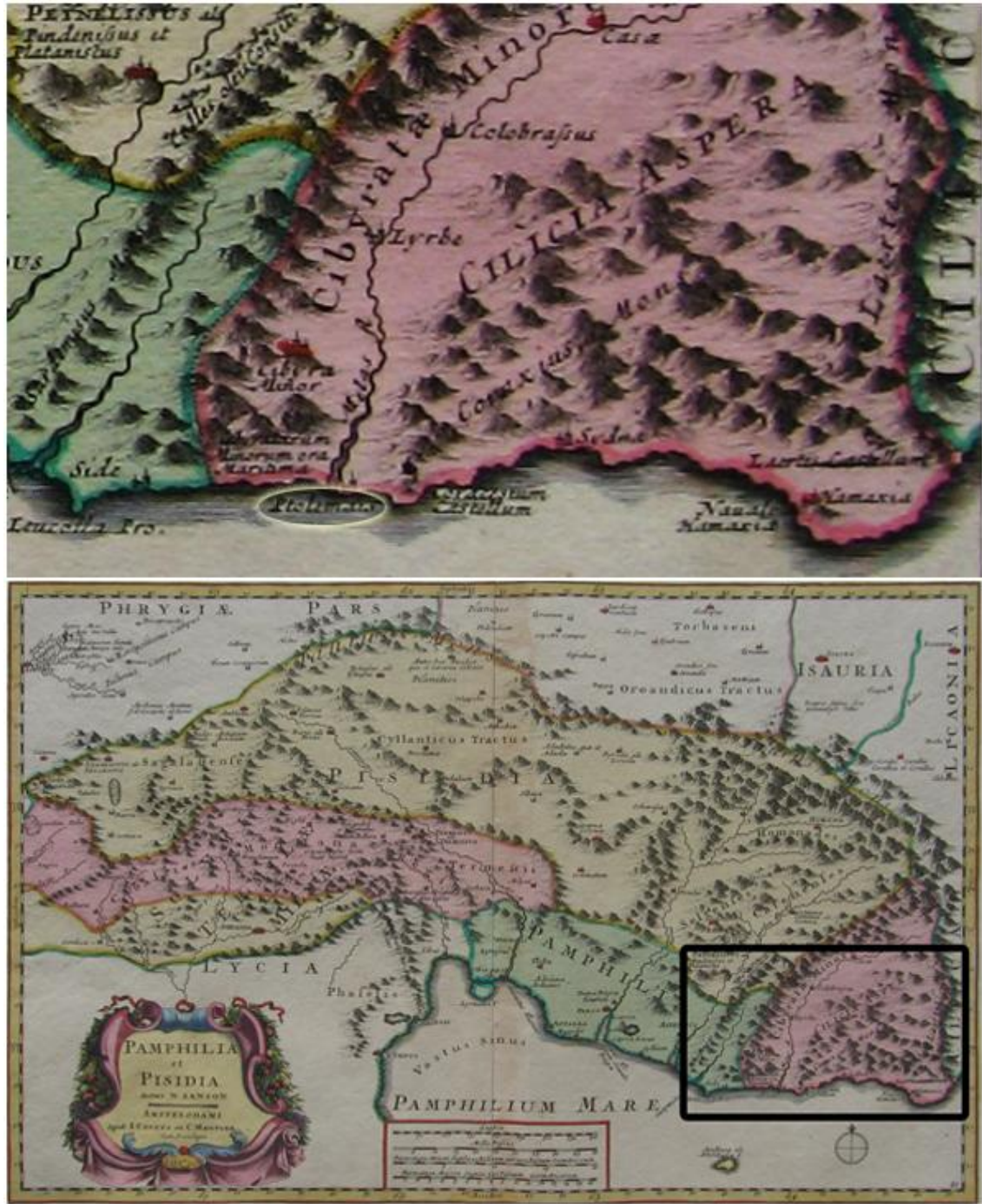
Şekil 8: Fıgla burnu yarımadası ve yarımadanın güneydoğu kesiminde bulunan limanın konumlandığı Aynalıgöl koyu, 2007 (Yöresel Arşiv)

Şekil 9: Aynalıgöl koyu ve mendirek yapısının güneybatı'dan görünümü, 2015 (Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi)

Harita 7: Ptolemais Antik Liman Kenti'nin çevresindeki antik yerleşimlere göre konumu. (NOLLÉ 1987)

Harita 8: Nehir kenarına konumlandırılan Ptolemais Antik Liman Kenti ve kuzeyde aynı nehir boyunca konumlandırılan Kolybrassos ve Casai antik kentlerinin lokasyonunu gösteren harita. (Pamphylia et Pisidia Nicolas Sanson – Johannes Covens & Corneille Mortier. Türkische Riviera. Amsterdam, 1970.)

Doğudan batıya yaklaşık 240°'lik açıyla kavisli bir formu olan Aynalıgöl koyu, ilk bakışta doğal bir liman olduğu izlenimini vermektedir. Güneydoğu yönünden gelen samyeli ve imbat rüzgârlarına açıktır. Modern yelkenciler, Fığla burnuna yaklaşırken deniz topuklarına dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Ek olarak deniz melteminin, burnun batısında demirlerken rahatsız edici boyutlara ulaşabileceğini de hatırlatmaktadır¹⁴⁹. Doğu ucundan yaklaşık 1 radyanlık yay uzunluğuyla güneybatıya uzanan, önemli ölçüde korunmuş ve büyük bir kısmı suyun üzerinde duran bir mendirek yer alır. Mendirek yapısı, koy içini korunaklı bir liman haline getirmektedir (**Şek.10**).

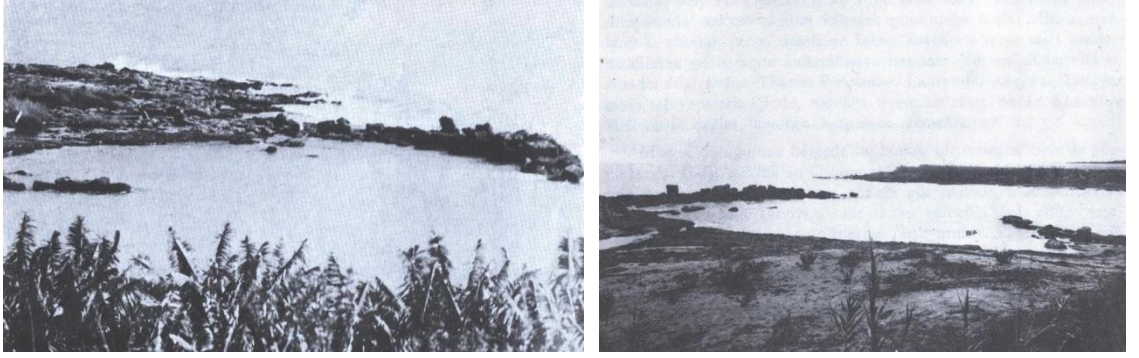
Şekil 10: 28 Şubat 2015 tarihinde Mendirek içi ve dışı deniz durumunu gösteren Photosphere çalışması (Harmandar C. S., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)

Mendireğin koy içinde dönüş yaptığı düzleme dik olarak uzanan ikinci mendirek yapısı 2007 yılına kadar varlığını koruyabilmiştir. (**Şek.11,18,19**) Bu iki mendirek yapısına ek olarak koyun batı kesiminde; kayaların doğal uzantısı şeklinde bir takım taş dizisinin yer aldığı fakat bu taş dizisinin doğu kesimde yer alan mendirekte bulunan düzgün kesilmiş ve üst üste oturtulmuş bloklarla ilişkilendirilemeyeceği ve doğal

¹⁴⁹ HEIKEL 2008, 291. (Çalışma en son Aralık 2007 yılında güncellenmiştir.)

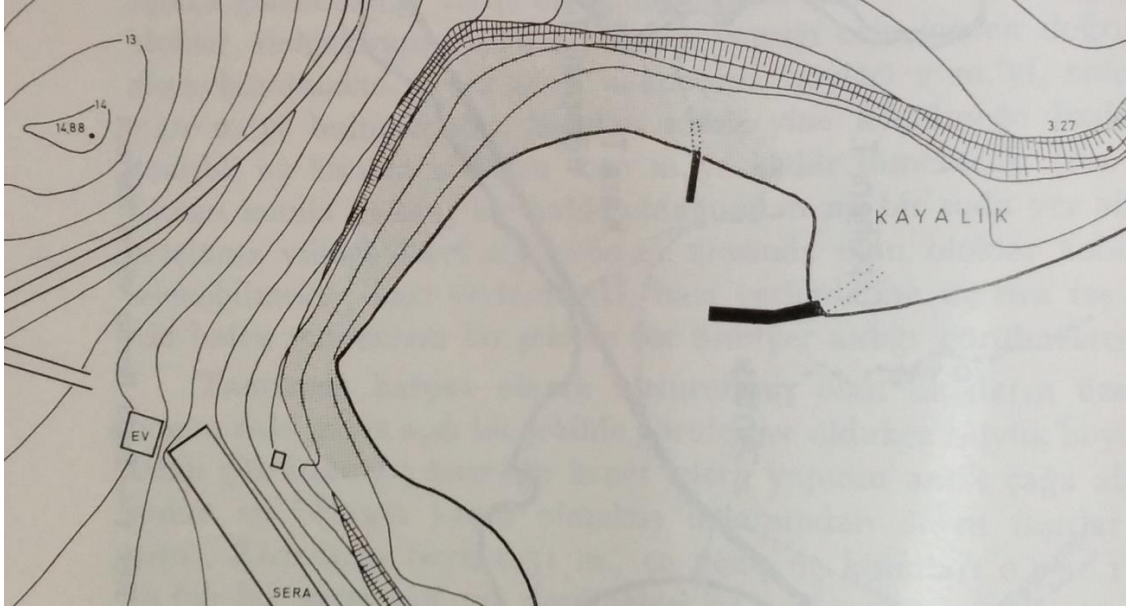
formlu taşlar oldukları 1974 yılında yapılan araştırmada belirtilmiştir¹⁵⁰. Batıda uzanan doğal taş dizisi, koyun korunaklı durumunu desteklemektedir.

İki dalgakıran arasındaki liman giriş mesafesi 1974 yılında 25 m olarak ölçülmüştür. Ancak limanın günümüzdeki haliyle büyük bir kısmının kum dolgusu ile kaplanmış olduğu ve antik çağlarda kumsalın hemen arkasında yer alan 3.27 m'lik yüksekliğe kadar uzandığı kuvvetle olasıdır (**Şek.12,13**). Mendirek çevresinde yapılan dalışlarda mendirek dışındaki dip derinliği 2 m'ye kadar ulaşırken; mendirek içindeki deniz seviyesi 80 cm kadara düşmektedir.

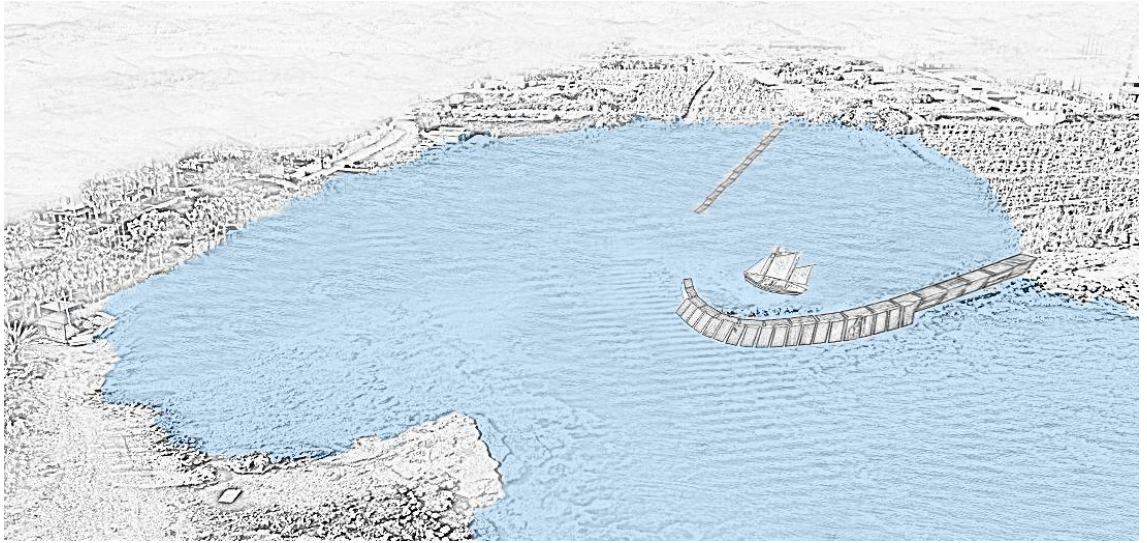

Şekil 11: Liman yapısının kuzey batıdan ve güneydoğudan görünümü -1974 (Tigrel 1975, Res.4, 12)

¹⁵⁰ TİGREL 1975, 621.

Şekil 12: Mendireklerin koy içi konumlarını gösteren topografik plan – 1974. (Tigrel 1975, Res. 2)

Şekil 13: Ptolemais Antik Kenti limanın hipotetik illüstrasyon önerisi (Harmandar C. S. -2015)

Mendireğin inşası aşamasında sahil şeridinin doğal yapı taşı olan, iri çakıllı konglomera bloklar kullanılmıştır. Mendireğin su üstünden görülebilen 62 m'lik kısmı, sualtında koy içine uzanan eğimli bitişi ile birlikte 78 m uzunluğa ulaşmaktadır. Ölçüleri 214x118 cm ve 96x82 cm arasında değişen blokların üst üste 4 sıralık bir

düzen oluşturduğu izlenebilmektedir (**Şek.14, Kat.16**). 3. Sıraya kadar olan bloklar kırlangıçkuyruğu kenet sistemiyle birbirlerine sabitlenmişlerdir (**Şek.15**). Kenetlerden en iyi durumda olanının ölçüleri; uzunluk: 51cm, genişlik: 17cm, bel kısmı: 7cm Derinlik: 6cm şeklindedir. Kırlangıç kuyruğu olarak tanımlanan yatay bağlama öğelerinin Anadolu arkeolojik mimarisi'nde kullanımı M.Ö. 6.yy'a kadar uzanmaktadır¹⁵¹. Kırlangıç kuyruğu kenet sistemi kullanılarak inşa edilen mendirek yapılarında Kyme için önerilen M.Ö. 600 tarihi¹⁵² sonraki yıllarda yapılan araştırmalar sonucu M.Ö. 400'lere çekilmiştir¹⁵³. Aigina limanındaki mendirek yapısı için M.Ö.480 yılı önerilmiştir¹⁵⁴. 3. ve 4. sıra blokların arasında harç izlerine rastlanılmıştır. (**Şek.16**) Mendirek platformu, güney yönüne bakan kesimine dik olarak birbirilerine paralel konumda yerleştirilen bloklarla desteklenmiştir. (**Şek.17**) Harç izleri ve güney yönüne bakan blokların 4. sıra blokların üst seviye çizgisine ulaşacak biçimde yerleştirilmesi, bahsi geçen limanın deniz seviyesinin süregelen yıllarda değişmesine paralel olarak yenilenmiş ya da restore edilmiş olduğunu düşündürmektedir. Nitekim 3. sıra bloklardaki işçilik kalitesi ile 4. sıra bloklar arasındaki işçilikte kalite farkı gözle görülür durumdadır. 3. sıra bloklardaki işçilik kalitesi daha yüksektir. Bu duruma ek olarak mendireğin yenilenme gereksinimi bahsi geçen süreçte yaşanılmış olası bir depremle¹⁵⁵ de açıklanabilir.

¹⁵¹ BİNGÖL 2004, 101.

¹⁵² SCHÄFER-SCHLÄGER 1962, 40-57

¹⁵³ LAGONA 1989, 23.

¹⁵⁴ KNOBLAUCH 1969, 104.

¹⁵⁵ BEKAROĞLU 2008, 4-6.

Şekil 14: Mendirek içi 4 sıra blok dizisinin korunduğu kesit (Bezdan M., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)

Şekil 15: Kırlangıç kuyruğu kenet bağlantısı, kalıp alma alışması (Elmalı G., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)

Şekil 16: 3. ve 4. sıra blokların arasında tespit edilen harç izleri. (Elmalı G., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)

Şekil 17: Menderek Platformunun güney kesimine dik olarak birbirine paralel yerleştirilmiş blok dizisi. (Bezdan M., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)

Günümüzde mevcudiyetini koruyamamış olan ikinci menderek, Tigrel'in aktarımlarından hareketle; diğer mendireğe oranla daha küçük çapta olmakla beraber 20-25 m arasında bir uzunluğa sahiptir.(Şek.12,18,19) En itibariyle birinci mendireğe oranla daha dardır. Ortalama genişliği 1.20 metre kadardır. İkinci mendireğin blokları yine konglomera olmakta beraber büyük mendireğinkilere oranla çok daha aşınmış durumdadırlar. Kumsalın ortasında yer alması ve su seviyesinin sığ olması sebebiyle

büyük bir kısmı kumla örtülmüş bir haldedir. İkinci mendirekte diğerine kıyasla sistemli olarak düzenlenmiş taş dizilerini ve kenet yerlerini basit bir gözlemlerle tespit etme olanağı yoktur¹⁵⁶.

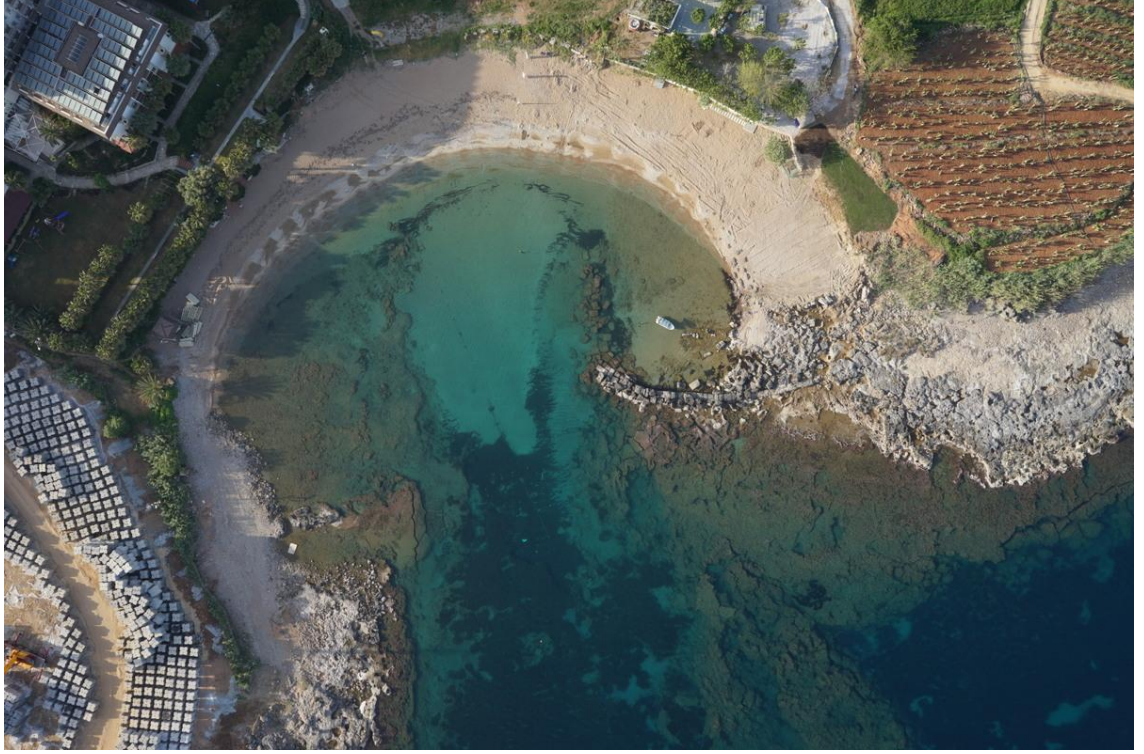

Şekil 18: Antik limanın 2007 yılındaki durumunu gösteren hava fotoğrafı (Yöresel Arşiv)

Ptolemais limanı, antik Side limanının yaklaşık 2/1'i oranında bir hacime sahiptir. Knoblauch'un Side limanı için önerdiği gemi barınma kapasitesi ve ticari hacim¹⁵⁷ ile karşılaştırıldığında; Ptolemais limanında aynı anda 10-15 arası geminin demirleyebilmesi gerekir.

¹⁵⁶ TİGREL 1975, 622.

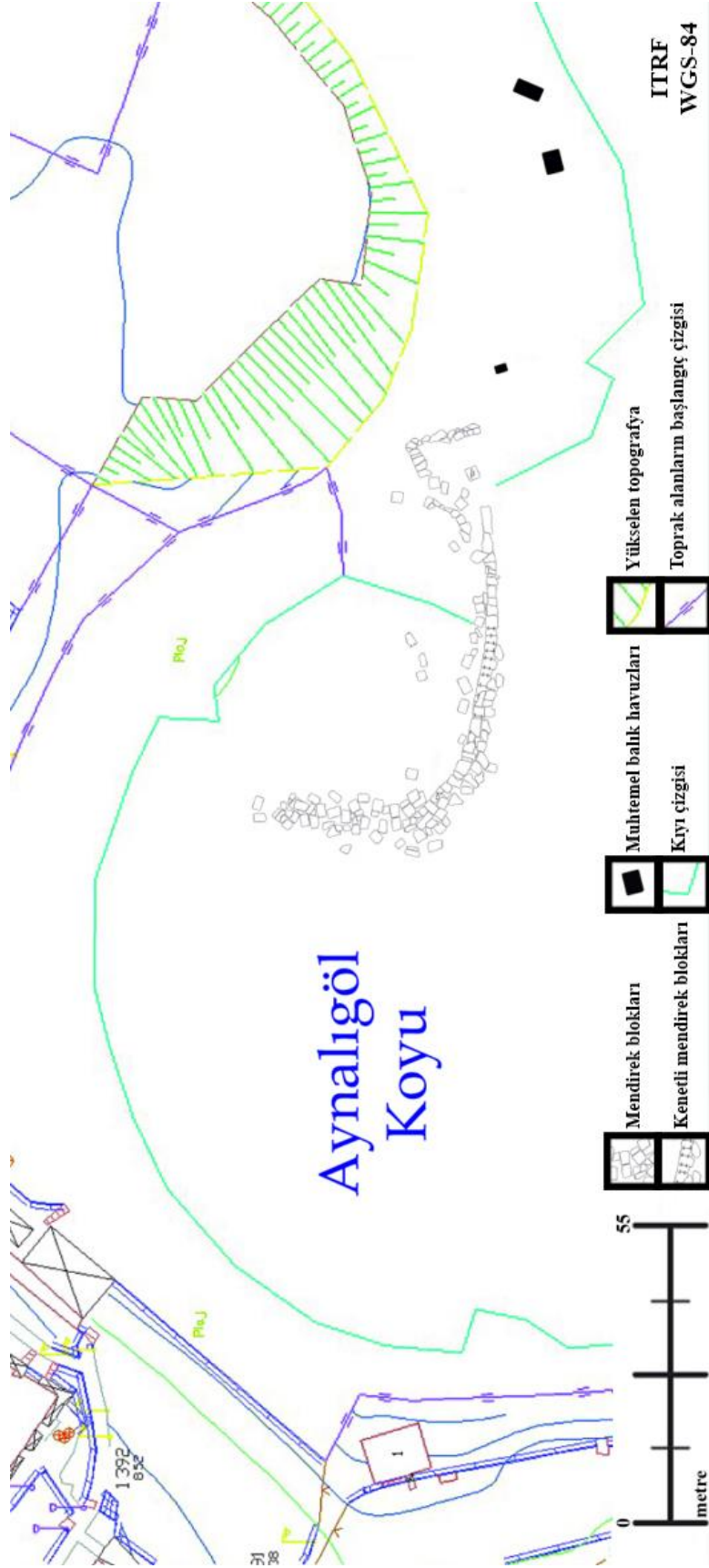
¹⁵⁷ KNOBLAUCH 1977, 43.

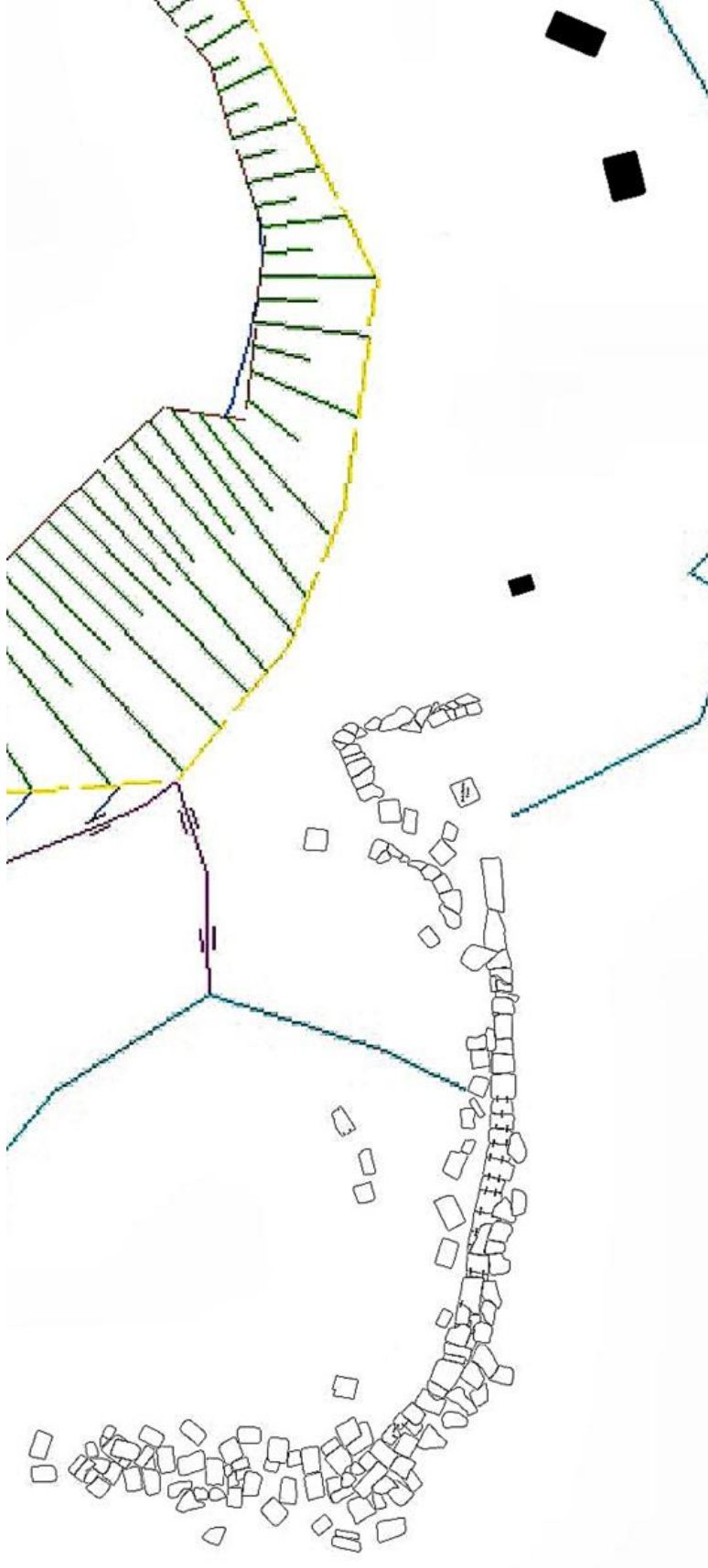
Şekil 19: Antik limanın 2015 yılındaki durumunu gösteren hava fotoğrafı (Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi)

Bölgede yapılan ölçüm ve belgeleme çalışmalarının birleştirilmesi amacıyla; Total Station cihazı ile alınan noktaların, Cors cihazı ile belirlenen gps koordinatlarına ‘‘ITRF-WGS 84’’ çerçevesinde senkronize edilmesi sağlanmıştır¹⁵⁸. Detaylı klasik el çizimlerinin mevcut referans noktalarına konumlandırılması ile birlikte mendirek platformunun çevresinde; muhtemel gözetleme kulesi, deniz feneri ve balık havuzu amaçlı kullanılmış olabileceği düşünülen mimari yapı izlerinin tespit edilebilmesi sağlamıştır (Şek.20, 21).

¹⁵⁸ Klasik yöntemlerle üretilmiş poligon noktalarının GPS koordinatları ile karşılaştırılmasına ilişkin uygulamalar için; PIRTI 2005, 51-57.

Şekil 20: Total Station ve Cors cihazı ile yapılan ölçümlerin, "ITRF-WGS84" e göre hazırlanmış koordinat sistemi ile Aynalıgöl Koy lokasyonuna klasik el çizimleri detaylandırılarak senkronize edilmiş planı (Harmandar C. S., Ege Üniversitesi Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi - 2015)

Şekil 21: "ITRF-WGS84" Detaylı görünüm

(Harmandar C. S., Ege Üniversitesi Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi - 2015)

Fığla Burnu yarımadası ve çevresindeki antik yapı izlerinde karşılaşılan konglomera blokların bölgenin doğal yapı taşı olduğu bilinmektedir. Sahil şeridinde uzanan konglomera alanın, antik dönemde taş ocağı olarak kullanıldığına dair izler günümüzde izlenebilmektedir (**Şek.23**). Taş blokların yüzeyden çıkarılması sonucu oluşan boşlukların denize olan yakınlığından faydalanılarak su sirkülasyonunun sağlandığı ve muhtemel kanallar vasıtasıyla balık havuzu olarak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir (**Şek.24,25**). Balık havuzu olarak düşündüğümüz alanlarda ve çevresindeki doğal çukurlarda, deniz seviyesinin değişmesiyle ilgili olarak biriken yoğun miktardaki tuz da günümüzde olduğu gibi antik dönemde de kullanılmış olmalıdır. Tuzun antik dönemde salamura balık üretiminde yoğunlukla kullanıldığını¹⁵⁹ düşünülecek olursak limanla ilişkilendirilebilecek bir balık işleme tesisinin varlığı kesin olmamakla beraber önerilebilir. Balık havuzu olarak önerilen alanlar (**Şek.21,22**)’de yer alan çizimlerde dikdörtgen formlu siyah alanlar olarak belirtilmiştir.

Roma İmparatorluk Döneminde balık havuzu olarak kullanılan alanlar, İtalya örneklerinden bilinmektedir. Akdeniz havzasında yer alan sahil şeritlerinde Tiren denizinin güneyinde yer alan Basiluzzo adasının doğu ucunda deniz seviyesinin yükselmesi ile birlikte 3 m kadar sualtında kalmış olan balık havuzu amaçlı kullanılmış olabileceği düşünülen yapı kalıntısı tespit edilmiştir¹⁶⁰. İtalya’da yapılan araştırmalar; Saracca, Pianosa, Torre Valdaliga, Punta della Vipera, Casa Banca gibi yerleşimlerde Roma dönemine ait balık havuzları tespit edilmiştir¹⁶¹.

Bölgenin verimli topraklara sahip olması ve muz tarımının gittikçe değer kazanarak kıyı şeridinin büyük bir kısmını kaplaması sonucu antik yerleşimden geriye kalan izler büyük bir hızla yok olup gitmişlerdir. Ancak sahilden uzak kalan engebeli arazi üzerinde veya burunların sarp ve yüksek kısımlarında yer alan geç dönem yerleşimlerinden günümüze kadar gelen son kalıntılardan da devamlı olarak taş çıkarılmakta ve ihtiyaca göre kullanılmaktadır¹⁶². Fığla Burnu yarımadası sınırlarında

¹⁵⁹ KIZILARSLANOĞLU 2014, 233.

¹⁶⁰ ANZIDEI vd. 2014, 143-150. Balık havuzu olarak önerilen alanın küçük tekneler için demirleme yeri olabileceği ihtimali üzerinde durulduysa da geçiş noktalarının çok dar olması ve dip yapısının sığ olması sebebiyle bu öneriden vazgeçilmiştir.

¹⁶¹ RUSTICO 2004, 119-124; RUSTICO 1999, 51-66.

¹⁶² TİGREL 1975, 626.

yapılan araştırmada antik dönem yapılarına ait blokların nadir de olsa yüzeyde bulunduğu gözlemlenmiştir. (şek.22)

şekil 22: Fiğla burnu çevresinde yer alan dağınık durumdaki antik dönem yapılarına ait mimari bloklar (Bezdan M., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi)

şekil 23: Sahil şerisinde uzanan konglomera alanının, antik dönemde taş ocağı olarak kullanıldığına dair izler (Bezdan M., Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)

Şekil 24 ve 25: Balık havuzu olarak kullanılmış olabileceği düşünülen alanlar (Bezdan M., Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015)

Tigrel'in 1974 yılında yaptığı araştırmadan son izlenimleri şu şekildedir :

*'Anlatılanlara göre koyun batı tarafından kumsala kadar inen duvar kalıntıları varmış ve bahçelerin kapladığı alanda da bol miktarda seramik parçaları ve moloz taş bulunuyormuş. Sonuçta sözü geçen duvara ait bol harç ve moloz taştan ibaret kalıntıları bugün dahi ufak bir iki kitle halinde sahilde bulmak mümkündür. Bahçeler arası örülen duvar taşlarının eski yapı ve duvar kalıntılarına ait oldukları da açıktır. Muz ağaçlarının yer aldığı kazılmış yumuşak toprak içinde halen seramik parçaları kolayca bulunabiliyor. Araştırmalarımızın buraya kadar olan bölümünden bazı genel yargıya varmak istersek bize göre öncelikle antik bir şehir limanı ile karşılaşmış bulunduğumuzu söyleyebiliriz. Her ne kadar çevredeki kalıntılar Geç dönemlere işaret ediyorsa da bilindiği üzere Bizans yerleşmeleri büyük oranda daha önceki devirlerin iskân sahalarının üzerinde onların devamı şeklinde gelişim göstermişlerdir.'*¹⁶³.

Tigrel'in yerel duyuları 1982 yılında gerçekleştirilen bir keşifte¹⁶⁴; Fıgla Burnunun Doğu kıyısında Aynalıgöl antik liman kalıntıları, batısında ise yapılaşmanın etkisi ile yapısal ve görsel etkinliğini yitirmiş ikinci bir tarihi limanın yer aldığı belirtilmiştir. Aynalı Gölde bulunan antik liman ve batıda yer alan olası ikinci antik limanın; Fıgla Burnu'nun birer parçası olup birbirilerinden kopuk düşünülmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca günümüzde Lonicera Otel'in konumlandığı alanın

¹⁶³ TİGREL 1975, 626,627.

¹⁶⁴ DANIŞTAY 6. DAİRE 1982.

arkasında 1982'de şeker şirketi dinlenme tesislerinin hemen arkasında limana kadar inen bir höyük yer almaktadır. Şeker Şirketi dinlenme tesislerinin bahçesinde bir antik dönem duvarına ait olduğu anlaşılan bazı taş blokların havuz ve yeni duvar yapımında kullanıldığı gözlemlenmiştir.

1982 yılındaki keşifte; Fığla Burnu'nun batı kıyısında bugün artık liman niteliği kalmamış olan ikinci limanın olduğu kıyıda bir antik duvar "insitu" (olduğu gibi) durduğu belirtilmiştir. Burada antik bir yerleşmenin var olduğunu gösterecek Hellenistik ve Roma çağlarına ait seramik ve sikkelerin de ele geçtiği rapora eklenmiştir. Burnun doğu kısmındaki bugün Aynalı Göl olarak adlandırılan antik liman antik çağda Pamphylia denizi (Mare Pamphyliun) olarak bilinen Antalya körfezinin Side'den sonra ikinci büyük antik limanı durumunda olduğu belirtilmiştir. Limanın hemen arkasında burnun diğer yakasına kadar uzanan höyük, olası kentin yerinin ya da liman yapılarının açık kanıtı olarak gösterilmiştir.

4.SONUÇ

Pamphylia Bölgesi'nin Tunç Çağında Lukka ve Tarhuntassa olarak anılan krallıklarının sınırları içinde yer aldığı tartışmalı bir konu olmakla beraber çeşitli araştırmacılarca önerilmektedir. Tez kapsamında değerlendirilen kronolojik süreç; Pamphylia Bölgesi'nin Genç Tunç Çağlarından itibaren korunaklı doğal koyları ile bölgeden geçen gemilere barınma olanağını sunduğuna işaret etmektedir. M.Ö. 1100'lerde gerçekleştiği bilinen göç faaliyetleri her ne kadar düzensiz ve sistemsiz olarak nitelendirilse de; Demir Çağların batı dünyası olarak tanımlayabileceğimiz; Kıta Yunanistan ve hinterlandındaki yerli halkın, Doğu dünyası olarak tanımlayabileceğimiz; Mezopotamya ve Mısır'la tanışmasını sağlamıştır. Savaşların ve siyasi istikrarsızlığın son bulması, Doğu Akdeniz havzasına rota olarak hâkim ada ve kara krallıklarının ticari etkileşiminin artması ile birlikte Pamphylia bölgesi, Doğu Akdeniz'de saatin tersi yönünde ilerlenirken yakınlarından geçilen bir rota olmaktan çıkmış ve kontrol altında tutulması gereken stratejik bir bölge konumuna yükselmiştir. Ptolemais Antik Kenti Limanı bu stratejik bölge kıyısında konumlandırılmıştır.

Pamphylia Bölgesinin eskiçağ tarihinde öne çıktığı ilk dönem Persler ve Yunanlar arasındaki hâkimiyet yarışının doruğa çıktığı süreç olarak bilinmektedir. Doğu sınırlılarını korumakta kararlı bir tutum sergilemeye çalışan Yunanlar ve batıya ulaşma yolunda istikrarlı çabalar gösteren Perslerin; savunma ya da taarruz noktası, tampon bölge konumundaki Pamphylia olmuştur. Nitekim Eurymedon ve Melas çevresinde yaşanan deniz savaşları, bölgenin stratejik önemini özetleyen tarihsel bir geçmişi kanıtlamaktadır. Persler ve Yunanlar arasındaki Doğu Akdeniz'i kontrol altına alma çabası; Arkaik ve Klasik dönemlerde kentsel sınır çizgilerinin değişimleriyle devam ederken Hellenistik dönemin, antik dönem dünyasında kendini hissettirmesi ile birlikte doruk noktasına ulaşmıştır.

Hellenistik dönem'de Rhodos başta olmak üzere Ege Adaları, Anadolu'nun Batı ve Güney kıyıları, Kıbrıs, Levant Bölgesi ve Mısır; Hindistan'a kadar ulaşan Hellenistik İmparatorluğun bir anlamda vasal eyaletleri konumuna yükselmişlerdir. Bizzat Büyük İskender tarafından atanan generallerce (valiler) yönetilen bölgeler; Büyük İskender'in

ölümüyle birlikte bir anlamda kendi krallıklarını ilan etmişlerdir. Mısır'da söz sahibi olan Ptolemaioslar ve Levant bölgesinde hüküm süren Seleukoslar arasında süregelen Kıbrıs, Kilikia ve Pamphylia bölgesine hâkim olma yarışı, Ptolemaios I (Soter)'in Kıbrıs'ı egemenliği altına almasıyla beraber bir dönem imparatorluk olarak anılan Ptolemaiosların Küçük Asya'nın Troas bölgesinde kent kurabilecek kadar güçlenmesiyle sonuçlanmıştır. M.Ö. 3.yy'dan itibaren Doğu'da Seleukeia Pieria ile son bulan Ptolemaioslar Devletinin sınırları Kelenderis, Nagidos, Phaselis, Patara, Knidos, Rhodos, Kyklad adaları, Lebedos ve batı sınır olarak Troas bölgesi'ne kadar ulaşmıştır.

Özellikle Ptolemaios II Philadelphos döneminde Ptolemaioslar hanedanlığının onurlandırılması amacıyla eski kentlerin Arsinoe, Ptolemais ve Berenike gibi önermelerle yeniden isimlendirildiği eskiçağ tarihinden bilinen örneklerdir. Eski kentlerin hanedanlıkta önemli olan karakterlerden esinlenilerek isminin değiştirilmesi çabası stratejik noktalara kurulan yeni kent yerleşimleriyle pekiştirilmeye çalışılmıştır. Tez konusunun ana temasını oluşturan Ptolemais Antik Kenti limanı ilk aşamada, temelleri Ptolemaios II Philadelphos döneminde atılan bir askeri üs yerleşimi olarak düşünülebilir.

Beaufort'un 1817 yılında Strabon'un aktarımlarını referans göstererek Fığla Burnu'na lokalize ettiği ve kyklopi olarak nitelendirdiği yapı kalıntıları, Beaufort sonrası yine Beaufort'u referans göstererek; bölgede araştırma yapmış olan gezginlerin aktarımları, arkeolojik prensipler dikkate alınarak 1974 yılında Tigrel tarafından yapılan detaylı yüzey araştırması ve 1982 yılında hazırlanan bilirkişi raporu bölgede yer alması muhtemel antik kent özelliklerine işaret etmektedir.

Beaufort döneminde betimlenen Fığla Burnu Yarımadası, doğal olarak jeomorfolojik açıdan da gelişim ve bu duruma bağlı olarak değişimini sürdürmektedir. Geline süreçte 1982 yılında önerilen muhtemel antik kent sınırları turizm amaçlı kurulan modern yerleşimlerle kaplanmış durumdadır. Tigrel'in araştırma sürecini kapsayan 1974 yılında; Fığla Burnu Yarımadası'nın Kargı Çay kaynaklı üç akarsu tarafından (Çobanköprüsü Deresi, Kanlıçay Deresi, Eski Şoze Deresi) alüvyon birikimine maruz kaldığı topografik planda da belirtilmiştir. Fığla Burnu Yarımadası

mevcut mendirek ve çevresinde yapılan sualtı arkeolojik yüzey araştırması temel alınarak araştırılmıştır.

Tespit edilen amphora formları bilinen üretim yerlerinden hareketle Ptolemais Antik Liman Kentinin ticari hareketliliğini tam olarak yansıtmak için yeterli olmamakla beraber ticari ilişkide bulunmuş olabileceği önerilen antik dönem yerleşimleri hakkında veri sunmaktadırlar. Antik liman yakınlarında kara buluntusu olarak tespit edilen PTL-KARA-1 nolu Zemer 41 amphorası, Doğu Akdeniz, Kilikia ve Kıbrıs'ta üretildiği bilinen bir formdur. Batı Anadolu, Yunanistan, İtalya, Sina Yarımadası ve Mısır'da yer alan antik dönem yerleşimlerinde de Roma İmparatorluk çağına tarihlendirilen tabakalarda tespit edilmiş olması Ptolemais Antik Kentinin M.S. 1-4.yy'larda Ostia, Pompei, Tomis, Korinth, Atina, Ephesos, Sidi Khrebish, Berythus gibi ticari ilişkilerde bulunmuş olabileceğini düşündürmektedir. PTL-1 nolu Selanik Tip C 5 formlu amphorasının üretim merkezi olarak Kuzey Ege Adaları önerilmekle beraber İtalya'da yapılan kazılarda M.S. 5-6.yy'lara tarihlendirildiği bilinmektedir. İthal ürün olarak Pamphylia bölgesinde tespit edilmesi bu formun İtalya'ya uzanan yayılım alanı haritasında daha önce bilinmeyen bir noktayı da açığa çıkarmış olması açısından önemlidir. PTL-2 nolu Agora M 273 amphorası M.S. 4.yy'dan itibaren üretildiği bilinen ve M.S. 5.yy'dan itibaren şarap taşımacılığında kullanıldığı tespit edilen bir formdur. Alt gruplarının Pamphylia'da üretilmiş olabileceği araştırmacılarca önerilen formun Pamphylia'da yer alan Ptolemais Antik Kenti limanı çevresinde yapılan sualtı araştırmalarında tespit edilmiş olması form üzerine yapılan çalışmalara eklenmesi gereken bir diğer veri olarak düşünülmektedir. Ege üretimi olduğu düşünülen form İtalya yarımadası, Gallia, İspanya, Fransa'nın güney kesimleri gibi Batı Akdeniz güzergâhları ile Doğu Akdeniz arasında M.S. 4-5.yy'larda ticari bir ürün olarak kullanılmış olması açısından önemlidir. PTL-3 nolu LR 1 amphorası Kilikia, Kıbrıs, Rhodos ve Marmaris'teki yerleşimlerde üretildiği bilinen bir formdur. Karadeniz'deki kentlerin yanı sıra Tuna nehri aracılığıyla Avrupa'nın iç kesimlerindeki yerleşimlere kadar yayılım gösterdiği tespit edilmiştir. İspanya, İtalya, Gallia, İngiltere ve İsviçre'de yapılan kazılarda tespit edilen örnekler M.S. 5-6.yy'lar arasına tarihlendirilmektedir. M.S. 3-7.yy'lar arasında yaklaşık 400 yıl kadar kullanıldığı bilinen formun Mısır ve

Tunus'ta taklit örneklerinin üretildiği bilinmektedir. Geniş yayılım alanına sahip bu formun Pamphylia bölgesinde de bulunmuş olması LR 1 amhoraları üzerine yapılan çalışmalara eklenmesi gereken bir diğer bilgidir. PTL-5 nolu amphora LR 2 tipinin Yassıada formu olarak tanımlanmıştır. Benzer örnekleri Güney Kıbrıs'ta yer alan Paphos üretim atölyelerinin atık tabakalarında ele geçmiştir. Kırım Yarımadası'nda benzer örneklerinin ele geçtiği öne sürülmüştür. Çeşitli alt grupları Güney Fransa, Suriye, Filistin ve Ege Bölgesinde yapılan araştırmalarda bulunmuştur. M.S. 7.yy'a tarihlendirilen form Bizans döneminde Ptolemais Antik Liman kentine ulaşan bir form olması açısından önemlidir. PTL-6 nolu Bulgakov 4.1.2 Tip 1BB formu amphora Fığla Burnunun batısında tespit edilen tek örnektir ve M.S. 13.yy'a tarihlendirilmiştir. Ptolemais Antik Liman Kenti çevresinde gerçekleştirdiğimiz sualtı araştırmada en geç döneme tarihlenen örnek olması açısından önemlidir. Diğer amphora örnekleri ile karşılaştırıldığında yarımada'nın doğusunda tespit edilen örneklere göre geç bir döneme tarihlenmesi ve 1982 yılında belirtilen arkeolojik araştırma raporunda belirtilen ve batıda şeker şirketi dinlenme tesislerinin bulunduğu alana konumlandırılan ikinci liman kentin Geç Bizans döneminde batı tarafına genişlediğini düşündürmektedir. 1 adet amphora ile kesin bir değerlendirme yapılması mümkün değil ancak doğu kesimde tespit edilen amphoraların batıda yer alan amphora ile aralarında yaklaşık 600 yıllık bir kronojik farka sahip olduğunun belirtilmesi gerekir.

Mendirek ve çevresinde yapılan incelemeler dört ayrı yapı evresine işaret etmektedir. İlk evre, kırlangıç kuyruğu kenet bağlantılarının antik dönem mimari teknolojisinde yoğun olarak kullanıldığı bilinen Hellenistik dönemdir. Bölgenin antik dönemde Ptolemais olarak isimlendirilmiş olması bu durumu destekler niteliktedir. İkinci evre limana yakınlığı ile dikkat çeken zeytinyağı üretim atölyeleri ile birlikte sualtı arkeolojik yüzey araştırmasında tespit edilen amphora grubu ile desteklenerek tarihlendirilebilen Roma İmparatorluk Çağı dönemidir. Üçüncü evre deniz seviyesinin değişimiyle bağlantılı olarak yenilenme ihtiyacı duyulan, 3. ve 4. sıra bloklar arasında tespit edilen harç kullanım izleri ile önerilen Proto Bizans dönemidir. Dördüncü evre yine amphora grubu ile desteklenerek önerilen Geç Bizans dönemi ile açıklanabilir.

Mendirek platformunun 3. sıra bloklarında net bir biçimde gözlemlenebilen 51 cm'lik uzunluktaki kırlangıç kuyruğu formlu mimari kenet bağlantıları kentin antik dönemle ilişkilendirilen en önemli kanıtlardandır. Ptolemais Antik Liman Kenti günümüze gelinen süreçte antik kent makroformu açısından olması gereken çoğu değerini yitirmiş olmasına rağmen Vann tarafından belirtilen kriterler çerçevesinde antik liman kentlerinde bulunması gereken özellikler açısından değerlendirildiğinde antik liman kenti özelliğini korumaktadır. Vann'ın dikkat çektiği ilk unsur limanda demirleyen gemilerin içilebilir su ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Fığla burnu yarımadası üzerinde günümüzde Kösdere Otel'in en batıda yer alan binasının olduğu noktada ve antik limanın yaklaşık 100metre kadar kuzeyinde sarnıç yapılarının yer aldığı ve 1990'lı yıllarda bu yapıların tahrip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bahsedilen noktalar Beaufort'un Ptolemais haritasında kiklopik olarak nitelendirdiği mimari yapıları belirttiği konumlarla uyumaktadır. Hammadde ve tarım kapsamında ticari potansiyel kapsamında değerlendirildiğinde antik limanın yakınlarında kuzeyde ve batıda yer alan zeytinyağı üretim atölyeleri limanla ilişkilendirilebilecek konumda ve özelliktedirler. İç bölgelerde yer alan kentlerle bağlantı durumu açısından incelendiğinde Kolybrassos ve Kasai kentlerine kadar ulaştığı bilinen Kargı Çay'ın konumu ile ilişkilendirilmiştir. Kargı Çay bu bağlamda Melas ve Eurymedon gibi antik dönem isimleriyle nitelendirilmiş olmasa da konumu, debisi ve genişliğiyle bu öneriyi destekler nitelikte özellikler taşımaktadır. Pamphylia ve Dağlık Kilikia bölgeleri için geçerli olan güneybatı rüzgârlarına karşı korunaklı bir limana sahip olunması gerektiği özelliği Fığla burnunun doğusunda yer alan Aynalıgöl Koyunun doğal konumu ile sağlanmıştır. Mevcut doğal avantaj güney ve güneydoğu rüzgârlarına karşı inşa edilen mendirek platformu ile kuvvetlendirilmiştir.

Mendirek çevresinde dikkat çeken diğer iki unsur mendirek platformunun karaya yakın uzantısının kuzeyinde yer alan mimari temel kalıntılarıdır. İlki yuvarlak planlı ve yaklaşık 4 metre genişliğe sahip olması gereken mimari yapının muhtemel deniz feneri olabileceğine yönelik öneridir. İkincisi yuvarlak planlı yapı temelinin doğusunda yer alan kare ya da dikdörtgen planlı mimari yapı kalıntısıdır. Üst açıdan bakıldığında konglomera yapılı blokların doğal çimentolanma (beachrock) sebebiyle birbirlerine

kaynamiş durumda olmaları blokların planlı bir şekilde izlenebilmesini güçleştirmektedir. Ancak muhtemel yapı temelleri yatay kesit açısından incelendiğinde yuvarlak ve köşeli olarak inşa edildiği izlenimi veren iki ayrı yapı temelini var olduğu düşünülmektedir. Yuvarlak planlı olan muhtemel deniz feneri temeli olarak düşünülürken doğusunda köşeli form izleyerek yer alan ikinci yapı temeli muhtemel gözetleme kulesi olabileceği yönünde yorumlanmıştır. Mendireğin ilk yapı evresi olarak önerilen Hellenistik Dönem göz önünde bulundurulduğunda ilk aşamada askeri amaçlı kurulduğu düşünülen kentte bu tür yapıların yer almış olması kesin olmamakla birlikte ihtimaller dâhilindedir.

Balık havuzu olarak kullanım gördüğü düşünülen alanlar, taş ocağı amaçlı kullanılan yerlerden alınan bloklardan kalan boşlukların balık havuzu amacıyla değerlendirilmiş olabileceği fikrinden hareketle önerilmiştir. Nitekim Akdeniz’de balık havuzu olarak kullanıldığı kesinleşen alanların genellikle taş ocağı olarak kullanılmış alanların ikincil amaçlı kullanım olarak işlev gördükleri de bilinen örneklerle belirtilmiştir. Bahsi geçen alanda deniz seviyesi değişimleriyle bağlantılı olarak yer yer gözlemlenen deniz tuzu birikintilerinin yerel halk tarafından günümüzde halen tüketildiği de edindiğimiz aktarımlar arasındadır. Antik dönemde tuzun salamura balık üretiminde ne denli gerekli olduğunun da bilinmesinden hareketle ticari boyutta olmasa da yerel ihtiyacı karşılamak amaçlı bir üretimin olduğu kesin olmamakla birlikte önerilebilir.

Hellenistik dönemde stratejik önemi nedeniyle Fığla Burnu Yarımadası üzerine kurulduğu düşünülen liman kenti; Roma İmparatorluk Döneminde talep edilen zeytinyağı ya da şarap ihtiyacını karşılamaya yönelik ürünlerin ihraç edildiği bir liman konumuna gelmiş olmalıdır. Bizans döneminde deniz seviyesi değişimi ile ilgili olarak yükseltilme ve yenilenme ihtiyacı duyulan kent limanı akarsuların biriktirdiği alüvyon ve deniz yoluyla biriken kumların günümüzde Aynalıgöl olarak isimlendirilen koya dolması ile birlikte ticari liman özelliğini yitirmiş olup, günümüzde kısa karinalı turistik teknelerin koy içine demirleyebilmesine halen olanak sunmaktadır. Araştırma sahasına oldukça yakın olan Alarahan ve Şarapsahan gibi Selçuklu dönemine tarihlendirilen mimari yapılarda devşirme blokların kullanıldığı bilinmektedir. Kent makroformunun

günümüzde görülebilir düzeyde olmaması, turizm amaçlı modern yerleşimlerin antik kent üzerine inşa edilmiş olmasının yanısıra bölgeden devşirilen mimari öğelerin yoğunluğu ile açıklanabilir. Arkeolojik anlamda daha net sonuçlara ulaşılabilmesi için Fığla burnu yarımadasında yer alan uygun lokasyonlarda kara kazılarının ve yarımadanın tüm çevresinde yer alan kıyılarda sistemli sualtı kazılarının yapılması gerekmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

- ABBASOĞLU 1998 Abbasoğlu, H., "Perge Kazısı 1996 Yılı Ön Raporu", *KST XIX*, Cilt II, Ankara, 1998, 81-92.
- AKŞİT 1971 Akşit, O., *Hellenistik ve Roma Devrinde Likya*, İstanbul, 1971.
- AKYÜREK 2014 Akyürek, E., "Andriake: Geç Antik Çağ'da Myra'nın Limanı", *Toplumsal Tarih Dergisi* 246, İstanbul, 2014, 52-57.
- ALANYALI 2011 Alanyalı, H. S., "Side'nin Roma Dönemi Pantheonu", *Anadolu* 37, 2011, 75-92.
- ALGAN vd. 2009 Algan, O., Yalçın, M. N., Özdoğan, M., Yılmaz, İ., Sarı., Elmas, E. K., Ongan, D., Yeşiladalı, Ö. B., Yılmaz, Y., Karamut, İ., "A Short Note on the Geo-archeological Significance of the Ancient Theodosius Harbour (İstanbul, Turkey)", *Quaternary Research* 72, 2009, 457-461.
- ALKAÇ 2012 Alkaç, E., "Korykos (Kilikia) Yüzey Araştırmalarında Bulunan LR1 Amphoraları", *OLBA XX* (Ayrıbasım), Mersin, 2012, 323-344.
- ALKAÇ 2013 Alkaç, E., "Silifke Müzesinden Doğu Akdeniz Üretimi Amphoralar" *CEDRUS I*, 2013, 107-124.
- ANZIDEI vd. 2014 Anzidei, M., Esposito, A., Benini, A., "Evidence of active subsidence at Basiluzzo island (Aeolian islands, southern Italy) inferred from a Roman age wharf", *Quaternary International* Vol. 332, 2014, 143-150.

- ARSLAN 2008 Arslan, M., ‘Eurymedon Muharebesi’nden Sonra Aspendos ve Genel Olarak Pamphylia’nın Durumuna Bir Bakış’, *ADALYA XI*, 2008, 49-62.
- ARSLAN-ÖNEN 2014 Arslan, M., Önen, N. T., ‘Phaselis Teritoryumu Yüzey Araştırması’, 2013, *ANMED 12* (Ayrıbasım/Offprint), 2014, 189-195.
- ARSLAN-ÖNEN 2011 Arslan, M., Önen, N. T., ‘Akdeniz’in Korsan Yuvaları: Kilikia, Pamphylia, Lykia ve Ionia Bölgelerindeki Korykoslar’ 2011, *ADALYA XIV*, 2011, 189-206.
- ASLAN 2011 Aslan, E., ‘Kekova Bölgesi Liman Araştırmaları Dolichiste (Kekova Adası) Liman Alanları’ *ANMED 9*, 2011, 231-235.
- ASLAN 2012 Aslan, E., ‘Kekova Bölgesi Sualtı Araştırmaları – Aperlai Limanı’, *Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması I, Anadolu Akdenizi Sempozyumu 2009*, Antalya, 2012, 9-22.
- AYDINOĞLU 2010 Aydınöğlu, Ü., ‘Olive Oil Production in Rough Cilicia: Production Installations-Settlement Pattern-Dating’, *Antik Çağ’da Anadolu’da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi Sempozyum Bildirileri*, İstanbul, 2010, 1-18.
- BASS 2006 Bass, G. F., ‘Doğu Akdeniz’de Tunç Çağı Batıkları’, *Uluburun Gemisi 3000 Yıl Önce Dünya Ticareti*, İstanbul, 2006, 305-310.

- BEAN 1999 Bean, G. E., *Eskiçağda Güney Kıyılar*, Çev. İ. Delemen, S. Çokay, İstanbul, 1999.
- BEAUFORT 1817 Beauford, F., *Karamania, or A Brief Description of the South Coast of Asia-Minor and of the Remains of Antiquity*, London, 1817.
- BEKAROĞLU 2008 Bekaroğlu, E., ‘‘Doğu akdeniz’de Geç Holosen’de Yükselmiş Kıyı Çizgileri Üzerine Bir Değerlendirme’’, *Coğrafi Bilimler Dergisi* Cilt 6 Sayı 1, 2008, 1-21.
- BERKAYA 1993 Berkaya, B., ‘‘Türkiye’de Sualtı Arkeolojisi ve Kaçakçılığın Önlenmesi’’, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 369, Ankara, 1993, 297-300.
- BİNGÖL 2004 Bingöl, O., *Arkeolojik Mimari’de Taş*, İstanbul, 2004.
- BLACKMAN 2014 Blackman, D., *Shipheds of the Ancient Mediterranean*, Cambridge, 2014.
- BOSCH 1957 Bosch, C E., *Pamphylia Tarihine Dair Tetkikler*, Çev. Atlan S., Ankara, 1957.
- BORAIK vd. 2010 Boraik, M., Ghilardi, M., Abdel-Hafez, S. B., Ali, M. H., El Masekh, S., Mahmoud, A. G., ‘‘Geomorphological Investigations in the Western Part of the Karnak Temple (Quay and Ancient Harbour). First Results’’, *CFEETK - Cahiers De Karnak* 13, 2010, 101-109.

- BRANDON vd. 2010 Brandon, C., Hohlfelder, R. L., Oleson, J. P., Rauh, N. K., Yağcı, R., ‘‘Soli/Pompeiopolis Roma Dönemi Limanı: ROMACONS 2009 Arazi Çalışmaları’’ *ANMED* 8 (Ayrıbasım/Offprint), 2010, 195-198.
- BRAUDEL 2007 Braudel, F., *Bellek ve Akdeniz – Tarihöncesi ve Antikçağ*, Çev. Berkday A., İstanbul, 2007.
- BRIXHE – SENOL 2012 Brixhe, C., Senol, C. G., *Timbres amphoriques de Pamphylie, Études Alexandrines 23, Centre d’Études Alexandrines*, Alexandrie, 2012.
- BRÜCKNER vd. 2002 Brückner, H., Müllenhoff, M., Handl, M., Van Der Bogr, K., ‘‘Holocene landscape evolution of the Büyük Menderes alluvial plain in the environs of Myous and Priene (Western Anatolia, Turkey)’’, *Zeitschrift für Geomorphologie* Vol 1, 2002, 47-65.
- BÜYÜKÖZER 2012 Büyüközer, A., *Knidos Limanları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2012.
- CANKARDEŞ ŞENOL 2000 Cankardeş Şenol G., ‘‘İskenderiye (Mısır) Kazılarında Ele Geçen Hellenistik Dönem Mühürleri, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İzmir, 2000.
- CANKARDEŞ ŞENOL 2003 Cankardeş Şenol G., ‘‘Commercial Ties of Cilicia by Means of Hellenistic and Roman Amphorae’’, *OLBA* VII, Mersin, 2003, 119-143.

- CASSALINI-CRESPI 2010 Cassalini, M., Crespi, M., ‘‘Anfore tardoantiche di piccole dimensioni a fondo piatto dalle pendici nord orientali del Palatino. Nuovi dati alla luce di un riesame tipologico e petrografico’’, *Rei Cretariae Romanae Fautores, RCRF Acta* 41, 2010, 101-111.
- CASTRO vd. 2008 Castro, F., Foncesa, N., Vacas, T., Ciciliot, F., ‘‘ A Quantitative Look at Mediterranean Lateen- and Square-Rigged Ships (Part 1)’’, *IJNA*, 37.2, 2008, 347-359.
- CIRELLI 2014 Cirelli, E., ‘‘ Typology and diffusion of the Amphorae in Ravenna and Classe between the 5th and the 8th century AD’’, *LRCW 4 Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and archaeometry. The Mediterranean: a market without frontiers*, Volume I, *BAR International Series* 2616 (I), Oxford, 2014, 541-552.
- CIRELLI-CANNAVICCI 2014 Cirelli, E., Cannavici, A., ‘‘A 6th Century Dump from Classe (Ravenna)’’, *LRCW 4 Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and archaeometry. The Mediterranean: a market without frontiers*, Volume I, *BAR International Series* 2616 (I), Oxford, 2014, 963-974.
- COHEN 1995 Cohen, G. M., *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor*, Oxford, 1995.

- CONDER 1830 Conder, J., *Modern Traveler A Popular Description: Geographical, Historical, and Topographical of The Various Countries of The Globe, VOL III Syria and Asia Minor Vol 2*, Boston, 1830.
- CRAMER 1832 Cramer, J. A., *A Geographical and Historical Description of Asia Minor; With a Map Vol. II*, 1832, Oxford.
- ÇEVİK vd. 2012 Çevik, N., Bulut, S., Akyürek, E., ‘‘Myra-Andriake Kazıları ve Araştırmaları 2011’’, *ANMED* 10, 2012, 65-72.
- ÇUBUK 2013 Çubuk, M., ‘‘Turizmin Rehin Aldığı Antik Kent ve Side Antik Limanı’nın Yat Limanına Dönüşümü Üzerine’’, *Planlama* 23-1, 2013, 6-11.
- DANIEL 2009 Daniel, J. A., *Etruscan Amphorae and Trade in the Western Mediterranean 800-400 B.C.E.* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Texas, 2009.
- DANIŞTAY 6. DAİRE 1982 Danıştay 6. Daire, Karar Yılı: 1982, Karar No: 2672, Esas Yılı: 1979, Esas No: 1294, Karar Tarihi: 22/09/1982.
- DELILE vd. 2015 Delile, H., Blichert-Toft, J., Goiran, J. P., Stock, F., Arnaud-Godet, F., Bravard, J. P., Brückner, H., Albarède, F., ‘‘Demise of a harbor: a geochemical chronicle from Ephesus’’, *JAS* 53, 2015, 202-213.
- DUGGAN 2010 Duggan, T. M. P., ‘‘The Lycian port of Patara and its environs during the 13th and 14th centuries’’ *GEPHYRA* 7, 2010, 47-72.

- DREXHAGE 1991 Drexhage, H. J., ‘‘Die Kontakte Zwischen Side, Alexandria und Ägypten in Der Römischen Kaiserzeit (1.-3. JH. N. CHR.)’’, *Forschungsstelle Asia Minor im Seminar für Alte Geschichte der Westfälischen Wilhelms-Universität Münster, Studien zum antiken Kleinasien, Fried Karl Dörner Zum 80. Geburtstag Gewidmet*, Bonn, 1991, 75-90.
- EMPEREUR 2004 Empereur, J. Y., *Le Phare d’Alexandrie: La Merveille Retrouvée*, Paris, 2004.
- ERGÜDER vd. 2013 Ergüder, İ., Babayiğit, E., Işık, M. C., Korkmaz, S. A., ‘‘Muğla Kaunos Antik Kenti Liman Agorası, Tuzlası ve Kaya Mezarları Özdirenç Uygulamaları’’, *Jeofizik Bülteni Sayı 72*, 2013, 46-56.
- ERKANAL vd. 2014a Erkanal, H., Şahoğlu, V., Tuğcu, İ., ‘‘Limantepe Klazomenai Antik Liman Kazıları’’, *TINA Denizcilik Arkeolojisi Dergisi I*, İstanbul, 2014, 42-47.
- ERKANAL vd. 2014b Erkanal, H., Şahoğlu, V., Tuğcu, İ., ‘‘Limantepe 2014 Yılı Sualtı Liman Kazıları’’, *TINA Denizcilik Arkeolojisi Dergisi II*, İstanbul, 2014, 26-31.
- EROL-PIRAZZOLI 1992 Erol, O., Pirazzoli, P. A., ‘‘An Ancient Harbour Submitted to Two Successive Uplifts’’, *IJNA*, Vol. 21 Issue 4, 1992, 317-327.

- ESPOSITO vd. 2002 Esposito, F., Felici, E., Gianfrotta P.A., Scognamilio E., ‘‘Il porto di Kyme’’, *ARCHEOLOGIA SUBACQUEA – STUDI, RICERCHE E DOCUMENTI* VOL.III, Roma, 2002, 1-38.
- FERRAZOLI 2008 Ferrazoli, A. F., ‘‘Economy of Roman Eastern Rough Cilicia: Some Archaeological Indicators’’, *Bollettino Di Archeologia On Line, Volume Speciale, International Congress of Classical Archaeology Meetings Between Cultures in the Ancient Mediterranean*, Roma, 2008, 39-50.
- FEUSER 2011 Feuser, S., ‘‘The Roman Harbour of Alexandria Troas, Turkey’’, *IJNA*, Vol. 40 Issue 2, 2011, 256-273.
- FLENSTED-JENSEN 2000 Flensted-Jensen, P., *Further Studies in the Ancient Greek Polis*, Stuttgart, 2000.
- FOUACHE vd. 2005 Fouache, É., Sibella, P., Dalongeville, R., ‘‘Harbours and Holocene variations of the shoreline between Andriake and Alanya (TURKEY)’’, *Méditerranée (En Ligne)*, 104, 2005, 87-94.
- FROST 1973 Frost, H., ‘‘Ports, Cairns and Anchors; A Pharaonic Outlet on the Red Sea’’, *Topoi* Vol 6 Numero 6-2, 1996, 869-902.
- FROST 1995 Frost, H., ‘‘Harbours and Proto-Harbours; Early Levantine Engineering’’, *Reprinted from: Proceedings of The International Symposium, Cyprus and the Sea*, Nicosia, 1995, 1-22.

- GARVER 1993 Garver, E. L., *Byzantine Amphoras of the Ninth Through Thirteenth Centuries in the Bodrum Museum of Underwater Archaeology*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Texas, 1993.
- GRAINGER 2009 Grainger, J. D., *The Cities of Pamphylia*, Oxford, 2009.
- GRACE 1973 Grace, V., ‘Imports From Pamphylia’ *BCH Supplément 1*, 1973, 183-208.
- GÜR 2012 Gür, B., *Tunç Çağı'nı Sona Erdiren Halklar, Deniz Kavimleri*, İstanbul, 2012.
- HANNA vd. 2011 Hanna, H., Vött, A., Koster, B., Methes-Schmidt, M., Mattern, T., Ntageretzis, K., Reicher, K., Sakellariou, D., Willershäuser, T., ‘Lechaion, The Ancient Harbour of Corinth (Peloponnese, Greece) Destroyed by Tsunamigenic Impact’, *International Workshop on Active Tectonics, Earthquake Geology, Archaeology and Engineering*, Corinth, 2011, 70-73.
- HAWKINS 2009 Hawkins, J. D., ‘The Arzawa letters in recent perspective’, *BSMAES 14*, 2009, 73-83.
- HEBERDEY-WILHELM 1896 Heberdey, R., Wilhelm, A., *VI. Reisen in Kilikien. In: Denkschriften / Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse. Band 44*, 1896.
- HEIKEL 2008 Heikel, R., *Türkiye ve Kıbrıs Deniz Klavuzu – Yatçılar için, Marmara, Ege, Akdeniz, Karadeniz ve Kıbrıs Kıyıları Rehberi*, Çev. Doğan H., İstanbul, 2008.

- HEMER 1975 Hemer, C. J., ‘‘Alexandria Troas’’, *Tyndale Bullentin* 26, Cambridge, 1975, 79-112.
- HÖCKMANN 2006 Höckmann, O., ‘M.Ö. 2. Binde Doğu Akdeniz’de Gemi Yolculuğu’, *Uluburun Gemisi 3000 Yıl Önce Dünya Ticareti*, İstanbul, 2006, 311-326.
- HÖLBL 2001 Hölbl, G., *A History of the Ptolemaic Empire*, London, 2001.
- IACOVOU 2008 Iacovou, M., ‘‘Cultural and Political Configurations in Iron Age Cyprus: The Sequel to a Protohistoric Episode’’, *AJA* 112, 2008, 625-657.
- INMAN 1974 Inman, D. L. ‘‘Ancient and Modern Harbors: A Repeating Phylogeny’’, *Coastal, Estuarine and Environmental Problems Part IV*, Denmark, 1974, 2049-2067.
- KADIOĞLU vd. 2013 Kadioğlu, M., Brückner, H., Stock, F., Uncu, L., ‘‘Jeoarkeolojik Çalışmalar – Güney Liman Antik Kıyı Şeridinin Taranması’’ *Teos Arkeoloji Kazısı 2013 Yılı Kazı Raporu (4. Sezon) TTK Desteklenen Kazılar*, 2013, 1-38.
- KAYA 1937 Kaya, K., ‘‘Antalya Tarihine Ait Vesikalar’’, *Türk Akdeniz Dergisi* Sayı 1, Cilt 1, Antalya, 1937, 8-13.

- KAYAN vd. 1985 Kayan, İ., Kelletat, D., Venske, J. F., ‘‘Küstenmorphologie Der Region Zwischen Karaburun und Fığlaburun, Westlich Alanya, Türkei’’, *Beiträge zur Geomorphologie des Vorderen Orients : Erläuterungen zur TAVO-Karte A III 6.1-6.3, Geomorphologische Beispiele (Naturwissenschaften) Nr 9, Wiesbaden, 1985, 17-70.*
- KELLETAT-KAYAN 1983 Kelletat, D., Kayan, İ., ‘‘Alanya batısındaki kıyılarda ilk ¹⁴C tarihlendirmelerinin ışığında Geç Holosen tektonik hareketleri’’, *Türkiye Jeoloji Bülteni Cilt 26, 1983, 83-87.*
- KIRSTEN 1959 Kirsten, E., *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft, Band XXIII Halbband 46, ‘‘Psamathe bis Pyramiden’’, Stuttgart, 1959, 1887.*
- KIZILARSLANOĞLU 2014 Kızılarıslanoğlu, H. A., ‘‘Elaiussa Sebaste’den Baetica Üretimi Amphoralar’’ *OLBA XXII, Mersin, 2014, 231-250.*
- KLENINA 2014 Klenina, E., ‘‘Trade relations of Novae (Moesia II) according to ceramic evidence from an assemblage of the late 5th–early 6th century’’, *LRCW 4 Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and archaeometry. The Mediterranean: a market without frontiers, Volume I, BAR International Series 2616 (I), Oxford, 2014, 931-942.*

- KNOBLAUCH 1977 Knobluch, P., *Die Hafenanlagen Und Die Anschliessenden Seemauern Von Side*, TTK, V. Dizi, Sayı 35, Ankara, 1977, 31-47.
- KNOBLAUCH 1969 Knobluch, P., ‘‘ "Neuere Untersuchungen an den Häfen von Ägina," *BJ* Band 169, 1969, 104-116.
- KOCABAŞ 2012 Kocabaş, U., ‘‘The Latest Link in the Long Tradition of Maritime Archaeology in Turkey: The Yenikapı Shipwrecks’’ *EJA* 15 (1), 2012, 1-15.
- KÖSE 2011 Köse, V., ‘‘Aspendos Yüzey Araştırması’’, *ANMED* 9, 2011, 142-148.
- KRAELING 1960 Kraeling, C. H., *Ptolemais City of The Libyan Pentapolis*, Chicago, 1960.
- LAGONA 1989 Lagona, S., *Kyme Prime Coperte E Nuove Indigani-Ilk Buluntular ve Yeni Ingelemeler*, Aliğa-Catania, 1989.
- LAGONA 1983 Lagona, S., ‘‘Kyme’deki Antik Liman’’ *AST I*, İstanbul, 45-50.
- LAWALL 2007 Lawall, M. L., ‘‘ Deep Water Survey and Amphoras: A terrestrial ceramicist’s point of view’’, *SKYLLIS* 7, 2007, 76-81.
- LEHNER 2013 Lehner, M., ‘‘ The Heit el-Ghurab Site Reveals a New Face: The Lost Port City of the Pyramids’’, *AERA*, Vol. 14 No.1, 2013, 2-7.
- MANSEL 1978 Mansel, A. M., *SİDE - 1947-1966 YILLARI KAZILARI ve ARAŞTIRMALARININ SONUÇLARI*, TTK, V. Seri, Sayı 33, Ankara, 1978.

- MANSEL 1947 Mansel, A. M., *Ege ve Yunan Tarihi, TTK*, XIII. Seri, No.8, Ankara, 1947.
- MARRINER vd. 2010 Marriner, N., Morhange, C., Goiran, J. P., ‘Coastal and ancient harbour geoarchaeology’, *Geology Today* Vol. 26, 2010, 21-27.
- MEADOWS-THONEMANN 2013 Meadows, A., Thonemann, P., ‘The Ptolemaic Administration of Pamphylia’, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 186, 2013, 223-226.
- MORHANGE vd. 2015 Morhange, C., Marriner, N., Carayon, N., ‘The Geoarchaeology of ancient Mediterranean harbours’, *La géoarchéologie française au XXIe siècle* CNRS, 2015, 83-87.
- MULLIEZ 1982 Mulliez, D., ‘Notes sur le transport du bois’ *BCH* Vol. 106 Livrasion 1, 1982, 107-118.
- MÜLLENHOFF vd. 2009 Müllenhoff, M., Herda, A., Brückner, H., ‘Geoarchaeology in the City of Thales- Deciphering Palaeogeographic Changes in the Agora Area of Miletus’ *Mensch und Umwelt im Spiegel der Zeit-Aspekte geoarchäologischer Forschungen im östlichen Mittelmeergebietel, Wiesbaden*, 2009, 97-110.
- NOLLÉ 1988 Nollé, J., ‘Forschungen in Selge und Ostpamphylien’, *AST VI*, Ankara, 1988, 257-260.
- NOLLÉ 1987 Nollé, J., ‘Pamphyliche Studien 6-10’, *CHIRON* Band 17, München, 1987, 235-276.
- NOUREDDINE 2010 Nouredine, I., ‘New Light on the Phoenician Harbor at Tyre’, *NEA* 73:2-3, 2010, 176-181.

- ÖNER 2008 Öner, E., “Asi Delta Ovasında Alüvyal Jeomorfoloji ve Paleocoğrafya Araştırmaları (Antakya/Hatay)”, *Ege Coğrafya Dergisi*, 17/1-2, 2008, 1-25.
- ÖNİZ 2012 Öviz, H., *Konumlarına ve Kullanımlarına Göre Antalya İli Kıyılarında Antik Limanlar ve Demirleme Yerleri* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2012.
- ÖNİZ 2014 Öviz, H., “Side Antik Kenti Liman Mendireği”, *TINA Denizcilik Arkeolojisi Dergisi* Sayı I, İstanbul, 2014, 58-63.
- ÖZBİL vd. 2013 Özbil, C., Kadioğlu ,M., Adak, M., Öztaner, S. H., Polat, R. T., Polat, Y., “2011 Yılı Teos Kazı Çalışmaları (2. Sezon) *KST* 34 Cilt 2, Çorum, 2013, 76-84.
- ÖZDAŞ 1991 Özdaş, A. H., “Alexandria Troas Antik Kenti Limanı ve Liman Yapıları”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 1991.
- ÖZDİZBAY 2008 Özdizbay, A., “ Pamphylia-Perge Tarihi ve Roma İmparatorluk Dönemi Öncesi Perge'nin Gelişimi: Güncel Araştırmalar Işığında bir Değerlendirme”, *Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı*, *Euergetes*, İstanbul, 2008, 839-872.
- PARIBENI-ROMANELLI 1914 Paribeni, R., Romanelli, P., “Studi e ricerche archeologiche nell'Anatolia meridionale”, *Monumenti Antichi, Pubblicati Per Cura Della Reale Accademia Dei Lincei* Vol. XXII, Milano, 1914, 5-274.

- PIRSON 2007 Pirson, F., ‘‘Pergamon-2006 Kampanyasında Yakın evrede Yapılan alışmalar’’ *AST* 25 3. Cilt, Kocaeli, 2007, 27-46.
- PIRTI 2005 Pırtı, A., ‘‘Klasik Yöntemlerle Üretilmiş Kontrol Noktalarının (Poligon Noktalarının) GPS Koordinatları ile Karşılaştırılmasına İlişkin Bir Uygulama’’, *HKM* Sayı 93/2, 2005, 51-57.
- PIZZINATO-BELTRAME 2012 Pizzinato, C., Beltrame, C., ‘‘A Project for the Creation of An Underwater Archaeological Park at Apollonia, Libya’’, *Underwater Technology* Vol. 30, No. 4, 2012, 76-84.
- PULAK 2006 Pulak, C., ‘‘Uluburun Batığı’’, *Uluburun Gemisi 3000 Yıl Önce Dünya Ticareti*, İstanbul, 2006, 57-106.
- RABAN 1991 Raban, A., ‘‘Minoan and Canaanite Harbours’’, *L’Egeé Préhistorique et La Mer in Thalassa*, *AEAEUM* 7, Liege, 1991, 131-145.
- RAUH-SLANE 2000 Rauh, N. K., Slane, K. W. ‘‘Possible Amphora Kiln Sites in W.Rough Cilicia’’, *JRA* 13, 2000, 319-330.
- RAUH-WILL 2002 Rauh, N. K., Will, E. L., ‘‘My Blood of the Covenant’’, *Odyssey* Vol. 5, Issue 5, 2002, 47-51.
- RAUH vd. 2006 Rauh, N. K., Dillon, M. J., Dore, C., Rothaus, R., Korsholm, M., ‘‘Viticulure, Oleiculure, and Economic Development in Roman Rough Cilicia’’, *Münstersche Beiträge Zur Antiken Handelsgeschichte*, 25.1, 2006, 49-98.

- RICKMAN 2005 Rickman, G., ‘‘Mare Nostrum’un Yararılması İ.Ö.300-İ.S.500’’, *Tarih Boyunca Akdeniz Uygarlıkları*, Çev. Elhüseyni N., Çavaş R., İstanbul, 2005, 127-154.
- ROTT vd. 1908 Rott, H., Michel, K., Messerschmidt, L., Weber W., *Kleinasiatische Denkmäler aus Pisidien, Pamphylien, Kappadokien, und Lykien*, Leipzig, 1908.
- RUGE 1949 Ruge, W., *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, Band XVIII Halbband 36.3, ‘‘ *Paranomone-graphie-Pax*’’, Stuttgart, 1949.
- RUSTICO 2004 Rustico, L., ‘‘Impianti Marittimi Per La Piscicoltura In Età Romana’’, *Casa Editrice Edipuglia, vietata la riproduzione e qualsiasi utilizzo a scopo commerciale*, 2004, 119-124.
- RUSTICO 1999 Rustico, L., ‘‘Peschiere Romane’’, *MEFRA ANTIQUITÉ*, TOME 111-1, 1999, 51-66.
- UNLU vd. 2012 Unlu, S., Alpar B., Altınok Y., Ozer N., ‘‘Rapid Coastal Changes and Tsunami Impacts at The Patara Harbour (Turkey)’’, *INOC-CNRS*, Lebanon, 2012, 411-418.
- UR 2005 Ur, J. A., ‘‘Sennacherib’s Northern Assyrian Canals: New Insights from Satellite Imagery and Aerial Photography’’, *IRAQ* 67/1, 317-345.

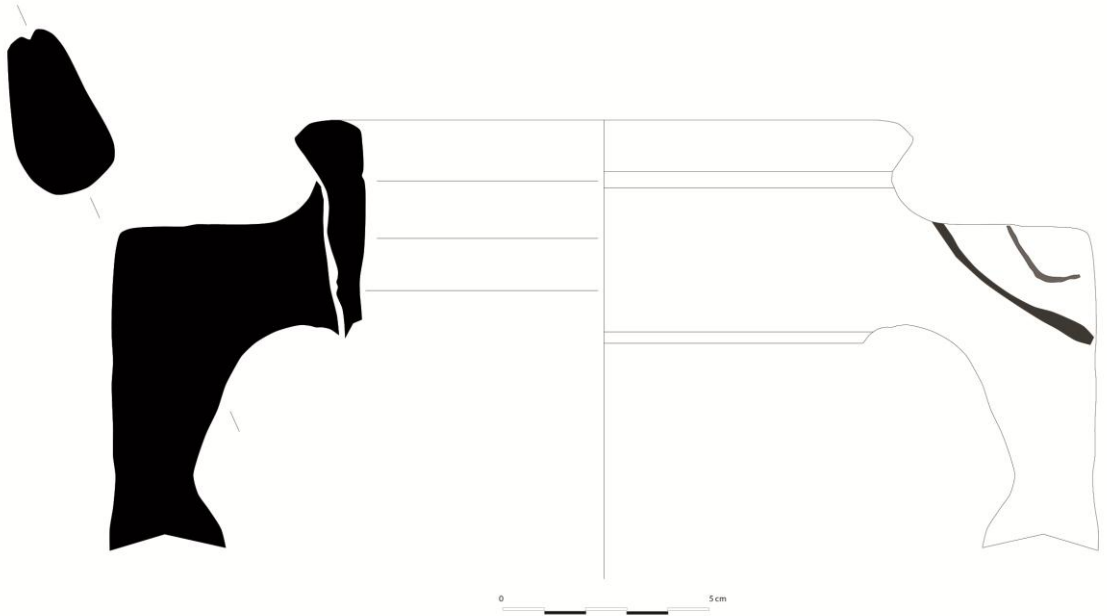
- SEMPLE 1919 Semple, E. C., ‘‘Climatic and Geographic Influences on Ancient Mediterranean Forest and the Lumber Trade’’, *Annals of the AAG* Vol. 9, 1919, 13-40.
- SCHAEFFER 1939 Schaffer, C. F. A., *The Cuneiform Texts of Ras Shramra-Ugarit*, London, 1939.
- SCHÄFER-SCHLÄGER 1962 Schäfer, J., Schläger, H., ‘‘Zur Seeseite von Kyme in der Aeolis’’, *AA I*, Berlin, 1962, 40-57.
- SHAW 1990 Shaw, J. W., ‘‘Bronze Age Harboursides’’, *Thera and The Aegean World III Vol. I, Archaeology*, London, 1990, 420-436.
- SHAW-SHAW 1999 Shaw, J. W., Shaw, M. C., ‘‘A Proposal For Bronze Age Aegean Ship-Sheds in Crete’’, *TROPIS V*, Nauplia, 1999, 369-381.
- SMITH 1857 Smith, W., *Dictionary of Greek and Roman Geography* Cilt 2, Boston, 1857.
- SÖNMEZ-ÖZTÜRK 2008 Sönmez, İ. F., Öztürk, B., ‘‘Batı Karadeniz’de Bir Antik Kent Kazısı: Tios (Filyos)’’, *Arkeoloji ve Sanat Dergisi* 127, İstanbul, 2008, 133-146.
- SPONDYLIS-DEMESTICHA2004 Spondylis, E., Demesticha, S., ‘‘Underwater Survey of the Western Coast in the South Part of the Golf of Pagasai (2003)’’, *ENALIA VIII*, 2004, 11-27.

- STANISLAO vd. 2011 Stanislaio, C., Rispoli, C., Vola, G., Cappelletti, P., Morra, V., De Gennaro, M., ‘‘Contribution to the knowledge of ancient Roman seawater concretes: Phlegrean pozzolan adopted in the construction of the harbour at Soli-Pompeiiopolis (Mersin, Turkey), *Periodico di Mineralogia* 80-3, 2011, 471-488.
- STANLEY vd. 2007 Stanley, J. D., Carlson, R. W., Van Beek, G., Jorstad, T. F., Landau, E. A., ‘‘Alexandria, Egypt, before Alexander the Great: A multidisciplinary approach yields rich discoveries’’, *GSA TODAY* Vol. 17, No. 8, 2007, 4-10.
- STRABON Strabon, *Geographika Kitap: XII-XIII-XIV, Antik Anadolu Coğrafyası*, Çev. Pekman A., İstanbul, 2000.
- ŞAHİN 2014 Şahin, M., ‘‘Myndos Liman Araştırmalarında Yeni Bir Keşif Batı Limanı’’ *TINA Denizcilik Arkeolojisi Dergisi* I, İstanbul, 2014, 64-69.
- ŞAHİN-CİNER 2014 Şahin, M., Ciner, C., ‘‘Myndos İç Liman Sualtı Araştırmaları’’ *TINA Denizcilik Arkeolojisi Dergisi* II, İstanbul, 2014, 76-84.
- ŞAR 2010 Şar, E., *Kilikia’da Ptolemaioslar*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2010.
- ŞENOL 2000 Şenol, A. K., ‘‘İskenderiye Kazılarında Ele Geçen Amphoralar Işığında Kentin Roma Dönemi Şarap, Zeytinyağı, Salamura, Balık ve Sos Ticareti, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İzmir, 2000.

- ŞENOL 2001 Şenol, A. K., “Amphoras from the Necropolis of Gabbari”, *Nécropolis 1, Études Alexandrines 5*, (eds. J.-Y. Empereur, M.-D. Nenna), Le Caire, 2001, 369-396.
- ŞENOL 2008 Şenol, A. K., “Cilician Commercial Relations With Egypt Due to the New Evidence of Amphora Finds”, *OLBA XVI*, Mersin, 2008, 109-132.
- ŞENOL 2009 Şenol, A. K., *Arslan Eyce Taşucu Müzesi'nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri*, Silifke, 2009.
- THEODOULOU-MEMOS 2006 Theodoulou, T., Memos C., “A Database of ancient Greek Harbours”, 1st IWA International Symposium on Water and Wastewater Technologies in Ancient Civilizations, Heracleion, Crete, 2006, 685-691.
- THROCKMORTON 1987 Throckmorton, P., *The Sea Remembers: Shipwrecks and Archaeology, From Homer's Greece to the Rediscovery of the Titanic*, New York, 1987.
- TOSKAY vd. 2007 Toskay, Ç., Evrin V., Bircan K., Bircan M., Ertürk V., “Kilikya Kıyıları Sualtı Arkeolojik Yüzey Araştırması – 2007: Büyükeceli - Beşparmak Adası – Akkuyu”, *SBT 11*, 2007, 1-17.
- TÜRKMEN 2015 Türkmen, S., “Avsallar İncekum Tabiat Parkı 2 İçindeki Roma Dönemi Zeytin İşliği Kurtarma Kazısı”, *24. Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu ve Uluslararası Müzecilik Çalıştayı*, Şanlıurfa, 2015, (Yayın Aşamasında).

- TZALAS 2013 Tzalas, H., ‘‘The Underwater Archaeological Survey of the Greek Mission in Alexandria, 1998-2012. Fifteen years of uninterrupted research’’, *The Hellenic Worldview Acta of Conference, Alexander, The Greek Cosmos-System and Contemporary Global Society* Vol. A, Thessaloniki, 2013, 320-349.
- VAN DEN HOUT 1999 Van Den Hout, M. P. J., *A Commentary on the Letters of M. Coelius Fronto*, Leiden, 1999.
- VANN 1997 Vann, R. L., ‘‘A Classification of Ancient Harbors in Cilicia’’, *Res maritimae : Cyprus and the eastern Mediterranean from prehistory to late antiquity : proceedings of the Second International Symposium ‘‘Cities on the Sea’’, Nicosia, Cyprus, October 18-22, 1994*, ASOR No. 4, CAARI Monograph Series Vol. 1 Atlanta, 1997, 307-319.
- VROOM 2004 Vroom, J., ‘‘Late Antique Pottery, Settlement and Trade in the East Mediterranean: A Preliminary Comparison of Ceramics from Limyra (Lycia) and Boeotia’’ *Recent Research on the Late Antique Countryside* (ed. Bowden W., Lavan L., Machado C.), Leiden, 2004, 284,285.
- WAEKENS-LOOTS 2000 Waelkens, M., Loots, L., *Sagalassos V: Report on the Survey and Excavation Campaigns of 1996 and 1997 Cilt 1*, Leuven, 2000.
- WACHSMANN 2008 Wachsmann, S., *Seagoing Ships and Seamanship in the Bronze Age Levant*, Texas, 2008.

- WILES-YARNOLD 2001 Wiles, M. F., Yarnold, E. J., *Studia Patristica Vol. XXXIV: Papers Presented at the Thirteenth International Conference on Patristic Studies Held in Oxford 1999*, Leuven, 2001.
- WILHELM-KEIL 1915 Wilhelm, A., Keil J., *Vorläufiger Bericht über eine Reise in Kilikien*, Wien, 1915.
- YAĞCI-KAYA 2011 Yağcı, R., Kaya F. H., ‘‘Soli/Pompeiopolis 2011 Kazıları’’, *ANMED* 10, 2010, 113-118.
- YÜKSEL-ATASOY 2011 Yüksel, F. A., Atasoy, S., ‘‘Karadeniz’de Bozulmamış Tek Antik Yer Antik Tios/Tieion’da (Zonguldak-Çaycuma-Filyos) Arkeojeofizik Çalışmaları’’, *60. Türkiye Jeoloji Kurultayı Bildiri Özleri Kitabı*, Ankara, 2007, 128-130.
- ZELENKO-MOROZOVA 2010 Zelenko, S., Morozova, Y., ‘‘Amphorae Assemblage From the 13th Century Shipwreck in the Black Sea Near Sudak’’, *VARIA ANATOLICA XXI, PATABS I, Production and Trade of Amphorae in the Black Sea*, İstanbul, 2010, 81-84.
- ZOROĞLU 2015 Zoroğlu, L., ‘‘Kelenderis’in Limanları ve Çapalama Yerleri’’, *Harbors and Harbor Cities in the Eastern Mediterranean from Antiquity to the Byzantine Period: Recent Discoveries and Current Approaches (BYZAS 19)*, BAND I, İstanbul, 2015, 199-224.
- ZOROĞLU-ÖNİZ 2008 Zoroğlu, L., Öniz, H., ‘‘2008 Yılı Mersin-Aydıncık Kelenderis Antik Kenti Liman Kazısı’’, *SBT* 12, İzmir, 2008, 32-37.

Katalog 1: PTL - KARA – 1 nolu amphora çizim (Elmalı G., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).

Envanter No : PTL - KARA – 1

Plankare : C13

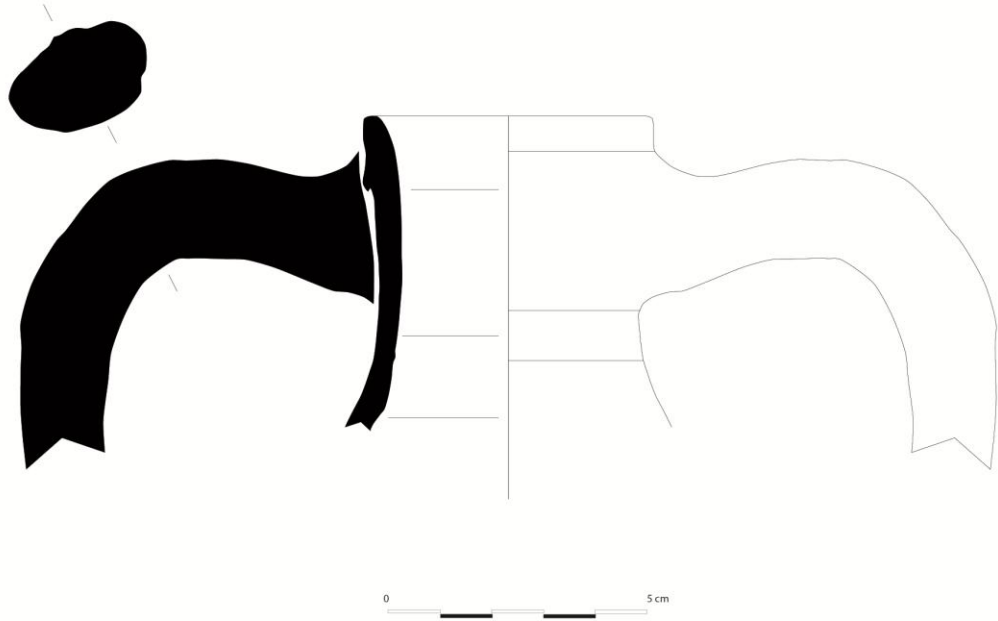
Tip : M 239, Zemmer 41

Tarih : M.S. 1-4. yy

Katkı Maddeleri : Bol kalker, az taşçık

Pişirme Kalitesi : Orta Sert

Bibliyografya : ŞENOL 2009, 141-142; ŞENOL 2008, 109-131; RAUH vd. 2006, 49-98; CANKARDEŞ ŞENOL 2003, 119-143; RAUL-WILL 2002, 49-50; RAUH-SLANE 2000, 319-330.

Katalog 2: PTL – 1 nolu amphora çizim (Elmalı G., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).

Envanter No : PTL - 1

Plankare : C13

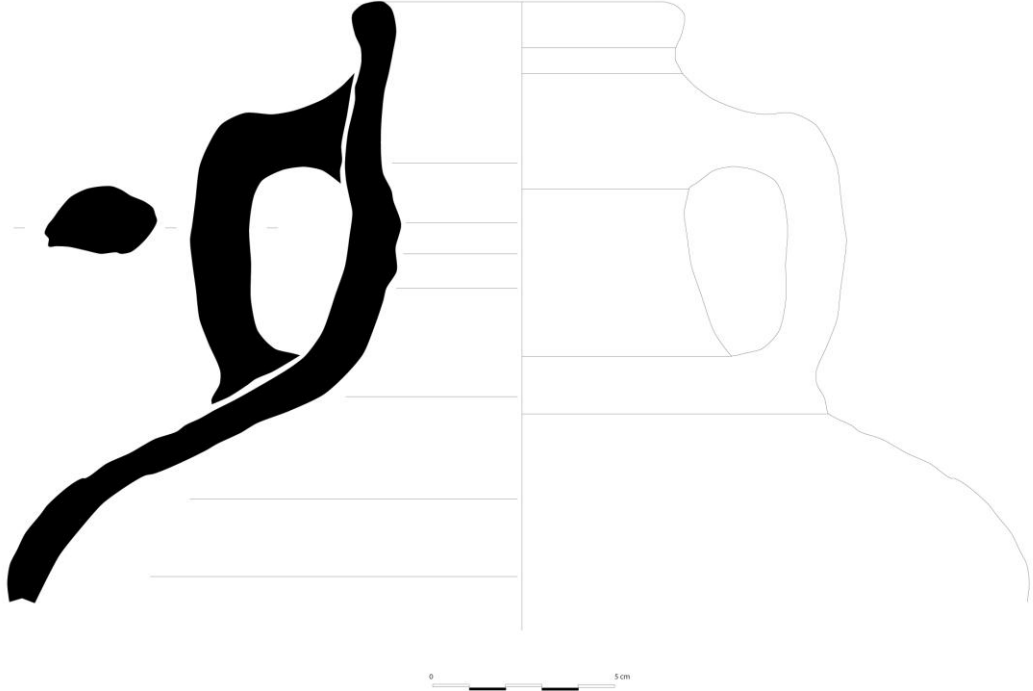
Tip : Selanik Tip C 5

Tarih : M.S. 5. yy sonları – 6. yy. başları

Katkı Maddeleri : Az Şamot, az gümüş mika, az taşçık

Pişirme Kalitesi : Orta Sert

Bibliyografya : CIRELLI 2014, 543, 551, fig.6; CIRELLI-CANNAVICCI 2014, 963-974; CASSALINI-CRESPI 2010.

Katalog 3: PTL – 2 nolu amphora çizim (Elmalı G., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).

Envanter No : PTL - 2

Plankare : C13

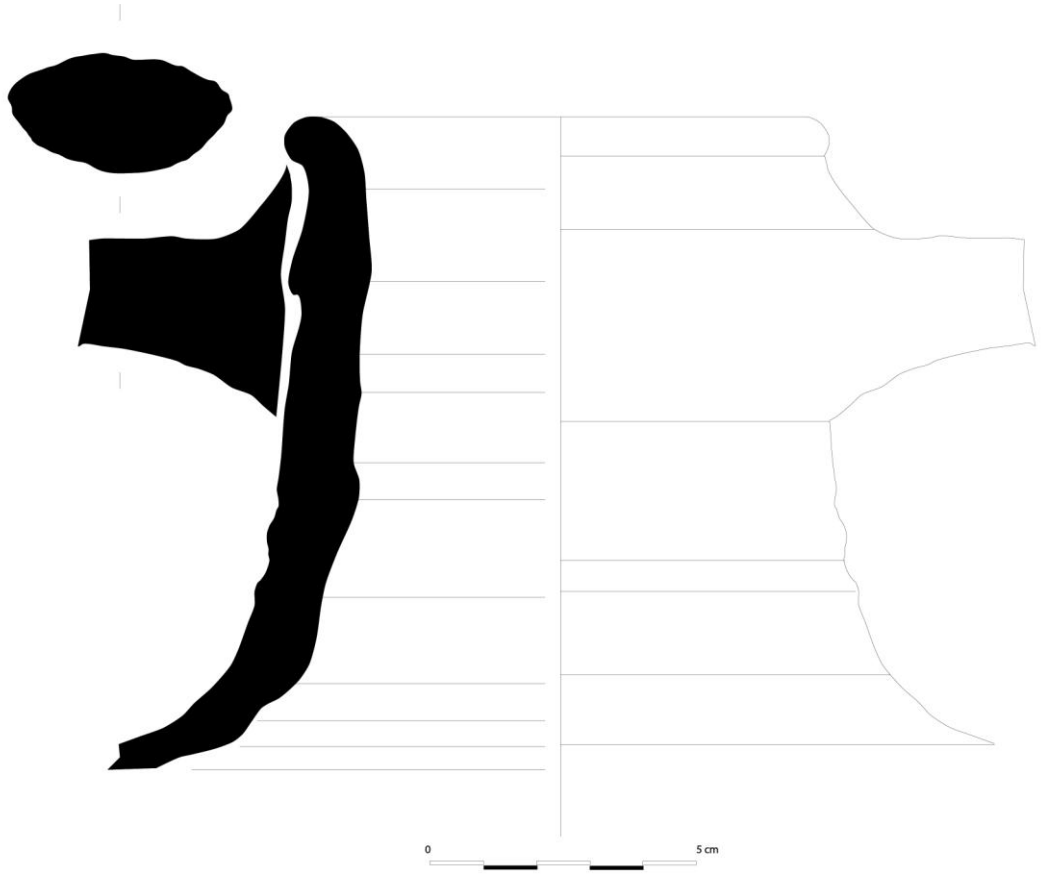
Tip : M 273

Tarih : M.S. Geç 5. yy - 6.yy

Katkı Maddeleri : Az Şamot, az gümüş mika, az taşçık

Pişirme Kalitesi : Orta Sert

Bibliyografya : KLENINA 2014, 932, fig.3.4; ŞENOL 2009, 84, 90, 155-157, 251-252 fig.87; SPONDYLIS-DEMESTICHA 2004, 11-27; ŞENOL 2001, 387, fig. 10.31.

Katalog 4: PTL – 3 nolu amphora çizim (Elmalı G., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).

Envanter No : PTL - 3

Plankare : C13

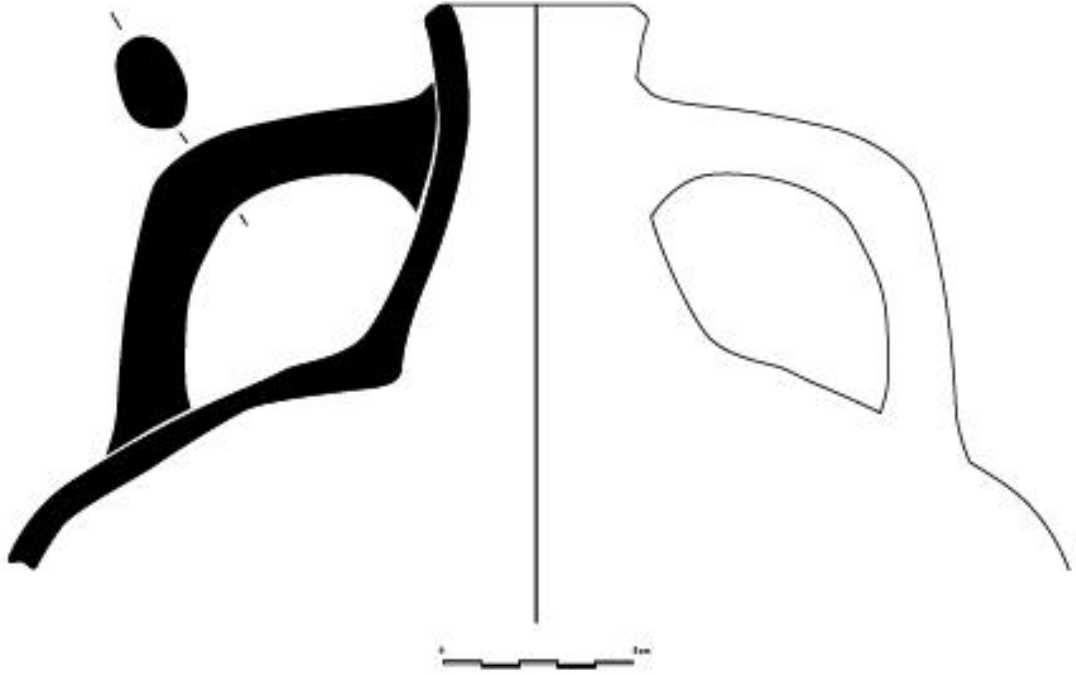
Tip : LR 1

Tarih : M.S. Geç 5. yy - 6.yy

Katkı Maddeleri : Kalker, gümüş mika

Pişirme Kalitesi : Orta Sert

Bibliyografya : ALKAÇ 2013, 114-115; ALKAÇ 2012, 323-344.

Katalog 5: PTL – 5 nolu amphora çizim (Elmalı G., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).

Envanter No : PTL - 5

Plankare : C13

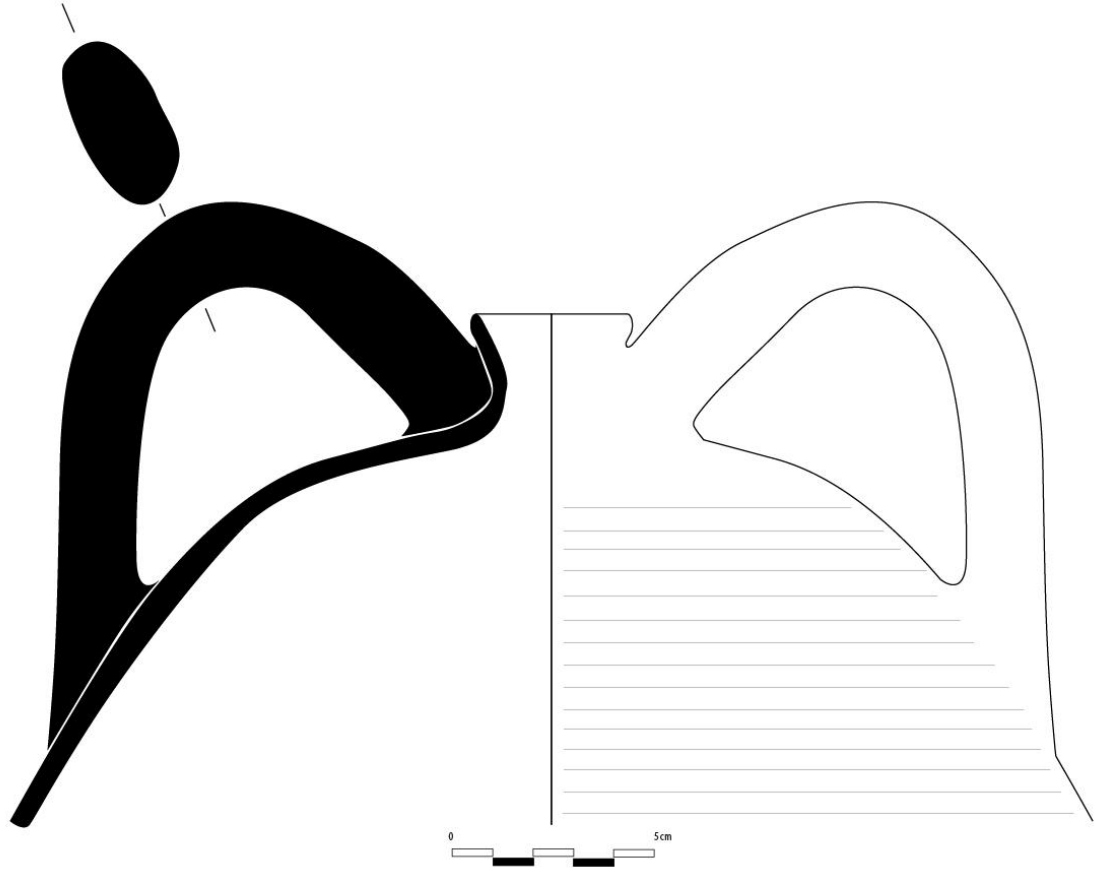
Tip : LR 13

Tarih : M.S. 7.yy

Katkı Maddeleri : Kilden alınan örnek tanımlanabilir nitelikte değildir.

Pişirme Kalitesi : Orta Sert

Bibliyografya : ŞENOL 2009, 249-250; VROOM 2004 284,285.

Katalog 6: PTL – 6 nolu amphora çizim (Elmalı G., Ege Üniversitesi, Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı Arşivi-2015).

Envanter No : PTL - 6

Plankare : C10

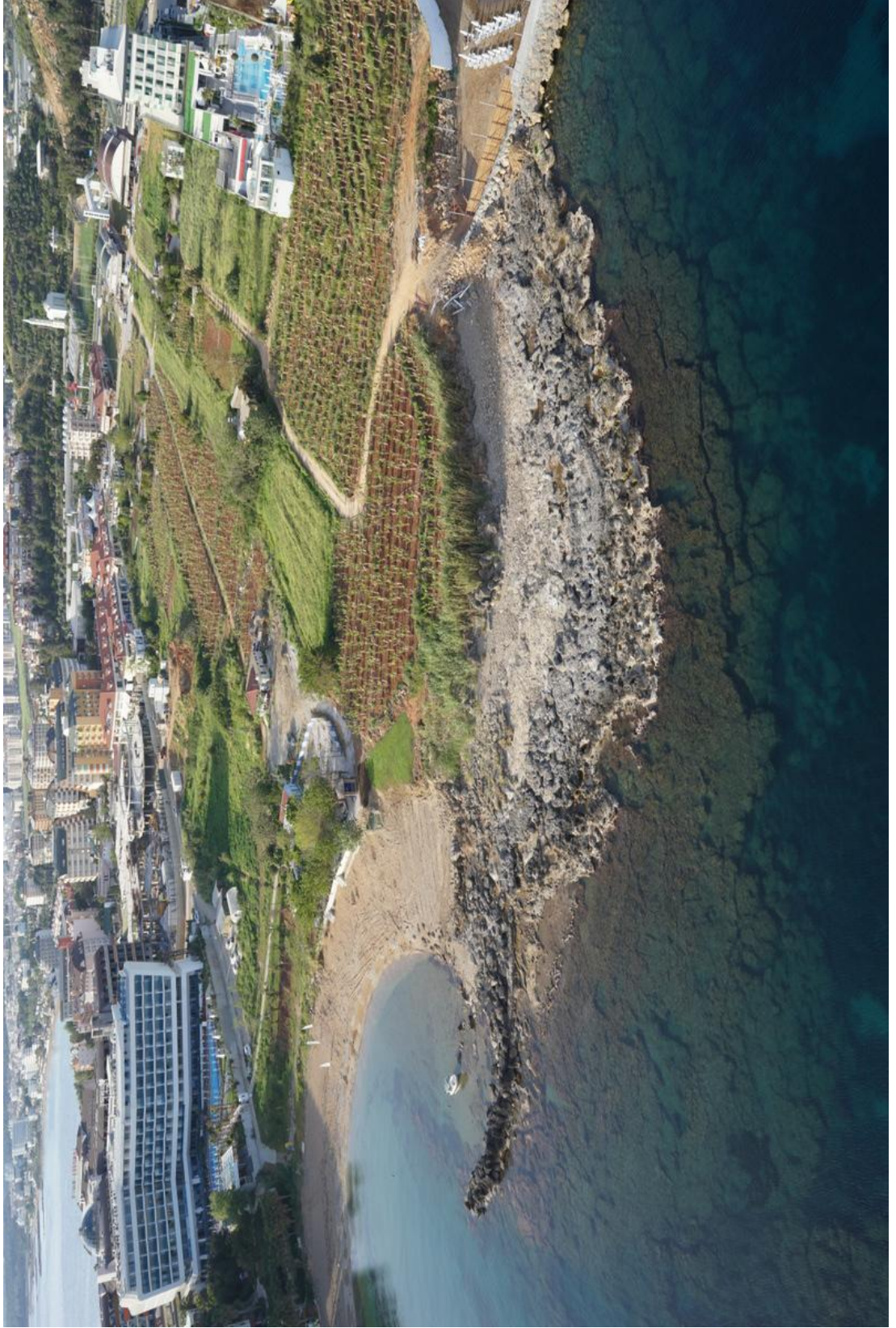
Tip : Korichnevoglinyanay, BULGAKOV 4.1.2. Tip 1BB

Tarih : M.S. 13.yy

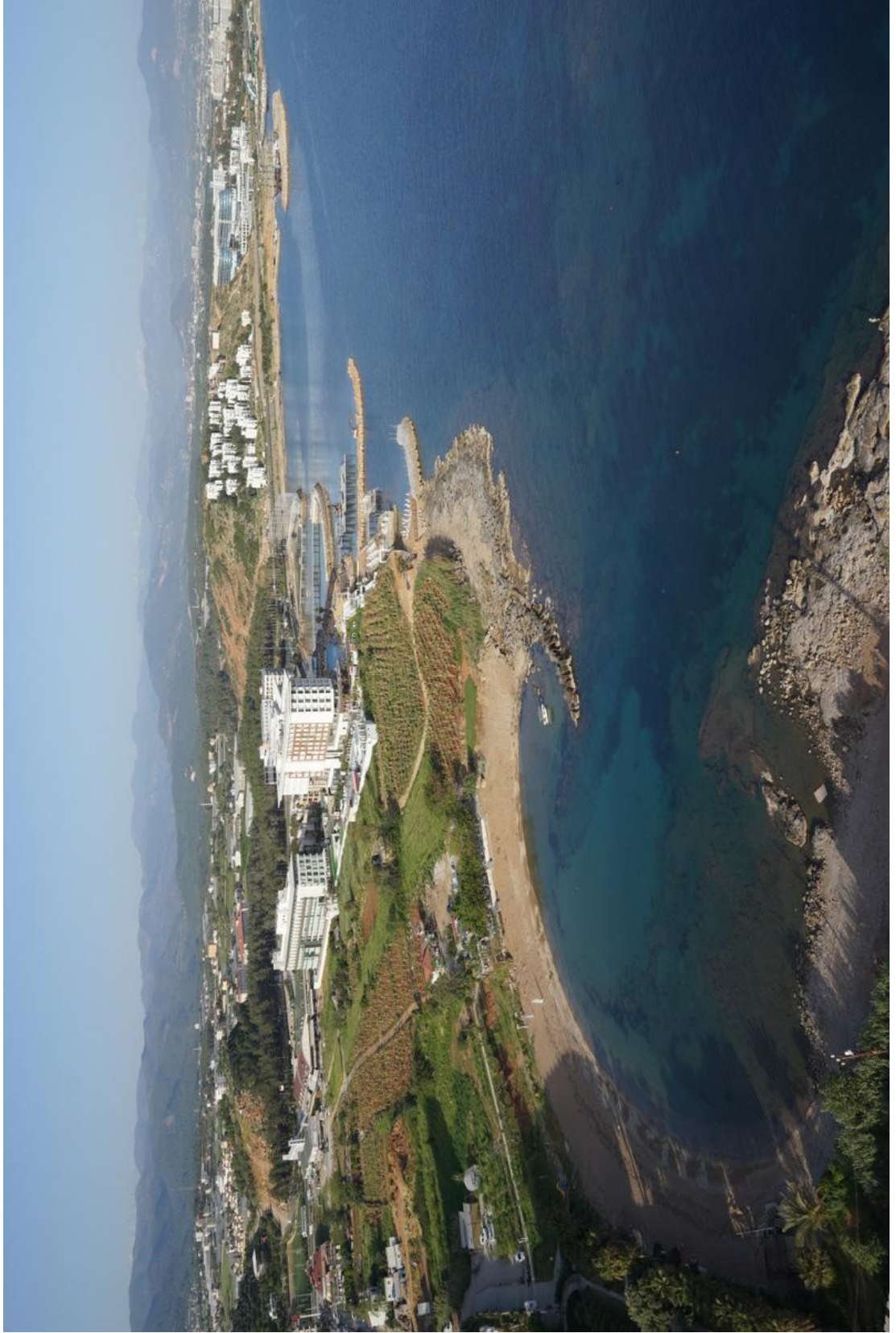
Katkı Maddeleri : Kilden alınan örnek tanımlanabilir nitelikte değildir.

Pişirme Kalitesi : Sert

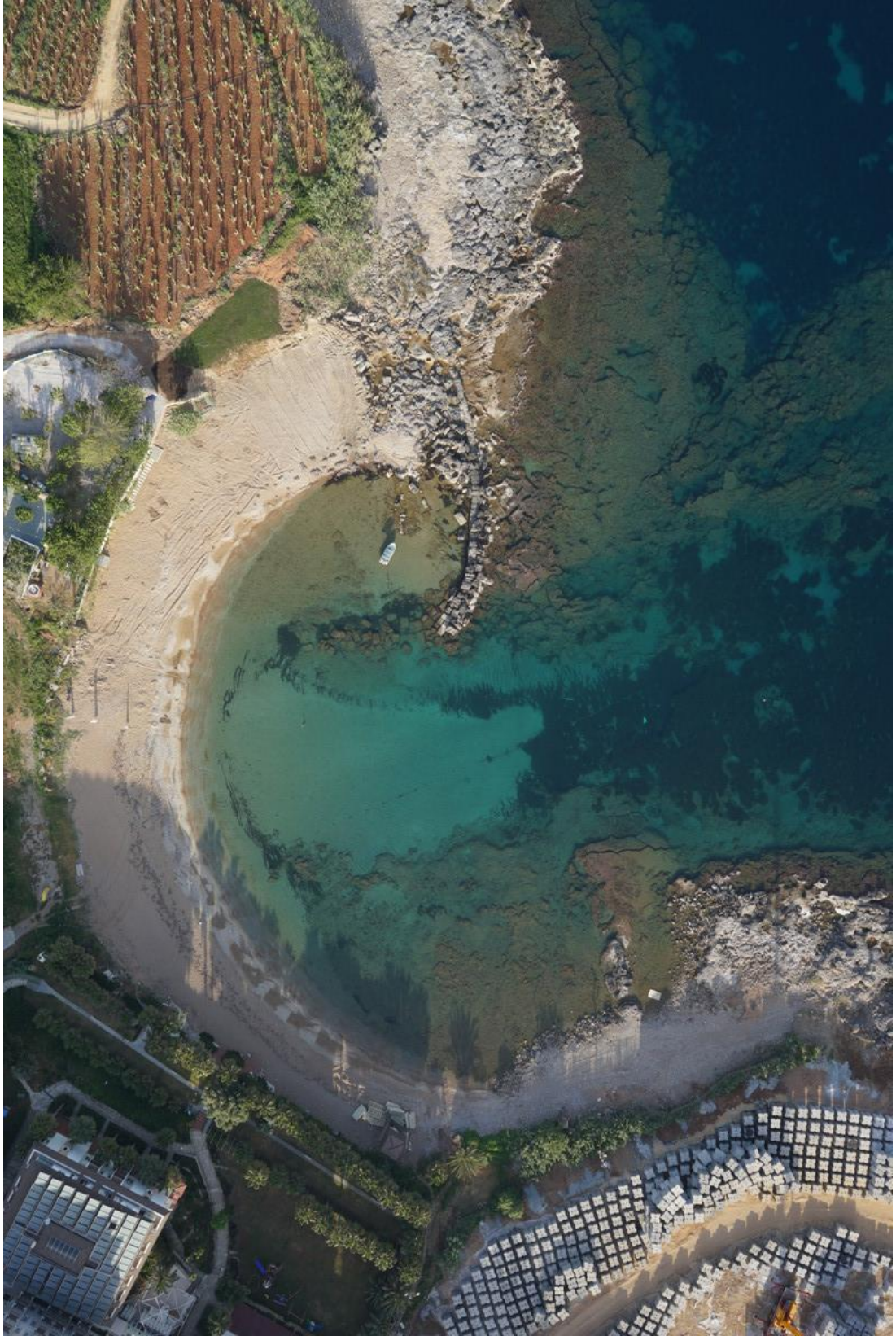
Bibliyografya : ZELENKO-MOROZOVA 2010, 81, 85, pl.8.4; GARVER 1993, 131,132, amp.48.

Katalog 7: Aynalıgöl Koyu ve Mendirek platformunun güneydoğudan görünümü

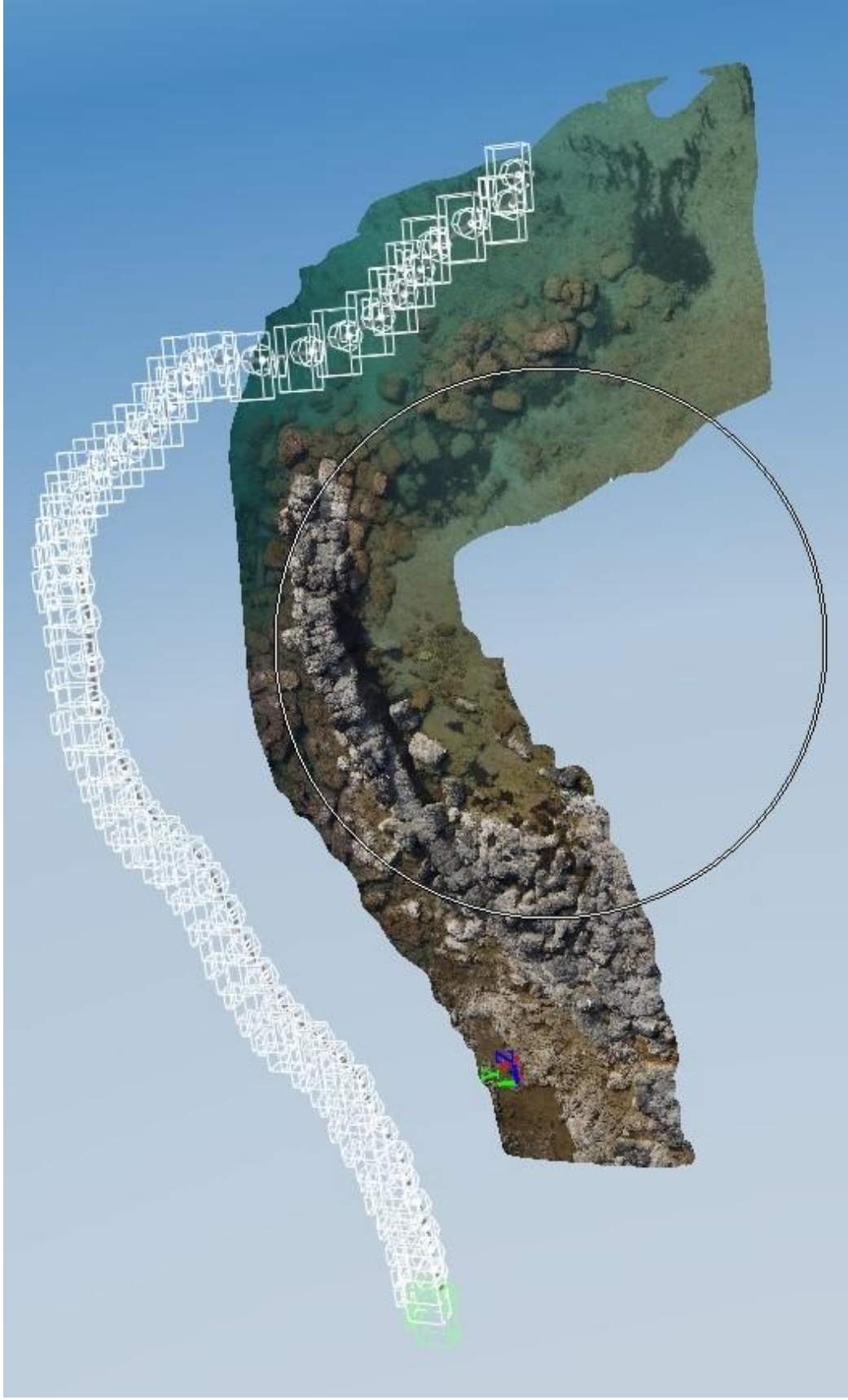
Katalog 8: Aynalıgöl Koyu ve Mendirek platformunun güneybatıdan görünümü

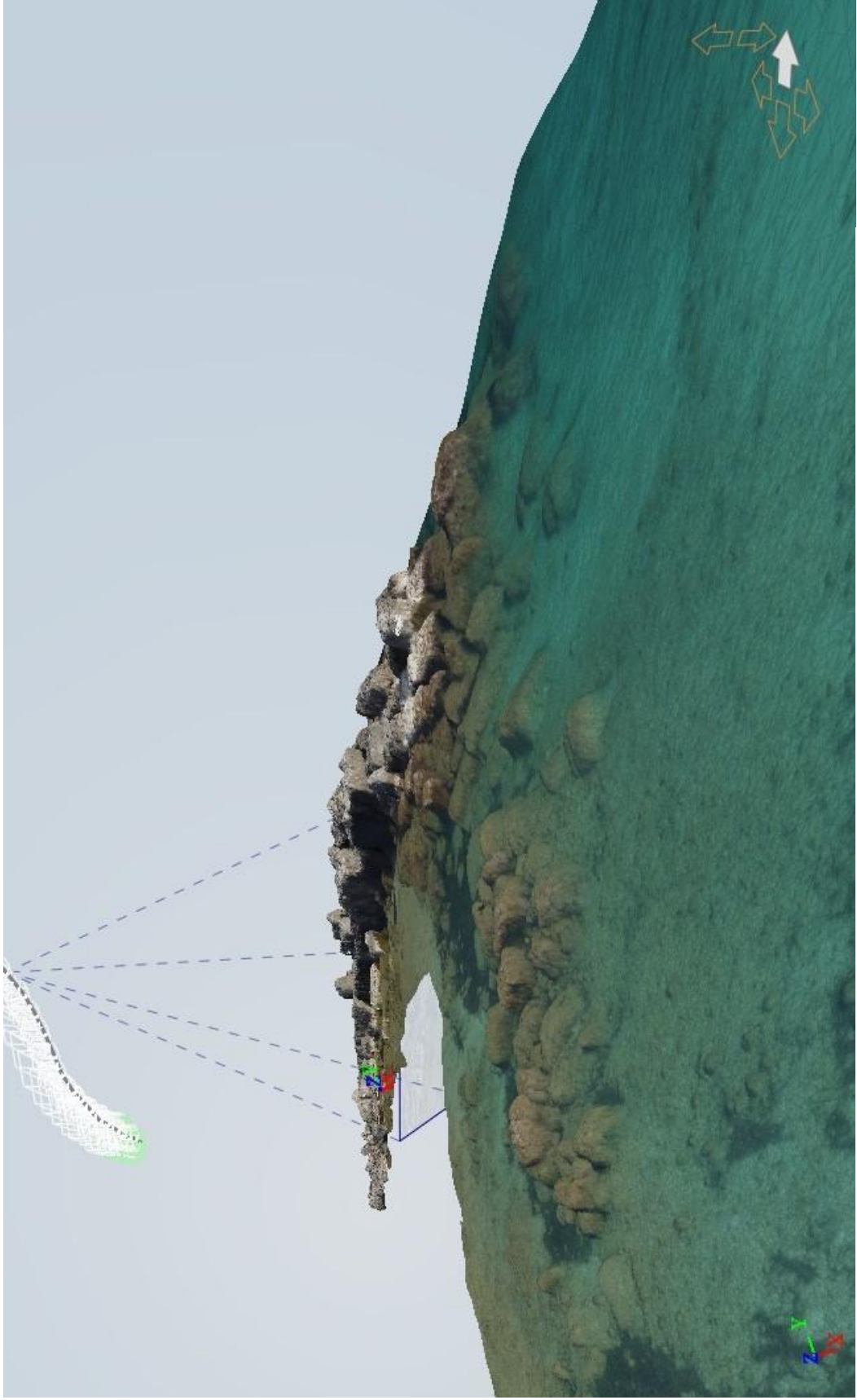
Katalog 9: Aynalıgöl Koyu ve Mendirek platformunun kuşbakışı görünümü

Katalog 10: Fığla Burnu kuzeyden görünümü

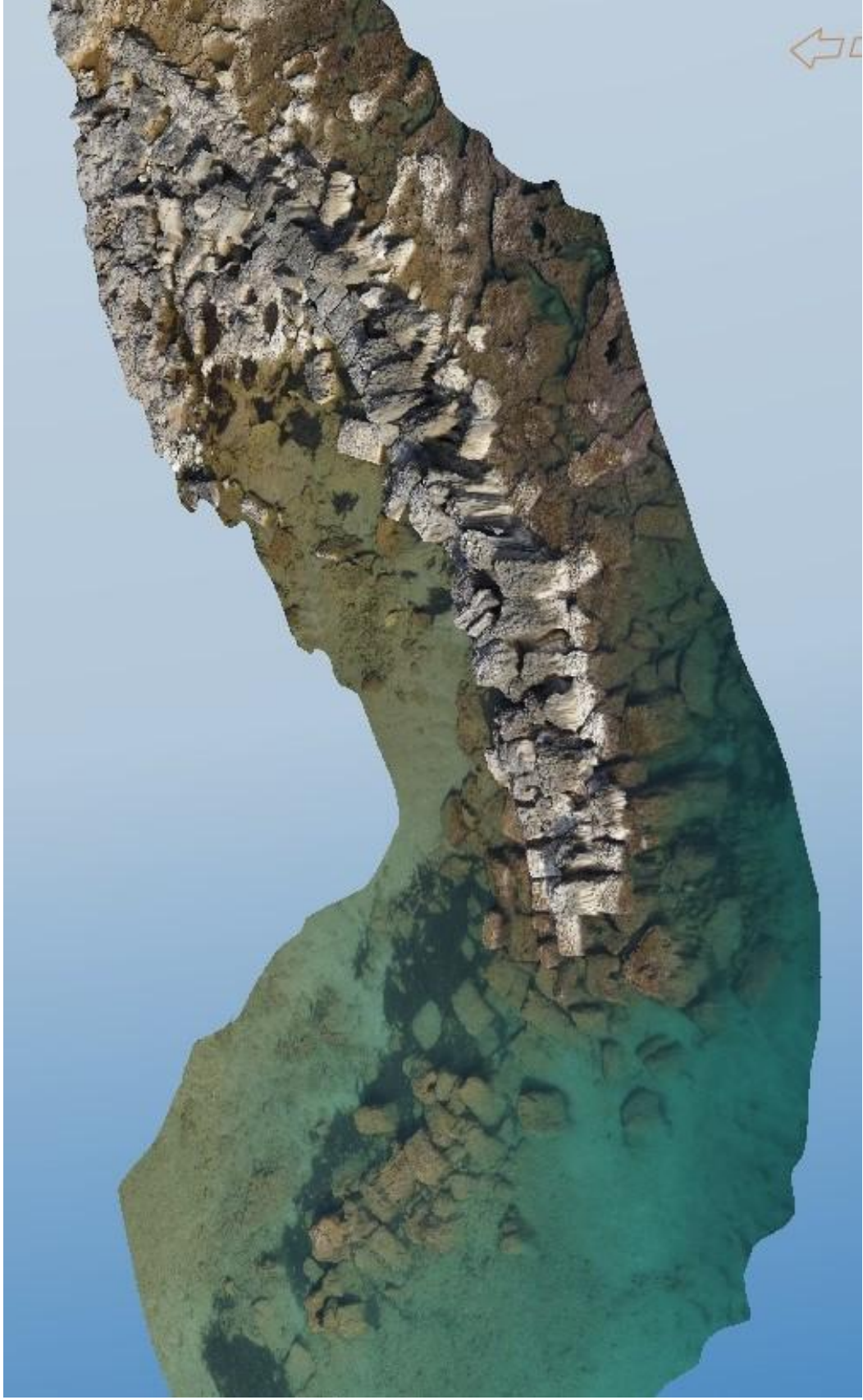
Katalog 11: Ptolemais güney mendireği fotogrametri çalışmasından kesit

Katalog 12: Ptolemais güney mendireğinin sualtında kalan bloklarından kesit

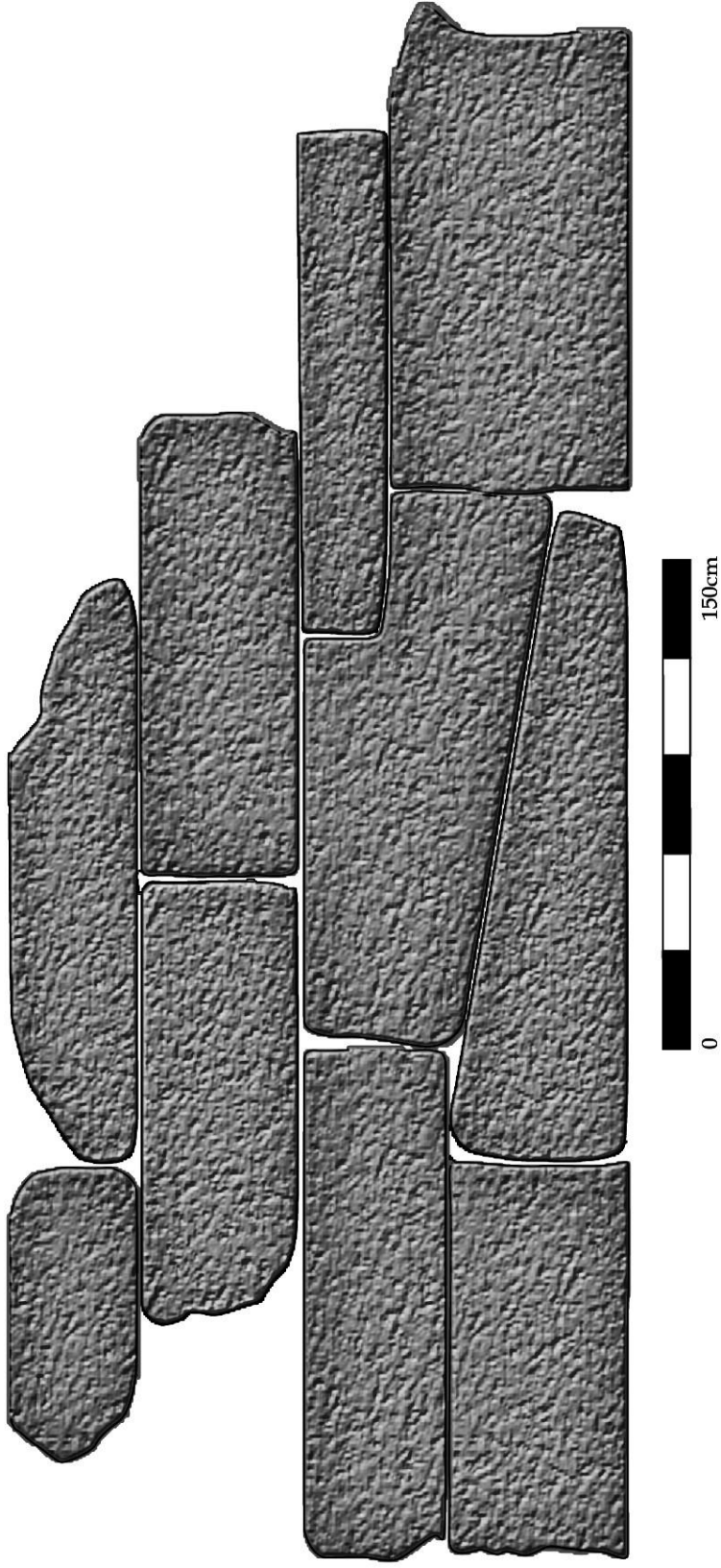
Katalog 13: Ptolemais güney mendireğinin kuzeyden görünümü fotogrametri kesit

Katalog 14: Ptolemais güney mendireğinin güneyden görünümü fotogrametri kesit

Katalog 15: Mendirek platformunda kenet yuvalarının izlenebildiği in situ üç sıra blok fotogrametri kesiti

Katalog 16: Mendirek platformu yan kesit çizimi

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında Ankara’da doğan Celil Samet Harmandar, orta öğretimini Tosya Anadolu Lisesi’nde tamamlamıştır. 2006 yılında girdiği Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Anabilim Dalı’ndan 2012 yılında ‘‘Arkaik Dönem’de Savaş Gemileri ve Üç Boyutlu Modellemeleri’’ isimli bitirme tezi ile mezun olmuştur. 2013 yılında girdiği Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Su Altı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programına bağlı olarak ‘‘Ptolemis Antik Kenti Limanı’’ başlıklı tez konusunu çalışmıştır.

Bugüne kadar yer aldığı arkeolojik kazılar, yüzey araştırmaları, etkinlik ve projelerin listesi aşağıda yer almaktadır.

ARKEOLOJİK KAZILAR

- 2014-2015 Kazı Sezonu** “Centre d’Études Alexandrines” kapsamında “*Academia Kazısı*” Mısır / İskenderiye (Doç. Dr. Ahmet Kaan ŞENOL Başkanlığı’nda).
- 2014-2015 Kazı Sezonu** “İzmir Arkeoloji Müzesi Kurtarma Kazıları” kapsamında “*Teos Antik Kenti Nekropolü*” İzmir / Seferihisar (İzmir Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü Denetiminde).
- 2013-2014 Kazı Sezonu** “Centre d’Études Alexandrines” kapsamında “*Academia Kazısı*” Mısır / İskenderiye (Doç. Dr. Ahmet Kaan ŞENOL Başkanlığı’nda).
- 2010-2011 Kazı Sezonu** “Antalya Müzesi Kurtarma Kazısı” kapsamında “*Top Batığı Sualtı Kazısı*” / Antalya (Öğr.Gör.Hakan ÖNİZ Başkanlığı’nda)
- 2009-2010 Kazı Sezonu** “İstanbul Tarihöncesi Araştırmaları Projesi” kapsamında “*Küçükçekmece Sualtı Kazıları*” / İstanbul (Yrd. Doç. Dr. Şengül AYDINGÜN Başkanlığı’nda)
- 2008-2009 Kazı Sezonu** “İstanbul Tarihöncesi Araştırmaları Projesi” kapsamında “*Küçükçekmece Sualtı Kazıları*” / İstanbul (Yrd. Doç. Dr. Şengül AYDINGÜN Başkanlığı’nda).
- 2008-2009 Kazı Sezonu** “Kelenderis Antik Liman Kenti Liman Kazısı” / Mersin (Prof. Dr. K. Levent ZOROĞLU Başkanlığı’nda).

2007-2008 Kazı Sezonu “Antandros Antik Liman Kenti Kazısı” Balıkesir / Altınoluk (Doç. Dr. Gürcan POLAT Başkanlığı’nda).

2006-2007 Kazı Sezonu “Kavuşan Höyük Kazısı” / Diyarbakır - Bismil (Prof.Dr.Gülriiz KOZBE Başkanlığı’nda).

ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMALARI

2014-2015 Kazı Sezonu “Ptolemais Antik Kenti Limanı Yüksek Lisans Tez Projesi” kapsamında “**Ptolemais Antik Kenti Limanı Sualtı Arkeolojik Yüzey Araştırması**” **Antalya / Alanya** (Doç. Dr. Ahmet Kaan ŞENOL Bilimsel Danışmanlığı’nda).

2011-2012 Kazı Sezonu “Antalya Antik Limanları ve Demirleme Yerleri Projesi” kapsamında “**Antalya / Olympos, Kekova Bölgelerinde) Arkeolojik Sualtı Yüzey Araştırmaları**” (Dr..Hakan ÖNİZ Başkanlığı’nda).

2010-2011 Kazı Sezonu “Antalya Antik Limanları ve Demirleme Yerleri Projesi” kapsamında “**Antalya / Kemer, Finike, Alanya (Kale, Gazipaşa, Alara Çayı Bölgelerinde) Arkeolojik Sualtı Yüzey Araştırmaları**” (Öğr.Gör. Hakan ÖNİZ Başkanlığı’nda).

2009-2010 Kazı Sezonu “Antalya Antik Limanları ve Demirleme Yerleri Projesi” kapsamında “**Antalya / Kemer, Gelidonya Burnu Açıkları Arkeolojik Sualtı Yüzey Araştırması**” (Öğr.Gör. Hakan ÖNİZ Başkanlığı’nda)

2009-2010 Kazı Sezonu “Sualtı Araştırmaları Derneği’nin “Sualtı Kültür Mirası Projesi” kapsamında “**Kaş-Kekova Sualtı**

- Arkeolojik Yüzey Araştırması”* (Güzden VARINLIOĞLU yürütücülüğünde)
- 2008-2009 Kazı Sezonu** “*Yarımburgaz Mağarası Havzası Yüzey Araştırması”* (Yrd.Doç.Dr.Şengül AYDINGÜN Başkanlığı’nda)
- 2008-2009 Kazı Sezonu** “Sualtı Araştırmaları Derneği’nin “Sualtı Kültür Mirası Projesi” kapsamında “*Kaş - Kekova Sualtı Arkeolojik Yüzey Araştırması”* (Güzden VARINLIOĞLU yürütücülüğünde)
- 2008-2009 Kazı Sezonu** “Antalya Antik Limanları ve Demirleme Yerleri Projesi” kapsamında “*Antalya / Kemer Arkeolojik Sualtı Yüzey Araştırması”* (Öğr. Gör. Hakan ÖNİZ Başkanlığı’nda)

BİLİMSEL ETKİNLİK ve PROJELER

- 2010** Avrupa Birliği Gençlik Girişimleri kapsamında düzenlenen, SAD ve DEGUWA ortaklığı ile hazırlanan “*Young Archaeopark Project”* / Antalya - Kaş – Katılımcı)
- 2009** **Erkut ARCAK Bilim Kampı** / Kaş Arkeopark - 2009 / Antalya - Kaş – Katılımcı)
- 2008** **TÜBİTAK Sualtı Bilim Kampı** / Antalya - Kaş – Katılımcı)
- 2008** **12. Sualtı Bilişim Toplantısı** – Organizasyon ekibi Üyesi

PTOLEMAİS ANTİK KENTİ LİMANI

Celil Samet Harmandar

ÖZ

Pamphylia’da bulunan Ptolemais kenti olarak değerlendirilen yerleşimdeki antik liman üzerinde yoğunlaşlan bu çalışma; sualtı ve kara yüzey araştırmalarında çeşitli zamanlarda farklı araştırmacılar tarafından edinilen veriler doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Antik dönemden günümüze gelinen süreçte büyük oranda tahrip olan liman yapıları in situ bloklar dikkate alınarak belgelenmiştir. Kuruluş tarihi Ptolemaios II Philadelphos dönemi olarak saptanan limanın stratejik ve ticari potansiyeli arkeolojik anlamda karşılařtırılmalđ bir değerlendirmeye alınmıştır.

ANCIENT PORT OF PTOLEMAIS

Celil Samet Harmandar

ABSTRACT

This study which focuses on the ancient port within the borders of Ptolemais ancient city in Pamphylia, has emerged from the data obtained by various studies conducted by various researchers in separative periods. The strategic and commercial potentials of the port, the foundation date of which was determined as Ptolemaios II Philadelphos, have ben evaluated comparatively in an archaeological sense.